

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Ryhmä- ja edustajakanteet Suomessa

Miten kollektiiviset oikeussuojakeinot herätetään henkiin?

OT00BD59-3002

Prosessioikeuden eurooppalaistuminen

Tutkielma

Laatija:

Tiia Pesonen

24.3.2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Tutkielma

Oppiaine: Oikeustiede

Tekijä: Tiia Pesonen

Otsikko: Ryhmä- ja edustajakanteet Suomessa – miten kollektiiviset oikeussuojakeinot herätetään henkiin?

Ohjaaja: Tuomas Hupli

Sivumäärä: XV + 85 sivua

Päivämäärä: 24.3.2026

Tämä tutkielma toteutetaan osana Kuluttajaliitto ry:n ERCCI – Empowering Consumer Capacity Initiative – hanketta (ERCCI-hanke). ERCCI-hankkeen tarkoituksena on luoda edellytyksiä ryhmä- ja edustajakanteiden ajamiseen tulevaisuudessa. Tämä tutkielma muodostaa hankkeen oikeudellisen analyysin. Tutkielman aiheena on kollektiivinen oikeussuoja kuluttajansuojan toimeenpanossa.

Tutkielmassa selvitetään kollektiivisten oikeussuojakeinojen, erityisesti ryhmä- ja edustajakanteiden, käytön edellytyksiä Suomessa. Tavoitteena on havaita, millaisia ongelmia esiintyy kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskevassa lainsäädännössä sekä kanteiden nostamisessa ja ajamisessa käytännössä. Havaittuihin ongelmiin ja kehityskohtiin pyritään lisäksi etsimään ratkaisuja.

Tutkimuksessa hyödynnetään lainoppia siltä osin, kun tarkoitus on selvittää yhtäältä kotimaisen ja toisaalta eurooppalaisten lakien sisältöä. Toisaalta tutkimuksen tarkoituksena on myös hahmotella sitä, miten voimassa olevaa lainsäädäntöä olisi syytä muuttaa. Tältä osin kysymys on *de lege ferenda* -tutkimuksesta, vaikkakaan pohdintaa kollektiivisten oikeussuojakeinojen uudistamistarpeesta ja sen keinoista ei ole rajattu vain uuteen lainsäädäntöön. Tutkielmassa nähdään kollektiivisten oikeussuojakeinojen kehittämisen tarkoittavan myös esimerkiksi totuttujen käytäntöjen ja asenteiden uudistamista. Sekä lainsäädännön tilan selvittämisessä että ongelmien ratkaisujen etsimisessä hyödynnetään myös oikeusvertailua.

Edustajakannedirektiivin myötä ryhmä- ja edustajakanteiden käyttöedellytykset Suomessa paranivat hieman, sillä nykyisin kanneoikeus on laajentunut myös oikeutetuksi yksiköksi nimetyille kuluttajien yhteisiä etuja edustaville järjestöille. Tästä huolimatta ryhmä- ja edustajakanteiden tosiasiallinen hyödyntäminen kuluttajansuojan vahvistamisessa ja sitä koskevan lainsäädännön toimeenpanossa on edelleen vaikeaa. Syitä tälle ovat Suomessa tehdyt ryhmäkannetta koskevat lainsäädännölliset valinnat, kuten opt in -mallin hyödyntäminen, ryhmäkanteen edellytysten tulkinnanvaraisuus ja niitä koskeva erillinen muutoksenhaku sekä hyvitys- ja kieltokanteiden jakaminen eri tuomioistuimiin. Lisäksi erityisenä haasteena ryhmä- ja edustajakanteiden nostamiselle on oikeutetun yksikön rahoituksen ja riskinsietokyvyn riittämättömyys.

Jotta suomalainen ryhmä- ja edustajakannemekanismi saataisiin eurooppalaisen lainsäätäjän toivomalle tasolle, tulisi tarkastella kriittisesti edellä mainittuja valintoja ja mahdollisesti säätää erityisesti ryhmäkanteita koskevista keinoista, joilla niiden ajamista voitaisiin keventää. Tällaisia ovat esimerkiksi yhteisten vahingonkorvausvaatimusten salliminen, opt in -mallin erilaiset sovellukset sekä rajatut mahdollisuudet opt out -mallin käyttämiseen. Myös rahoitusta koskeva epävarmuus olisi ratkaistava lähtökohtaisesti julkisella rahoituksella, mutta kenties myös puuttamalla maksettavaksi määrättäviin oikeudenkäyntikuluihin.

Avainsanat: EU-direktiivit, ryhmäkanteet, kuluttajansuoja, kuluttajariidat, oikeusturva

Sisällys

Lähteet.....	V
Lyhenteet.....	XV
1 Johdanto.....	1
1.1 Oikeuksiin pääsy – kuluttajansuojan Akilleen kantapää?	1
1.2 Tutkimuksen tausta ja aiheen rajaus	3
1.3 Tutkimuskysymykset	5
1.4 Tutkielman rakenne.....	6
2 Kollektiivisen oikeussuojan merkitys ja tarve.....	9
2.1 Oikeuksiin pääsystä ja sen esteistä.....	9
2.2 Kollektiivinen oikeussuoja keinona kuluttajariidoissa esiintyvän oikeudenkäyntikynnyksen madaltamiseen	10
3 Eurooppalainen kollektiivinen oikeussuoja.....	13
3.1 Historia.....	13
3.2 Edustajakannedirektiivi: kohti yleiseurooppalaista ryhmäkanejärjestelmää.	15
3.3 Edustajakannedirektiivin vaikutus kollektiiviselle oikeussuojalle Euroopassa 17	
3.4 Opt in vai opt out: yksi edustajakanteiden kohtalonkysymyksistä	19
3.4.1 Opt out -mallin kritiikki.....	19
3.4.2 Opt out -malli – mainettaan parempi?	21
4 Kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskeva kotimainen lainsäädäntö	25
4.1 Kollektiiviset oikeussuojakeinot yleisessä prosessioikeudellisessa lainsäädännössä	25
4.1.1 Kumulatiiviset kannemallit	25
4.1.2 Edustukselliset kannemallit	27
4.2 Ryhmäkane ja ryhmäkanelaki	28
4.2.1 Ryhmäkane.....	28
4.2.2 Kritiikille altis ryhmäkanelaki.....	30
4.2.3 Ryhmäkanteen edellytykset.....	32
4.2.4 Ryhmäkanteeseen ilmoittautuminen	35
4.3 Edustajakannedirektiivin implementointi	37

4.4	Kieltokannemuotoinen edustajakanne	39
4.5	Ryhmävalitus.....	40
5	Kollektiivisen lainkäytön haasteet suomalaisessa oikeusjärjestelmässä ..	42
5.1	Kahden edustajakanteen malli	42
5.2	Opt in -mallin soveltumattomuus kuluttajaoikeudellisiin ryhmäkanteisiin	43
5.3	Ryhmäkanteiden rahoitus.....	47
5.3.1	Oikeudenkäyntikulut ja niiden arvaamattomuus	47
5.3.2	Ryhmä- ja edustajakanteiden rahoittaminen	50
5.4	Ryhmäkanteiden käytännön haasteet ja oikeutetun yksikön riski	52
6	Ehdotuksia ryhmä- ja edustajakanteita koskevan sääntelyn kehittämiseksi	56
6.1	Kielto- ja hyvityskanteiden yhdistetty käsittely	56
6.1.1	Markkinaoikeudellisten ja sopimusoikeudellisten asioiden välisen erottelun hylkääminen	56
6.1.2	Markkinaoikeuden toimivallan laajennus rajatuissa tapauksissa	58
6.1.3	Ongelmat	60
6.2	Ryhmäkanteeseen ilmoittautuminen ja tuomion oikeusvoimavaikutus	62
6.2.1	Eurooppalaisia vaihtoehtoja tiukalle opt in -mallille	62
6.2.2	Tuomion oikeusvoimavaikutuksen ulottuvuus	64
6.3	Rahoitusvaihtoehdot.....	66
6.3.1	Julkinen rahoitus.....	66
6.3.2	Riitarahoitus	68
6.3.3	Tulospalkkiot.....	71
6.4	Oikeudenkäyntikulujen rajoittaminen	73
6.4.1	Tuomioistuinprosessin tehostaminen	73
6.4.2	Kulujen kohtuullistaminen	75
6.5	Yhteiset vahingonkorvausvaatimukset	76
6.6	Ryhmävalituksen kehittäminen.....	79
7	Johtopäätökset ja yhteenvedo.....	82

Lähteet

Kirjallisuus

- Afferni, Giorgio, Opt-in Class Actions in Italy: Why Are They Failing? *Journal of European Tort Law* 7(1) 2016, s. 82–100.
- Amaro, Rafael – Azar-Baud, Maria José – Corneloup, Sabine – Fauvarque-Cosson, Bénédicte – Jault-Seseke, Fabienne, *Collective Redress in the Member States of the European Union*. European Union 2018.
- Boularbah, Hakim – Van den Bossche, Maria-Clara, *Class, Collective and Representative Actions: Overview (Belgium)*. Loyens & Loyeff 2025.
(<https://www.loyensloeff.com/insights/news--events/news/class-collective-and-representative-actions-in-belgium-key-issues/>, Luettu 11.1.2026).
- Bugatti, Laura, *Collective Redress 3.0 in Italy: From Consumer Class Action to Consumer Representative Action*. *The Italian Law Journal* 2024, Vol. 10, s. 551–574.
- Cafaggi, Fabrizio – Micklitz, Hans-W, *Administrative and Judicial Enforcement in Consumer Protection: the Way Forward*. The European University Institute 2008.
- Cappelletti, Mauro – Garth, Bryant, *Access to Justice: The Newest Wave in the Worldwide Movement to Make Rights Effective*. *Buffalo Law Review* 1978, 27(2), s. 181–292.
- Cappelletti, Mauro, *The Judicial Process in Comparative Perspective*. Clarendon Press 1989.
- Carlson, Laura, *Access to Justice*. SSRN 16.9.2024.
(<https://ssrn.com/abstract=4957539>, Luettu 11.1.2026).
- Dodson, Scott, *An Opt-In Option for Class Actions*. *Michigan Law Review* 2016, 115(2), s. 171–214.
- Durovic, Mateja, *Private law consequences of unfair commercial practices*, s. 29–43 teoksessa de Almeida, Lucila – Cantero Gamiton, Marta – Durovic, Mateja – Purnhagen, Kai P., *The Transformation of Economic Law, Essays in Honour of Hans-W. Micklitz*. Hart publishing 2019.

- Eckert, Brian, Milberg filed the third most consumer suits from 2021 to 2021. Milberg 12.7.2024. (<https://milberg.com/news/milberg-third-most-consumer-protection-lawsuits/>, Luettu 15.10.2025).
- Ervasti, Kaius, Oikeussosiologia ja oikeuspoliittinen tutkimus osana oikeustiedettä. Oikeustiede – Jurisprudentia -vuosikirja 2011, Vol. 44, s. 61–132.
- Ervo, Laura, 'Opt-In is Out and Opt-Out is In': Dimensions Based on Nordic Options and the Commission's Recommendation, s. 185–200 teoksessa Hess, Burkhard – Bergström, Maria – Storskrubb, Eva, EU Civil Justice: Current Issues and Future Outlook. Hart Publishing 2016.
- Ervo, Laura, The Impact of the Directive on Representative Actions for the Protection of the Collective Interests of Consumers on the East-Nordic Countries' Legislations. Revista Ítalo-Española de Derecho Procesal 2020, Vol. 2, s. 143–163.
- Hamul'áková, Klara, Opt-Out Systems in Collective Redress – EU Perspectives and Present Situation in the Czech Republic. Hungarian Journal of Legal Studies 2018 59 (1), s. 95–117.
- Hemmo, Mika, Vahingonkorvausoikeus. WSOY 2005.
- Hodges, Christopher – Peysner, John – Nurse, Angus, Litigation Funding: Status and Issues. Oxford Legal Studies Research Paper No. 55/2012.
- Hupli, Tuomas, Kuinka erityinen prosessinyhteys? S. 127–145 teoksessa Havansi, Erkki – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Virolainen, Jyrki, Oikeudenkäyntejä ja tuomioistuimia – Juhlakirja Juha Lappalainen 60 vuotta. COMI & Edita Publishing Oy 2007.
- Hurter, Estelle, Opting in or opting out in class action proceedings: from principles to pragmatism? De Jure Law Journal 2017 50 (1), s. 60–89.
- Issacharoff, Samuel, Miller, Geoffrey P., Will Aggregate Litigation Come to Europe? Vanderbilt Law Review 62(1) 2009, s. 179–210.
- Ioannidou, Maria, Compensatory collective redress for low-value consumer claims in the EU: A reality check. European Review of Private Law 27/2019, s. 1367–1388.
- Jokela, Antti, Class actions in Finland. Edilex Edita Publishing Oy 2011.
- Koulu, Risto, Yhdessä vai erikseen – kollektiivisen lainkäytön lupaus. COMI 2017. (Koulu 2017a)

- Koulu, Risto, Kollektiivinen lainkäyttö – lupauksesta sovelluksiin. COMI 2017. (Koulu 2017b)
- Lappalainen, Juha – Hupli, Tuomas, Tuomio-opit, s. 719–802 teoksessa Frände, Dan – Havansi, Erkki – Koulu, Risto – Niemi, Johanna – Nylund, Anna – Rautio, Jaakko – Sihto, Juha – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. Alma Talent 2021.
- Letto-Vanamo, Pia, Access to Justice – a concept with many meanings. JFT 2–4/2017, s. 233–241.
- Lein, Eva – Bonzé, Constance – Salim, Rhonson – Alleweldt, Frank – Kara, Senda, Mapping Third Party Litigation Funding in the European Union. European Commission 2025.
- Lindblom, Per Henrik, Individual Litigation and Mass Justice: A Swedish Perspective and Proposal on Group Actions in Civil Procedure. The American journal of comparative law, 10/1997, s. 805–831.
- Lindblom, Per Henrik, Group litigation in Scandinavia. ERA-Forum 6/2009, s. 7–35.
- Linna, Tuula, Ulosottorealisoinnista de lege ferenda. Suomalainen lakimiesyhdistys 1987.
- Luther, Jörg, The constitutional impact of class actions in European legal systems, s. 306–326 teoksessa Backhaus, Jürgen – Cassone, Alberto – Ramello, Giovanni (eds.), The Law and Economics of Class Actions in Europe. Edward Elgar Publishing 2012.
- Markus, Jaakko, Prosessikynnys ja asianajajien tulospalkkiot. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen vuosikirja 2019, s. 103–171.
- Markus, Jaakko, Oikeuksiin pääsy massavahinkotilanteissa. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu A-sarja N:o 347 2022.
- Mišćenić, Emilia – Širola, Marina, The Road Ahead: Challenges to the Effective Enforcement of the EU Representative Actions Directive. Annals Belgrade Law Review Vol 73/1 2025, s. 39–62.
- Mucha, Jagna, Consumer Collective Redress in EU Law: Lessons from the Polish Legal System. Routledge 2025.
- Mulheron, Rachael, Reform of Collective Redress in England and Wales: A Perspective of Need. Civil Justice Council 2008.
- Määttä, Kalle – Peltonen, Anja, Kuluttajansuojaoikeus. Talentum Pro 2015.
- Nagy, Csongor István, Collective Actions in Europe: A Comparative, Economic and Transsystemic Analysis. Springer Briefs in Law 2019.

- Nagy, Csongor István, The Reception of Collective Actions in Europe: Reconstructing the Mental Process of a Legal Transplantation. *Journal of Dispute Resolution* 2020 (2), s. 413–443.
- Niemi, Johanna, Oikeudenkäynnin kustannuksista. *Lakimies* 7–8/2020, s. 1255–1261.
- Pråhl, Johan – Puhakka, Pekka, Suomen ryhmäkannelaki erityisesti viimeaikaisen EU-oikeudellisen kehityksen valossa. *Defensor Legis* N:o 4/2014, s. 680–685.
- Rott, Peter – Halfmeier, Axel – Vandebussche, Wannes – Bugatti, Laura – Mucha, Jagna, Comparative Legal Study on Procedural Rules and their Impact on Collective Redress Actions in Europe. *BEUC* 2025.
- Rudanko, Matti, Kohti kuluttajaprosessioikeutta – kuluttajaluottojen korot ja tuomioistuimen tutkimisvalta. *Lakimies* 6/2016, s. 879–906.
- Saarensola, Satu, Oikeudenkäyntikulut ja jakautumisen ongelma. *Lakimies* 5/2017, s. 707–711.
- Sarasoja, Laura – Carling, Chris, Oikeudenkäyntikulut pääkäsitelyssä ratkaistuissa riita-asioissa 2019. *Edilex Edita Publishing* 36/2020.
- Schaefer, Hans-Bernd, The Bundling of Similar Interests in Litigation. The Incentives for Class Action and Legal Actions taken by Associations. *European Journal of Law and Economics* 9(3) 2000, s. 183–213.
- Siltala, Raimo, Oikeustieteen tieteenteoria. *Suomalainen lakimiesyhdistys* 2003.
- Silvestri, Elisabetta – Voet, Stefaan – Arruda Alvim, Teresa – Biard, Alexandre, Overreaching Issues in Representative Actions. *Comparative Procedural Law and Justice (Part X Chapter 3)* 2024.
- Sousa Ferro, Miguel, Class Actions in Portugal: The Little Regime that Could. *Mass Claims* N:o 2/2021, s. 115–124.
- Sousa Ferro, Miguel, Consumer Antitrust Private Enforcement in Europe. *Journal of European Law & Practice* 13(8) 2022, s. 578–593.
- Storskrubb, Eva – Ziller, Jacques, Access to Justice in European Comparative Law, s. 177–204 teoksessa Francioni, Francesco, Access to Justice as a Human Right. *Oxford University Press* 2007.
- Van den Bergh, Roger, Private Enforcement of European Competition Law and the Persisting Collective Action Problem. *Maastricht journal of European and comparative law* 20(1) 2013, s. 12–34.

- Viitanen, Klaus, Oikeudenkäyntikulut ja oikeuksien saatavuus. Defensor Legis N:o 4/2006, s. 614–632.
- Viitanen, Klaus, Markkinointioikeus. Kauppakamari 2017.
- Viitanen, Klaus, HE 111/2022 vp LaV 29.11.2022 OTT, kauppaoikeuden dosentti Klaus Viitanen asiantuntijalausunto. Eduskunta 2022.
(https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_111+2022_asiantuntijalausunnot.aspx, Luettu 23.11.2025).
- Visscher, Louis – Faure, Michael, A Law and Economics Perspective on the EU Directive on Representative Actions. Journal of consumer policy 2021 44 (3), s. 455–482.
- Voet, Stefaan, The Crux of the Matter: Funding and Financing Collective Redress Mechanisms, s. 201–222 teoksessa Hess, Burkhard – Bergström, Maria – Storskrubb, Eva, EU Civil Justice: Current Issues and Future Outlook. Hart Publishing 2016.
- Välimäki, Mikko, Uusi ryhmäkannelaki – eräs lainsäädäntöpoliittinen seikkailu. Lakimies 1/2008, s. 3–19.
- Wilhelmsson, Thomas, Social Civilrätt. Lakimiesliiton kustannus 1987.
- Wrbka, Stefan – Van Uytsel, Steven – Siems, Mathias, Collective Actions: Enhancing Access to Justice and Reconciling Multilayer Interests? Cambridge University Press 2012.

Virallislähteet

Hallituksen esitykset

- HE 15/1990 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle riita-asian oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.
- HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.
- HE 191/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevien säännösten muuttamisesta.
- HE 107/1998 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 9 luvun 8 ja 9 §:n sekä käräjäoikeuslain 19 §:n muuttamisesta.

HE 82/2001 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeusapulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 154/2006 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle ryhmäkannelaiksi ja laiksi kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta.

HE 201/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 ja 8 b §:n muuttamisesta.

HE 111/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavia edustajakanteita koskevan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 99/2025 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026.

Muu lainvalmisteluaineisto

PeVL 35/2002 vp. Hallituksen esitys valitusta hovioikeuteen ja valitusasian käsittelyä hovioikeudessa koskevien oikeudenkäymiskaaren säännösten muuttamiseksi.

LA 92/2006 vp. Ryhmäkannelaki ja laki Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta.

LaVM 30/2006 vp. Hallituksen esitys ryhmäkannelaiksi ja laiksi Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta.

Oikeusministeriön työryhmän mietintö 2005:3. Selvitys ryhmäkanteesta.
Oikeusministeriön julkaisu 1.4.2005.

Oikeusministeriön työryhmän mietintö 2006:4. Ehdotus laiksi ryhmäkanteesta.

Oikeusministeriön julkaisu 8.6.2006. Ehdotus laiksi ryhmäkanteesta.
Lausuntotiivistelmä.

PeVL 33/2012 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle markkinaoikeutta ja oikeudenkäyntiä markkinaoikeudessa koskevaksi lainsäädännöksi.

PeVL 68/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista ja kansainvälistä perheoikeutta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi.

Oikeusministeriön työryhmän mietintö 2022:8. Edustajakannedirektiivin täytäntöönpano.

Euroopan unioni

COM (93) 576 final. Commission Green Paper on Access of Consumers to Justice and the Settlement of Consumer Disputes in the Single Market.

COM (2013) 401 final. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Towards a European horizontal framework for collective redress.

2013/396/EU. Commission Recommendation on Common Principles for Injunctive and Compensatory Collective Redress Mechanisms in the Member States Concerning Violations of Rights Granted Under Union Law.

2018/0089 (COD). Position of the European Parliament on Representative Actions for the Protection of the Collective Interests of Consumers

Ruotsi

Ds 2008:74. Utvärdering av lagen om grupprättegång.

SOU 1994:151. Grupprättegång Del A: sammanfattning, lagtext och behovsanalys. Betänkande av grupptalanutredningen. Statens offentliga utredningar, Justitiedepartementet 1994.

Norja

NOU 2001:32. Norges offentlige utredninger: rett på sak 2001.

Oikeustapaukset

Kotimaiset tuomioistuimet

KKO 1985 II 188

KKO 2015:60

Helsingin käräjäoikeus 4.7.2013, välituomio nro 36492 (L 11/16750).

Kilpailunrajoituksista annetun lain (480/1992) mukainen vahingonkorvaus ym.

MAO 301/2025

MAO 316/17

KRIL 1070/81/11

Euroopan unioni

Tuomio 27.6.2000, Oceano, Yhdistetyt asiat C-240/98 ja C-244/98, EU:C:2000:346

Tuomio 4.7.2009, Pannon, C-243/08, EU:C:2009:350

Tuomio 26.4.2012, Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242

Norja

Norge Høyesterett 27.2.2020, Dom HR-2020-475-A

Borgarting Lagmannsrett 2.6.2017, Kjennelse LB-2017-34099

Italia

Tribunale di Milano 13.3.2012, *Codacons v. Voden Medical Instruments*, 98/2010

Medialähteet

Mölsä, Ari, Ryhmäkannelaki jäänyt kuolleeksi kirjaimeksi. Yle uutiset 23.2.2010.

<https://yle.fi/a/3-5515563> (Luettu 14.11.2025).

Näveri, Anna – Sanaksenaho, Jere, Vastaamon uhrien juristit saattavat laskuttaa miljoonia euroja. Yle Uutiset 26.9.2024. <https://yle.fi/a/74-20113936> (Luettu 9.10.2025).

Peltonen, Anja, Kuluttajille koituneet menetykset pitää korvata tehokkaasti. Helsingin Sanomat 1.8.2022. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008960440.html> (Luettu 18.11.2025)

Pinomaa, Pekka, Sähköyhtiöitä vastaan kannattaisi käyttää ryhmäkannetta. Helsingin sanomat 14.9.2023. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009849265.html> (Luettu 7.10.2025).

Savolainen, Jukka, Aamulehti: ”Ryhmäkanteita ei nosteta – Kuluttajavirasto pelkää isoja oikeudenkäyntikuluja”. Edilex-uutiset 9.7.2012. <https://www.edilex-fi> (Luettu 10.10.2025).

Väänänen, Katri, Ryhmäkanteen ei ratkaise kalliiden sähkösopimusten ongelmaa. Helsingin sanomat 19.9.2023. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009857541.html> (Luettu 7.10.2025).

Muut lähteet

Asianajajaliiton palkkio-ohje B 03. Asianajajaliitto 2023. <https://asianajajat.fi/asianajajalle/saantely/saadoksia-ja-ohjeita/> (Luettu 28.11.2025).

Centraal register voor collectieve vorderingen. Rechtspraak. <https://www.rechtspraak.nl/registers/centraal-register-voor-collectieve-vorderingen> (Luettu 22.11.2025).

Consumer Conditions Scoreboard. Euroopan komissio 27.3.2023. https://commission.europa.eu/document/89ea35fe-728f-4749-b95d-88544687583c_en (Luettu 28.11.2025).

Edustajakanne – mistä on kyse? Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet. <https://www.kuluttajaliitto.fi/materiaalit/edustajakanne-mista-on-kyse/>. (Luettu 18.11.2025).

European Class Action Report. CMS Law 2025. <https://cms.law/en/gbr/publication/cms-european-class-action-report-2025> (Luettu 28.11.2025).

Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union. Civic Consulting – Oxford Economics 2008.

Five years Dieselgate: a bitter anniversary – 2015–2020: A long and bumpy road towards compensation for European consumers. BEUC 6.10.2020. <https://www.beuc.eu/reports/five-years-dieselgate-bitter-anniversary-2015-2020-long-and-bumpy-road-towards-compensation> (Luettu 10.11.2025).

Forbrukerrådets søksmål mot DNB. Forbrukerrådet 15.10.2017. [Forbrukerrådets søksmål mot DNB – Forbrukerrådet](https://www.forbrukerradet.no/søksmaal-mot-dnb) (Luettu 27.11.2025).

Funding of Collective redress: Financing options in the EU and beyond. BEUC 9.11.2022. <https://www.beuc.eu/reports/funding-collective-redress-financing-options-eu-and-beyond> (Luettu 9.2.2026).

KKV/191/03.03/2022. Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain ja kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi muiksi laeiksi (HE 14/2022 vp). KKV 22.2.2022. <https://www.kkv.fi/ajankohtaista/lausunnot/lausunto-hallituksen-esityksesta-eduskunnalle-laeiksi-kuluttajansuojalain-ja-kuluttajansuojaviranomaisten-eraista-toimivaltuuksista-annetun-lain-muuttamisesta-seka-eraiksi-muiksi-laeiksi-he-14-2022-v/> (Luettu 11.11.2025).

Register kolektivnih tožb. Sodstvo Republike Slovenije.

https://www.sodisce.si/sodni_postopki/kolektivne_tozbe/ (Luettu 11.11.2025).

Tuomioistuinlaitoksen kirjanpitoyksikön (KPY 155) tilinpäätös vuodelta 2024.

Tuomioistuinlaitos 2025.

https://tuomioistuinvirasto.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2025/tuomioistuinlaitoksen_tilinpaaatos2024_henkilostoresurssejalisattiin_muttasamaan_aikaa_nasiamaaratkasvoivat.html (Luettu 11.11.2025).

Lyhenteet

EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
ERCCI	Empowering Redress and Consumer Capacity Initiative
EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
FLSA	Fair Labor Standards Act
KKV	Kilpailu- ja kuluttajavirasto
KRIL	Kuluttajariitalautakunta
KSL	Kuluttajansuojalaki (38/1978)
OK	Oikeudenkäymiskaari (4/1734)
PL	Perustuslaki (731/1999)
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta
SopMenL	Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa (1061/1978)
UCPD	Sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskeva direktiivi
UCTD	Direktiivi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista
ZPO	Zivilprozessordnung

1 Johdanto

1.1 Oikeuksiin pääsy – kuluttajansuojan Akilleen kantapää?

Tässä tutkielmassa tutkitaan kollektiivisia oikeussuojakeinoja sekä niiden toteutumista Suomessa erityisesti Euroopan unionin (EU) edustajakannedirektiivin¹ implementoinnin jälkeen. Syksyllä 2020 annettu edustajakannedirektiivi edellyttää jäsenvaltioiden säätävän oikeudellisesta tai hallinnollisesta mekanismista, jonka avulla kuluttajat voivat ryhmänä hakea oikeutta tilanteessa, jossa elinkeinonharjoittaja on rikkonut EU:n kuluttajansuojaa.

Suomalaisten kuluttajien näkökulmasta edustajakannedirektiivi edustaa merkittävää muutosta kohti parempaa kuluttajansuojan käytännön toteutumista sekä oikeussuojan vahvistamista. Tutkielman tarkoitus on yhtäältä osoittaa kollektiivisten oikeussuojakeinojen merkitys kuluttajansuojan toteutumiselle sekä toisaalta analysoida edustajakanteita koskevan kotimaisen ja eurooppalaisen lainsäädännön onnistuneisuutta ja toimivuutta kuluttajien oikeuksien ja *Access to Justice* -liikkeen² näkökulmasta.

Suomessa kuluttajansuojalainsäädäntö, pääasiassa kuluttajansuojalaki (38/1978, KSL), on kattava, ajantasainen sekä EU:n minimitason ylittävä. Sääntelyn lisäksi kuluttajansuojan todellinen taso riippuu kuitenkin myös siitä, miten lainsäädännön toteutumista valvotaan.³ Euroopan maissa on yleisesti päädytty ratkaisuun, jonka mukaisesti viranomainen vastaa lainsäädännön toteutumisen valvonnasta, kun taas tuomioistuimet vastaavat varsinaisesta täytäntöönpanosta.⁴ Esimerkiksi Suomessa Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) sekä sen alaisuudessa toimiva kuluttaja-asiamies valvovat kuluttajansuojalainsäädännön toteutumista sekä tarjoavat neuvontaa, sovitteluapua ja riidanratkaisua kuluttaja-asioissa. Viranomaisten päätökset ovat kuitenkin vain suosituksia, ja oikeudellisesti sitovan ja täytäntöönpanettavan ratkaisun saaminen edellyttää asian viemistä tuomioistuimeen.

Tuomioistuihin pääsy on merkittävässä osassa tutkittaessa kuluttajan oikeuksiin pääsyä *Access to Justice* -liikkeen pohjalta. Liikkeen isänä pidetty Mauro Cappelletti rakentaa sen sanoman kahden vaatimuksen varaan: kaikilla on oltava tasavertainen pääsy (*access*)

---

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2020/1828 kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavista edustajakanteista ja direktiivin 2009/22/EY kumoamisesta, annettu 25.11.2020.

² *Access to Justice* -liikkeellä viitataan tässä tutkimuksessa oikeustieteellisessä keskustelussa ja tutkimuksessa kehittyneeseen ajatteluun, jossa painotetaan yksilön oikeuksiin pääsyä.

³ Viitanen 2017, s. 470.

⁴ Cafaggi – Micklitz 2008, s. 5.

oikeusriitoja ratkaisevaan järjestelmään, ja tuon järjestelmän on tuotettava oikeudenmukaisia (*just*) ratkaisuja. Nämä vaatimukset muodostavat oikeudellisen järjestelmän perustavanlaatuisen funktion.⁵ *Access to Justice* -liikkeen määrittelemisen on haastavaa, ja vaikka sen alun perin nähtiin tarkoittavan vain pääsyä tuomioistuimiin, on modernissa oikeustieteessä katsottu sen enemmänkin toimivan monien erilaisten sosiaalisten ja taloudellisten oikeuksien takeena yhteiskunnassa.⁶ *Access to Justice* sisältää siis ajatuksen oikeuksien toteutumisesta muutoinkin kuin vasta tuomioistuimessa, jonka päätöksin oikeudet vahvistetaan viimesijaisesti. Tässä tutkielmassa liikkeen taustalla olevaan ajatteluun viitataan myös käsitteellä oikeuksiin pääsy.

Access to Justice -liikkeen lähtökohtana tunnustetaan, että juuri valtion lainkäytön piirissä olevat yksilöt ja heidän oikeutensa ovat oikeusjärjestelmän ja lainsäädännön pääasiallisia hyödynsääjia.⁷ Kuluttajansuojan kontekstissa oikeuksiin pääsyllä tarkoitetaan siis nimenomaisesti kuluttajien oikeuksien turvaamista viime kädessä prosessioikeudellisin keinoin.⁸ Pelkkä viranomaislähtöinen riidanratkaisu ei riitä takaamaan kuluttajien oikeussuojaa tilanteessa, jossa elinkeinonharjoittaja ei noudata viranomaisen päätöstä tai suositusta.⁹ Näin ollen kuluttajansuojaan liittyvän oikeuksiin pääsyn parantamiseksi on keskityttävä erityisesti tuomioistuimiin pääsyyn liittyvien esteiden ja niiden alkuperän tunnistamiseen ja minimoimiseen. Viime kädessä kuluttajansuoja on juuri niin kattava, kuin kuluttajien mahdollisuudet saada oikeutensa vahvistetuiksi oikeudellisesti sitovin päätöksin. Tuomioistuimeen pääsyä voitaisiinkin kuvailla kuluttajansuojan Akilleen kantapääksi.

Kollektiivisilla oikeussuojakeinoilla on erittäin tärkeä rooli kuluttajien oikeuksien tosiasiallisessa toteutumisessa. Nyky-yhteiskunnan taloudellisen toiminnan ja teollisuuden massaluonteisuudesta johtuu, että yksittäisen elinkeinonharjoittajan virheellisen menettelyn seurauksena vahinkoa kärsineiden kuluttajien määrä voi olla erittäin suuri.¹⁰ Tällaiset vahingot ovat tyypillisesti yhteismäärältään huomattavia, mutta yksittäisen kuluttajan kokema vahinko on luultavasti suuruusluokaltaan niin pieni, ettei sen vuoksi useinkaan nosteta kannetta tuomioistuimessa. Kanteen nostamatta jättämisen syitä ovat esimerkiksi oikeudenkäyntikynnys sekä rationaalinen apatia, joita käsitellään tarkemmin jäljempänä.

---

⁵ Cappelletti – Garth 1978, s. 182.

⁶ Carlson 2024, s. 7.

⁷ Letto-Vanamo 2017, s. 234.

⁸ Rudanko 2016, s. 879.

⁹ Ervo 2020, s. 144.

¹⁰ SOU 1994:151, s. 17.

Kollektiivisilla oikeussuojakeinoilla voidaan parhaassa tapauksessa sekä alentaa oikeudenkäyntikynnystä ja parantaa oikeuksiin pääsyä että edesauttaa tuomioistuinprosessin tarkoituksenmukaisuutta ja taloudellisuutta.

Suomen, kuten kaikkien EU:n jäsenvaltioiden, onkin pyrittävä tulevaisuudessa mahdollistamaan kollektiivisten oikeussuojakeinojen tehokas hyödyntäminen erityisesti kuluttajariidoissa, jotka eivät muuten tulisi selvitettyä. Myös Euroopan laajuisen kuluttajansuojan korkean tason ylläpitäminen edellyttää, että edustajakannedirektiivin mahdollistama kollektiivinen hyvitys- ja kieltokannejärjestelmä saadaan käyttöön kaikissa jäsenvaltioissa. Suomessa edustajakannedirektiivi voi edustaa merkittävää parannusta aiempaan, jo lähes 20 vuotta käyttämättä jääneeseen ryhmäkannelakiin (444/2007), jota voidaan kenties syystäkin haukkua kuolleeksi kirjaimiksi.¹¹ Kollektiivisten oikeussuojakeinojen tielle kasattujen moninaisten esteiden ja epäluulojen purkaminen, ja sen myötä edustajakannemekanismin täysimääräinen hyödyntäminen, vaativat kuitenkin vielä rutkasti työtä niin Suomessa kuin muissakin Euroopan maissa.

1.2 Tutkimuksen tausta ja aiheen rajaus

Tämä tutkielma toteutetaan osana Kuluttajaliitto ry:n EU-rahoitteista ERCCI – Empowering Consumer Capacity Initiative -hanketta (ERCCI-hanke), joka sijoittuu vuosille 2025–2027. Hankkeen toteuttajana on Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry (Kuluttajaliitto). Tutkielma muodostaa hankkeen oikeudellista analyysia koskevan osion.

ERCCI-hankkeen tarkoitus on tuottaa resursseja edustajakanteiden hoitoon tulevaisuudessa sekä mahdollistaa uuden edustajakannedirektiivin mukaisen edustajakannejärjestelmän täysimääräinen hyödyntäminen Suomessa. Hankkeen aikana kartoitetaan EU:n laajuisen edustajakannemekanismin sovelluksia eri jäsenmaissa, tunnistetaan ja identifioidaan Suomen ryhmäkanejärjestelmässä tällä hetkellä esiintyvät haasteet sekä luodaan käytännön keinot ja työkalut ryhmä- ja edustajakanteiden nostamiseksi ja hallinnoimiseksi tulevaisuudessa. Lisäksi hankkeen aikana lisätään intressiryhmien tietoisuutta ryhmäkanejärjestelmästä sekä parannetaan Kuluttajaliiton kapasiteettia ja kykyä tosiasiaa ajaa kanteita.

Kuluttajaliitto on uuden edustajakannedirektiivin ja kuluttajien yhteisiä etuja edistävien järjestöjen nimeämisestä oikeutetuiksi yksiköiksi annetun lain (1102/2022) mukainen

---

¹¹ Ervo 2020, s. 149; Mölsä 23.2.2010.

oikeutettu yksikkö. Kuluttajaliitto voi siis uuden edustajakannemekanismin nojalla edustaa kuluttajaryhmiä oikeudessa nostamalla joko kieltokannemuotoisen edustajakanteen markkinaoikeudessa taikka hyvityskannemuotoisen ryhmäkanteen Helsingin käräjäoikeudessa. ERCCI-hankkeen tuloksia hyödynnetään pääasiassa Kuluttajaliiton edustajakanteita koskevan toiminnan mahdollistamiseen tulevaisuudessa.

Kollektiivisista oikeussuojakeinoista on tehty runsaasti tutkimusta kansainvälisesti. Myös keskittyessä aihepiirin tutkimiseen nimenomaisesti kuluttajansuojan kannalta voidaan nimetä useita aiempia tutkimuksia. Kuluttajansuojan ja kollektiivisten oikeussuojakeinojen yhteys syntyy ajatuksesta, jonka mukaisesti kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpano ja siten kuluttajansuojan tosiasiallinen toteutuminen edellyttävät tehokkaiden kollektiivisten oikeussuojakeinojen olemassaoloa. Tähän ajatukseen nojautuu etenkin Mauro Cappelletti, jonka *Access to Justice* -liikkeeseen keskittyvä tutkimus tarjoaa pohjan sitä seuranneelle kuluttajansuojaa ja kollektiivista oikeussuojaa koskevalle tutkimukselle. Tämänkin tutkielman näkökulmaksi omaksutaan *Access to Justice* -liike, johon nojaa myös tutkielman kantava premissi kollektiivisten oikeussuojakeinojen tärkeydestä kuluttajan oikeussuojalle.

Pohjoismaissa kollektiiviset oikeussuojakeinot nousivat kiinnostuksen kohteeksi 1990-luvulla, jolloin emeritusprofessori Per Henrik Lindblom julkaisi ruotsalaiseen oikeusjärjestykseen sijoittuvat tutkimuksensa. Lindblomin työtä kollektiivisten oikeussuojakeinojen tutkimuksen parissa voidaan pitää nykyisen ruotsalaisen ryhmäkanneinstituution perustaneena voimana. Suomalaisen tutkimuksen osalta taas on mainittava emeritusprofessori Risto Koulun tuotanto, joka tarjoaa kattavan kuvan nykyisestä kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskevasta prosessioikeudellisesta järjestelmästä. Koulun tutkimuksen näkökulma on niin ikään oikeuksiin pääsy, ja siinä tehdään selkoa esimerkiksi erilaisten kollektiivisten oikeussuojakeinojen välisistä eroista, oikeuksiin pääsyn rahoittamisesta sekä ryhmäkanneinstituutiosta. Myös Jaakko Markuksen suhteellisen hiljattain vuonna 2022 ilmestynyt väitöskirja¹² sekä Thomas Wilhelmssonin kehittelemä sosiaalinen siviilioikeus¹³ tarjoavat pohjan, jolle tämä tutkielma rakentuu.

---

¹² Jaakko Markus, Oikeuksiin pääsy massavahinkotilanteissa. Suomalainen lakimiesyhdistys 2022.

¹³ Ks. Wilhelmsson 1987, s. 46. Sosiaalinen siviilioikeus ilmenee yhteiskunnassa heikompaa osapuolta suojelevilla säännöksillä, jotka koskevat siviilioikeudellisia suhteita. Kuluttajansuojan osalta sosiaalisen siviilioikeuden myötä luotiin myös kollektiivista heikompia osapuolia suojaavaa sääntelyä koskien esimerkiksi sopimusehtoja ja markkinointia, joita kuluttaja-asiamies valvoo kaikkien kuluttajien hyväksi.

Tässä tutkielmassa nojataan aiempaan tutkimukseen erityisesti sen osalta, kun selvitetään nykyisen eurooppalaisen ja suomalaisen kollektiivisen oikeussuojan perusteita ja lähtökohtia. Tämän tutkimus vastaa kuitenkin aiemmassa tutkimuksessa vielä olevaan tyhjiöön, joka koskee edustajakannetta sekä sen implementointia Suomessa. Edustajakanne on instituutiona vielä niin uusi, ettei tyhjentäviä ja lopullisia päätelmiä sen toimivuudesta voida tässä vaiheessa tehdä. Tässä tutkielmassa pyritään kuitenkin tunnistamaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ne seikat ja epäkohdat, joita edustajakannemekanismin käyttöönottoon Suomessa voi nykyisellään liittyä. Näiden ongelmien tai haasteiden paikantamisen jälkeen esitetään mahdollisia ratkaisuja sekä ehdotuksia nykyisen järjestelmän toimintaedellytysten parantamiseksi.

1.3 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa pyritään vastaamaan kahteen tutkimuskysymykseen:

1. Millaisia ongelmia liittyy kollektiivisten oikeussuojakeinojen sekä erityisesti edustajakannemekanismin käyttöön Suomessa?
2. Millaisia ratkaisuja voidaan esittää tunnistettujen ongelmien minimoimiseksi?

Tutkimuskysymykset mukailevat ERCCI-hankkeen hankesuunnitelmassa esiin tuotua tiedonintressiä sekä tavoitetta, eli edustajakannemekanismin täysimääräistä käyttöönottoa Suomessa. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen edellyttää ensinnäkin kotimaisen prosessioikeudellisen ja edustajakanteisiin liittyvän lainsäädännön lainopillista tutkimista siinä esiintyvien ongelmien tunnistamiseksi. Koska tavoitteena on voimassa olevan oikeuden sisällön ymmärtäminen ja selkeyttäminen, on lainoppi soveltuva metodi. Lakien varsinaisessa soveltamisessa ilmenevien haasteiden arvioiminen edellyttää riittävän laajaa tietoisuutta niiden sisällöstä.

Lisäksi edustajakannedirektiivin ja kollektiivisten oikeussuojakeinojen toimivuuden arvioiminen Suomessa edellyttää myös vertailua muihin maihin. Siltä osin, kun vertailu kohdistuu lakien sisältöihin, hyödynnetään niin ikään lainopillista tutkimusta. Oikeusvertailua hyödyntämällä voidaan huomioida kotimaisen lainsäädännön lisäksi myös eurooppalaisten verrokkimaiden omaksumaa lainsäädäntöä suhteessa kotimaiseen lainsäädäntöön. Oikeusvertailun avulla siis varmistetaan, että suomalaista järjestelmää tarkastellaan sille sopivassa kontekstissa. Suomi on EU:n jäsenmaa, ja lainsäädäntömme ja oikeuskäytäntömme

olisi vastattava EU:n asettamia sääntöjä. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen koskien haasteita kollektiivisten oikeussuojakeinojen käytössä pyritäänkin vastaamaan hyödyntämällä esimerkkejä muissa EU-maissa omaksutuista lainsäädännöllisistä valinnoista ja kollektiivisen oikeussuojan mekanismeista.

Toiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen edellyttää niin ikään oikeusvertailevaa tutkimusta, mutta kysymyksen pääpainotus on oikeuspoliittinen. Tarkoitus ei ole vain selvittää oikeuden sisältöä, vaan tutkia sitä, millainen sen tulisi olla. Tästä syystä tutkielmassa hyödynnetään myös yleisesti oikeussosiologisia ja -poliittisia kysymyksenasetteluja, eli keskitytään arvioimaan oikeutta ja sen vaikutuksia yhteiskunnallisessa kontekstissa.¹⁴ Tämä koskee toki soveltuvien osin myös ensimmäisen tutkimuskysymyksen arvioimista. Metodista voisi kuvailla myös *de lege ferenda* -tutkimukseksi, joka ilmenee tässä tutkimuksessa siten, että tunnistetaan nykyllä lainsäädännössä olevat ongelmat tai puutteet, ja pyritään hahmottelemaan niihin ratkaisuja.¹⁵ Tässä tutkielmassa esitetyt ratkaisut eivät kuitenkaan koske vain uutta lainsäädäntöä, vaan sisältävät myös ehdotuksia nykyisen lainsäädännön tulkitsemiseksi tai omaksuttujen tulkintojen uudistamiseksi.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielman tutkimuskohteena ovat kollektiiviset oikeussuojakeinot sekä erityisesti kuluttajansuojan toimeenpanoa koskevat ryhmäkanteet ja edustajakanteet. Tästä syystä toisessa luvussa esitellään lyhyesti tutkielman taustalla vaikuttavat ajatukset oikeuksiin pääsystä sekä sen merkityksestä kuluttajansuojan tosiasiallisessa toteutumisessa. Samassa yhteydessä käydään läpi myös nimenomaisesti kuluttajansuojan toimeenpanon kannalta olennaisia käsitteitä, kuten rationaalinen apatia ja oikeudenkäyntikynnys, jotka muodostavat haasteita kuluttajansuojan toteutumiselle käytännössä. Tarkoituksena on taustoittaa kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin liittyvää tutkimusta esittelemällä syyt, joiden vuoksi aidosti toimivat ja tehokkaat kollektiiviset oikeussuojakeinot ovat yhteiskunnassamme tarpeen.

---

¹⁴ Ervasti 2011, s. 75.

¹⁵ *De lege ferenda* -tutkimukselle ei voida osoittaa vain yhtä hyväksyttyä määritelmää. Sen määritelmä voi olla suppeampi, jolloin sen katsotaan tarkoittavan oikeuden yhteiskunnallisiin vaikutuksiin pohjautuvaa uuden lainsäädännön hahmottelua. Ks. Siltala 2003, s. 131. Toisaalta *de lege ferenda* -tutkimuksen voidaan ajatella koskevan muutakin kuin tulevaisuuden lainsäädäntöä, jolloin sen kohteena on tulevaisuuden lain sijaan ongelma ja sen rationaalinen ratkaisu, oli se sitten lainsäädännöllinen tai ei. Ks. Linna 1987, s. 9.

Tutkielman kolmannessa ja neljännessä luvussa pureudutaan kollektiivisten oikeussuojakeinojen sekä niitä koskevan sääntelyn historiaan ja nykyhetkeen niin Euroopan kuin Suomenkin tasolla. Tarkoituksena on yhtäältä valottaa olemassa olevaa lainsäädäntöä ja sen vaatimuksia, mutta toisaalta myös esitellä sen taustalla vallinneita ajatuksia ja ilmapiiriä, jotka ovat vaikuttaneet voimassa olevan lain sisältöön. Kolmannessa luvussa käsitellään kattavammin erityisesti Euroopassa havaittavia kriittisiä asenteita ja kielteisiä äänenpainoja, jotka koskivat erityisesti kanteisiin ilmoittautumista, eli valintaa *opt in* ja *opt out* -mallisten kanteiden välillä. Näiden pohjalta analysoidaan kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskevan lainsäädännön ominaisuuksia ja sen tehokkuutta Euroopassa.

Suomen osalta tutkielman neljännessä luvussa esitellään ensin yleisen prosessilainsäädännön ja oikeuskäytännön tuntemia kollektiivisia kannemalleja. Tämän jälkeen siirrytään ryhmäkanteiden sekä kieltokannemuotoisten edustajakanteiden käsittelyyn. Käsittely kattaa kannemallien ja niitä koskevan lainsäädännön erityispiirteet sekä edustajakannedirektiivin implementoinnin yhteydessä tehdyt muutokset lainsäädäntöön. Tarkoituksena on luoda käsitys erityislaeilla säädettyjen kollektiivisten oikeussuojakeinojen ja niitä koskevan lainsäädännön sisällöstä Suomessa.

Tutkielman viidennessä luvussa tuodaan esiin joitakin haasteita ja ongelmia, joita tällä hetkellä Suomessa voimassa olevasta ryhmäkanteita ja edustajakanteita koskevasta lainsäädännöstä voidaan havaita. Luvussa käsitellään kahden kanteen mallia, ryhmäkanteen edellytyksien toteutumista, *opt in* -mallin haasteita sekä ryhmäkanteiden rahoitusta ja kuluriskiä. Näihin tunnistettuihin kollektiivisten oikeussuojakeinojen ongelmiin pyritään löytämään myös ratkaisuja, ja tutkielman kuudennessa luvussa käsitelläänkin kiello- ja hyvityskanteiden yhdistettyä käsittelyä markkinaoikeudessa, ilmoittautumismenettelyn joustavoittamista sekä erilaisia keinoja ryhmä- ja edustajakanteiden rahoittamiseksi. Ratkaisuvaihtoehtojen käsittelyn yhteydessä tuodaan esiin myös tarve oikeudenkäyntikulujen rajoittamiselle sekä yhdistettyjen vahingonkorvausvaatimusten tekemisen mahdollisuus.

Tutkielman päättää sen seitsemäs ja viimeinen luku, jossa lukijan huomio palautetaan kollektiivisten oikeussuojakeinojen tarpeellisuuteen oikeuksiin pääsyn ja kuluttajansuojan korkean tason mahdollistamisessa. Yhteenvedossa kootaan tutkielmassa käsitellyt ryhmä- ja edustajakanelainsäädäntöä koskevat havainnot sekä niiden nojalla tehdyt johtopäätökset. Yhteenvedossa annetaan tutkimuskysymyksiä mukailleen vastaus siihen, millaisia ongelmia

järjestelmään nykyisellään sisältyy, sekä esitellään ne keinot, joiden avulla havaittuja ongelmia voitaisiin pyrkiä ratkaisemaan.

2 Kollektiivisen oikeussuojan merkitys ja tarve

2.1 Oikeuksiin pääsystä ja sen esteistä

Oikeuksiin pääsyä on historiallisesti pidetty kaikille kuuluvana luonnollisena oikeutena, mutta sen kodifioiminen kansainvälisiin ja sen jälkeen kansallisiin lakeihin yhdessä oikeusvaltion ja myöhemmin hyvinvointivaltion kehittymisen kanssa vahvistivat sen asemaa itsenäisenä ihmis- ja perusoikeutena.¹⁶ Suomessa oikeuksiin pääsy sisältyy perustuslain (PL) 21 §:ään sekä useisiin kansainvälisiin sopimuksiin, kuten Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 6 artiklaan. Lähtökohtana on vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen myötä ollut se, että valtion on myös aktiivisin toimin edistettävä oikeuksiin pääsyä.¹⁷ Oikeuksiin pääsyn parantaminen edellyttää yhtäältä perehtymistä niihin seikkoihin ja olosuhteisiin, jotka voivat vaikeuttaa tai jopa estää yksilön oikeuksiin pääsyn, ja toisaalta keinoja näiden seikkojen vähentämiseen. Oikeuksiin pääsillä voidaan tarkoittaa laajasti oikeuksien ja oikeudenmukaisuuden toteutumista yhteiskunnassa, mutta viime kädessä se edellyttää yksilön pääsyä tuomioistuimeen.

Tuomioistuimeen pääsyn esteistä voidaan käyttää termiä oikeudenkäyntikynnys, jolla tarkoitetaan yhtäältä objektiivisin keinoin mitattavissa olevaa, usein taloudellista, estettä oikeudenkäynnille, ja toisaalta yksilön subjektiivista kokemusta hänen mahdollisuuksistaan viedä asiansa tuomioistuimen ratkaistavaksi. Oikeudenkäyntikynnystä nostaviksi tekijöiksi on tunnistettu ainakin taloudelliset ja tiedolliset syyt sekä juridisen ammattitaidon saatavuusongelmat.¹⁸ Oikeudenkäynnin kuluriski itsessään muodostaa jo huomattavan kynnyksen keskivertokuluttajalle, mutta myös sen määräytymisen arvioinnin hankaluus nostaa kynnystä entisestään. Lopullisiin mahdollisiin oikeudenkäyntikuluihin vaikuttavatkin monet sellaiset seikat, joihin kuluttaja ei pysty itse vaikuttamaan, kuten vastapuolen kulut sekä oikeudenkäynnin kesto. Oikeudenkäyntien pitkäkestoisuus on lisäksi yksi yleisimmistä syistä jättää tekemättä valitus kuluttajansuojan rikkomisesta.¹⁹

Usein jo pelkkä epävarmuus tuomioistuimen toiminnasta sekä asiaan saatavasta ratkaisusta voi johtaa haluttomuuteen aloittaa oikeusprosessi. Ennen tuomioistuimeen menemistä kuluttajan voidaankin olettaa punnitsevan oikeusprosessin riskejä ja siihen mahdollisesti

---

¹⁶ Storskrubb – Ziller 2007, s. 178–180.

¹⁷ HE 309/1993 vp, s. 75.

¹⁸ Letto-Vanamo 2017, s. 234

¹⁹ Consumer conditions scoreboard 2023, s. 28.

kuluvaa työmäärää ja vertaavan sitä prosessin avulla saataviin mahdollisiin hyötyihin. Tähän liittyen voidaan puhua myös rationaalisesta apatiasta, jonka seurauksena mahdollinen kantaja jättää kanteen nostamatta siksi, että hän kokee kanteen nostamisesta seuraavan hyödyn alittavan siitä aiheutuvat kustannukset ja vaivan.²⁰ Kuluttajariidoissa rationaaliselle apatialle on erityisen suuri riski, sillä niissä on usein kysymys pienistä vaatimuksista.²¹ Kuluttajariidan vieminen tuomioistuimeen on siis kuluttajan näkökulmasta yksinkertaisesti liian hankalaa ja kallista verrattuna kärsityn vahingon määrään.²²

Oikeudenkäyntikynnyksen taustalta voidaan tunnistaa myös sosiaalisiksi ja psykologisiksi luonnehdittavia syitä, kuten epäluottamus oikeudellista järjestelmää kohtaan, pelko yleisen antipatian kohteeksi joutumisesta oikeudenkäynnin aloittamisen seurauksena sekä haluttomuus palata henkisesti niihin olosuhteisiin tai seikkoihin, jotka johtivat oikeudenkäynnin tarpeeseen.²³ Lisäksi erityisesti suomalaisen kuluttajan oikeudenkäyntikynnykseen voivat vaikuttaa oikeusjärjestyksen taustalla vallitseva yleinen kulttuuri sekä sosiaalinen ympäristö, joka ei lähtökohtaisesti suosi oikeudessa riitelemistä ja voi siten johtaa oikeuksien hakematta jättämiseen ”oikeustaistelijan” leiman pelossa.²⁴ Erityisesti näihin seikkoihin ei oikeudenkäyntikynnyksen tutkimuksessa ole välttämättä kiinnitetty tarpeeksi huomiota.²⁵ Kuluttajansuojan tehostaminen Suomessa edellyttääkin, ettei oikeudenkäyntikynnystä tutkittaessa keskitytä vain sen taloudellisiin tekijöihin.²⁶

2.2 Kollektiivinen oikeussuoja keinona kuluttajariidoissa esiintyvän oikeudenkäyntikynnyksen madaltamiseen

Siinä missä yksittäisen kuluttajan kärsimä taloudellinen vahinko on usein pieni, voivat useille kuluttajille samasta laittomasta toiminnasta aiheutuneet vahingot olla yhteenlaskettuina huomattavia. Syynä tälle on nykyaikaisessa yhteiskunnassa tapahtuvan taloudellisen toiminnan massaluonteisuus, kansainvälisyys ja laajuus.²⁷ Taloudellisen toiminnan massaluontoisten vaikutusten vuoksi voidaan myös olettaa, ettei tavanomainen kaksiasianosaisuuteen perustuva oikeudenkäyttö välttämättä kykene vastaamaan globaaleissa

---

²⁰ Visscher – Faure 2021, s. 458.

²¹ Ibid.

²² Lindblom 1997, s. 817.

²³ Mulheron 2008, s. 33.

²⁴ Koulou 2017a, s. 15.

²⁵ Koulou 2017a, s. 22.

²⁶ Markus 2022, s. 12.

²⁷ Lindblom 1997, s. 817.

nykyajan yhteiskunnissa syntyviin oikeudellisiin ongelmiin.²⁸ Sen lisäksi tarvitaan kollektiivisia oikeussuojakeinoja, joita voidaankin pitää erittäin merkityksellisinä massakonflikteissa vahinkoa kärsineiden oikeuden saannille.²⁹

Kollektiivinen oikeussuojakeino, eli *collective redress*, on EU:n lainsäädäntöprosessissa vakiintunut termi. Sillä tarkoitetaan prosessioikeudellista mekanismia, jonka avulla voidaan hakea oikeussuojaa massavahinkotilanteissa, eli silloin, kun yksi tai useampi on kärsinyt vahinkoa samankaltaisen laittoman toiminnan seurauksena.³⁰ Suomalaiseen oikeustieteelliseen kielenkäyttöön kollektiivisen oikeussuojan käsite ei ole täysin juurtunut, vaan samasta ilmiöstä puhutaan useammin joukko- tai massaluonteisina vaatimuksina.³¹ Kysymys on joka tapauksessa oikeussuojakeinoista, joiden avulla monet saman toiminnan seurauksena vahinkoa kärsineet, samaan tahoon vaatimuksia kohdistavat tai samankaltaisia vaatimuksia omaavat tahot voivat hakea oikeutta lukuisten yksittäisten prosessien sijaan yhdessä, kollektiivina.

Kollektiivisuus on keino erityisesti oikeudenkäynnin taloudellisten esteiden madaltamiseen, sillä tällöin useat kantajat voivat jakaa keskenään oikeudenkäyntikulunsa, kuten asianajokulut, tuomioistuinmaksut sekä mahdolliset vastapuolen oikeudenkäyntikulut. Lisäksi kollektiivisessa oikeudenkäynnissä voidaan saavuttaa tehokkuusetuja myös yhdistämällä useampien mahdollisten kantajien pienet vaatimukset, jolloin vältetään usealta samanaikaiselta prosessilta, jotka voisivat seurata samasta lainvastaisesta toiminnasta.³² Toisaalta menettely edesauttaa myös kuluttajariitojen ratkaisua silloin, kun kysymys on niin pienestä vaatimuksesta, ettei yksittäinen kuluttaja olisi lainkaan hakenut oikeussuojaa tuomioistuimessa. Näin ollen kollektiivinen oikeussuojakeino tarjoaa ratkaisuja myös rationaalisen apatian ongelmaan, sillä vaikka yksittäinen kuluttaja kokisikin vaatimuksensa olevan liian pieni oikeudenkäyntiin ryhtymiseksi, muodostuu usean kuluttajan yhteisvaatimuksesta jo huomattavasti suurempi.

Kenties kaikkein merkityksellisin on kuitenkin kollektiivisen oikeussuojan tarjoama ratkaisu oikeuksiin pääsyn sosiaalisille ja psykologisille esteille. Monet kollektiivisille oikeussuojakeinoille tyypilliset piirteet voivat madaltaa sosiaalisiin ja psykologisiin

---

²⁸ Cappelletti 1989, s. 25.

²⁹ Ibid.

³⁰ 2013/396/EU, kohta 3b.

³¹ Koulu 2017a, s. 34.

³² COM (2013) 401, kohta 1.2 (s. 4).

seikkoihin perustuvaa oikeudenkäyntikynnystä. Kollektiivinen oikeudenkäynti voidaan esimerkiksi toteuttaa edustajan välityksellä, mikä mahdollistaa kanteen taustalla olevien kuluttajien pysymisen taka-alalla vähentäen oikeustaistelun sekä mahdollisen tappion henkilöitymistä, minkä lisäksi se mahdollistaa vertaistuen kantajille.³³ Parhaimmillaan kollektiiviset oikeussuojakeinot voivat siis madaltaa monipuolisesti oikeudenkäymiskynnystä sekä samalla edesauttaa prosessiekonomiiaa ja asioiden hoidon laatua sekä parantaa tuomioistuimen ratkaisujen oikeudenmukaisuutta.

---

³³ Koulu 2017a, s. 22.

3 Eurooppalainen kollektiivinen oikeussuoja

3.1 Historia

EU:n tasoisen keskustelun kuluttajien oikeuksista ja erityisesti oikeuksiin pääsystä voidaan sanoa alkaneen 1970-luvulla sekä kiihtyneen erityisesti 1990-luvun loppuun tultaessa komission julkaistua 16.11.1993 vihreän kirjan³⁴ kuluttajien oikeuksiin pääsystä ja kuluttajariitojen sopimisesta.³⁵ Varsinaisia kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskeva lainsäädäntö oli kuitenkin aluksi kansallista. Muun muassa Ranskassa ja Portugalissa kollektiivisista oikeussuojakeinoista säädettiin 1990-luvun alussa, ja vastaavia lakeja säädettiin myös esimerkiksi Espanjassa, Itävallassa, Saksassa, Hollannissa ja Englannissa vuosien 2000–2005 välillä.³⁶ Sen sijaan ensimmäinen varsinainen EU:n laajuinen kollektiivinen oikeussuojakeino saatiin voimaan jo vuonna 1998. Tuolloin säädetty kieltokannedirektiivi³⁷ koski kuitenkin vain kieltokanteita, joiden tarkoitus on estää elinkeinonharjoittajan laittoman toiminnan jatkuminen. Kieltokanteella ei kuitenkaan voida vaatia aikaisemman toiminnan aiheuttamien vahinkojen hyvittämistä kuluttajille.

Pelkästään kieltokanteet mahdollistavaa sääntelyä alettiin pian 2000-luvulle tultaessa pitämään riittämättömänä turvaamaan kuluttajien oikeudet ja sisämarkkinoiden toiminta.³⁸ Komissio tekikin vuoden 2013 tiedonannossaan³⁹ aloitteen varsinaisen yhteisen kollektiivisen oikeussuojakeinon kehittämiseksi. Tiedonanto sisältää suosituksen kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskevan kansallisen järjestelmän käyttöönotosta jäsenvaltioissa sekä komission määrittelemät periaatteet kollektiivisten oikeussuojamekanismien toimeenpanossa.⁴⁰ Tiedonannossa määriteltyjen periaatteiden mukaan kollektiivisten oikeussuojakeinojen käytön tulisi mahdollistaa suuren vaatimusjoukon ratkaiseminen yksittäisessä prosessissa, johtaa kohtuullisessa ajassa tehtyyn oikeudellisesti varmaan ja oikeudenmukaiseen ratkaisuun, tarjota tehokas oikeussuoja perusteettomien oikeudenkäyntien

---

³⁴ Commission Green Paper on Access of Consumers to Justice and the Settlement of Consumer Disputes in the Single Market. COM (93) 576 final.

³⁵ Wrbka – van Uytsel – Siems 2012, s. 28.

³⁶ Luther 2012, s. 310–313.

³⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/22/EY kuluttajien etujen suojaamista tarkoittavista kieltokanteista, 23.4.2009.

³⁸ Wrbka – van Uytsel – Siems 2012, s. 29–30.

³⁹ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle ”Kohti kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskevaa EU:n horisontaalista kehitystä”. COM (2013) 401, 11.6.2013.

⁴⁰ Prähl – Puhakka 2014, s. 680.

varalle sekä estää taloudelliset kannustimet kollektiivisen oikeussuojakeinon väärinkäyttöön.⁴¹

Komission näkökulmasta kollektiivista oikeussuojakeinoja koskevien yhteisten periaatteiden tarkoituksena vaikuttavat olleen erityisesti prosessiekonomian parantaminen sekä menettelyn väärinkäytön estäminen. Nämä pyrkimykset mukailevat myös pitkälti komission vuonna 2011 järjestämään horisontaaliseen kuulemiseen saatuja vastauksia ja kannanottoja.

Horisontaaliseen kuulemiseen vastasi 15 jäsenvaltiolta, minkä lisäksi siihen saatiin 310 vastausta sidosryhmiltä sekä 19 000 vastausta kansalaisilta.⁴² Euroopan tasoinen kollektiivinen oikeussuojakeino sai kannatusta, kunhan se soveltuisi yhteen kaikkien jäsenvaltioiden oikeusjärjestysten kanssa sekä sen luomisessa noudatettaisiin käytännön kokemuksista saatua palautetta ja tietoa.⁴³

Vaikka oikeuksiin pääsyllä ja kuluttajansuojalla voidaan sanoa olevan merkittävä asema eurooppalaisissa oikeusjärjestyksissä, ei niiden turvaamiseen kollektiivisilla oikeussuojakeinoilla ole suhtauduttu varauksetta. Kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskevaa keskustelua onkin Euroopassa perinteisesti leimannut kielteisyys ja pidättyväisyys, mistä syystä pyrkimystä laajentaa sitä koskevaa EU-tasoisia lainsäädäntöä voidaan jo itsessään pitää jonkinlaisena voittona *Access to Justice* -liikkeelle. Esimerkiksi Risto Koulu kuvailee kollektiivisesta oikeussuojasta Euroopassa käytyä keskustelua kärkeväksi sananvaihdoksi, johon kuuluvat kielteiset kannanotot ja vastapuolen argumenttien perusteluiden kiistäminen.⁴⁴ Kollektiivisia oikeussuojakeinoja on Euroopassa esimerkiksi pidetty leimallisen yhdysvaltalaisina, ja niitä on verrattu yhdysvaltalaiseen *Class Action* -instituutioon, jonka käyttö on nähty uhkana eurooppalaiselle oikeusperinteelle.⁴⁵

Yhdysvaltalainen järjestelmä onkin eurooppalaista otollisempi kollektiivisten oikeussuojakeinojen käytölle, mistä kertoo ennen kaikkea niiden korkea käyttöaste Yhdysvalloissa.⁴⁶ Sen sijaan Euroopassa kaikkien kollektiivisesti nostettujen kanteiden määrä vuonna 2024 oli vain 97 kappaletta, ja näistäkin vain 54 % koski kuluttajansuoja-,

---

⁴¹ COM (2013) 401, s. 11.

⁴² COM (2013) 401, s. 6.

⁴³ COM (2013) 401, s. 7.

⁴⁴ Koulu 2017a, s. 238.

⁴⁵ Cafaggi – Micklitz 2008, s. 10.

⁴⁶ Esimerkiksi vuonna 2023 Yhdysvalloissa nostettiin 5 455 ryhmäkannetta liittovaltion tasolla, minkä lisäksi kanteita nostetaan myös osavaltiotasolla. Ks. Eckert 2024.

tuotevastuu- tai henkilövahinkoasioita.⁴⁷ Eurooppalaisessa keskustelussa esiintynyttä epäluuloa kollektiivisia oikeussuojakeinoja kohtaan voidaan kuitenkin pitää ainakin jossain määrin liioiteltuna. Erityisen harhaanjohtavana voidaan pitää eurooppalaisen kollektiivisen oikeussuojakeinon vertaamista yhdysvaltalaiseen *Class Action* -instituutioon, jonka toiminnan taustalla vaikuttavat täysin erilaiset oikeudelliset olosuhteet.⁴⁸ Muun muassa yhdysvaltalainen *common law* -järjestelmä sekä maallikotuomareiden päätöksiin nojaavat oikeudenkäynnit ovat seikkoja, jotka vaikuttavat kollektiivisten oikeussuojakeinojen käyttöön Yhdysvalloissa, mutta joilla ei ole juurikaan painoarvoa eurooppalaisessa kontekstissa.⁴⁹

Kiinnostus kollektiivisia oikeussuojakeinoja kohtaan on kuitenkin ollut kasvussa myös Euroopassa. Erityisesti edustajakannedirektiivin säätämiseen johtanut 2000-luvulla alkanut ja 2010-luvulla kiihtynyt keskustelu laajemmasta kuluttajansuojasta ja erityisesti tehokkaista hyvityksen vaatimisen keinoista ilmentää muutosta kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskevissa asenteissa. Myös kollektiivisten oikeussuojakeinojen käyttö on ollut tasaisessa kasvussa Euroopassakin, vaikka viimeisimmät vuoden 2024 määrät ovatkin hieman aiempaa vuotta pienempiä.⁵⁰ Edustajakannedirektiivin jälkeen edellytykset yhteisen eurooppalaisen kollektiivisen oikeussuojakeinon rakentamiseen ovat yhä paremmin käsillä, mutta kehitys ei kuitenkaan liene vielä huipussaan.

3.2 Edustajakannedirektiivi: kohti yleiseurooppalaista ryhmäkanejärjestelmää

Edustajakannedirektiivi edustaa uutta ja tehokkaampaa lähestymistapaa EU:n kuluttajansuojan täytäntöönpanossa verrattuna aiemmin voimassa olleeseen kieltokannedirektiiviin. Siinä missä kieltokannedirektiivi pyrki estämään oikeudenloukkauksen toistumisen tulevaisuudessa, on edustajakannedirektiivin pyrkimyksenä parantaa kuluttajansuojan toteutumista *ex post* mahdollistamalla massavahingoista kärsineiden kuluttajien vahinkojen hyvittämisen. Hyvityskanteiden lisäämistä EU-lainsäädännön tuntemiin kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin perusteltiin edustajakannedirektiivin johdanto-osan 9 kohdassa. Kollektiivisuus voi kyseisen kohdan mukaan vähentää kuluttajakanteiden normaalisti kohtaamia esteitä, joita voivat aiheuttaa pelko kuluriskin toteutumisesta, yleinen

⁴⁷ CMS European Class Action Report 2025, s. 9.

⁴⁸ Lindblom 1997, s. 822.

⁴⁹ Tähän on viitannut esimerkiksi OTT Klaus Viitanen lakivaliokunnalle ryhmäkanelain uudistuksen yhteydessä toimittamassaan asiantuntijalausunnossa LaV 29.11.2022, s. 4–5.

⁵⁰ CMS European Class Action Report 2025, s. 9.

haluttomuus kanteiden nostamiseen sekä tietämättömyys kuluttajalle kuuluvien oikeuksien sisällöstä. Edustajakannedirektiivin yksi tarkoitus on siis myös vastata aiempina käsiteltyihin rationaalisen apatian ja oikeudenkäyntikynnyksen ongelmiin.

Edustajakannedirektiivin mukaisen hyvitys- tai kieltokanteen kanneoikeus on rajattu jäsenvaltioiden nimeämille oikeutetuille yksiköille. Direktiivin 3 artiklan 4 kohtaan sisältyvän määritelmän mukaan oikeutetulla yksiköllä tarkoitetaan ”mitä tahansa kuluttajien yleistä etua edustavaa järjestöä tai julkista elintä, jonka jäsenvaltio on nimennyt tämän direktiivin mukaisesti oikeutetuksi nostamaan edustajakanteita”. Kanteennosto-oikeuden rajauksen on tarkoitus vähentää edustajakannemekanismin väärinkäyttöä, ja erityisesti rajat ylittäviä edustajakanteita ajamaan saadaan nimittää vain tietyt kriteerit täyttävä järjestö tai julkinen elin. Rajat ylittäviä edustajakanteita ajamaan nimetyn oikeutetun yksikön tulee direktiivin johdanto-osan 25 kohdan mukaan olla esimerkiksi riippumaton ja taloudellisesti vakaa, ja sen on täytettävä 4 artiklan mukaiset edellytykset. Samoja kriteereitä jäsenvaltiot voivat halutessaan käyttää myös sellaisten oikeutettujen yksikköjen nimeämisessä, jotka voivat ajaa vain kansallisia edustajakanteita.

Edustajakannedirektiivin suhteellisen laaja soveltamisala on määritelty sen 1 liitteessä, joka kirjoitushetkellä sisältää yhteensä 66 asetusta ja direktiiviä. Liitteessä luetellut asetukset ja direktiivit koskevat perinteisen kuluttajansuojan aihepiirien lisäksi myös esimerkiksi terveyttä, tietosuojaa, matkustamista, ympäristöä, energia-alaa ja televiestintää.⁵¹ Liitettä voidaan myös päivittää esimerkiksi uuden EU-lainsäädännön huomioimiseksi. Lisäksi direktiivin alueellinen soveltamisala on laaja, sillä edustajakanteita voidaan nostaa niin kotimaisissa kuin rajat ylittävässäkin oikeusriidoissa. Monet liitteen säädöksistä tosin kuuluvat edustajakannedirektiivin alaan vain tiettyjen artiklojen osalta, eikä edustajakannetta joka tapauksessa voida nostaa muissa kuin elinkeinonharjoittajan ja kuluttajien välisissä riitatilanteissa.

Edustajakanteilla saavutettavista kieltotoimenpiteistä säädetään direktiivin 8 artiklassa. Sen mukaan kieltotoimenpiteellä voidaan tarkoittaa joko väliaikaista toimenpidettä tai lopullista toimenpidettä, jolla lopetetaan tai kielletään menettely. Hyvitystoimenpiteitä voivat 9 artiklan mukaan olla esimerkiksi vahingonkorvaus, tavaran korjaus tai vaihto, hinnanalennus, kauppahinnan palautus tai sopimuksen purku. Sekä kieltotoimenpiteiden käsittelyyn ja

---

⁵¹ OM Työryhmämietintö 2022:8, s. 26.

nostamiseen liittyvistä prosessioikeudellisista seikoista säädetään tarkemmin kansallisella lailla. Edustajakannedirektiivin johdanto-osan 12 kohdan mukaisesti tarkempien menettelysääntöjen antamisesta on pidättäydytty jäsenvaltioille kuuluvan menettelyllisen autonomian vuoksi.

3.3 Edustajakannedirektiivin vaikutus kollektiiviselle oikeussuojalle Euroopassa

Edustajakannedirektiivin toivottiin vahvistavan ja yhdenmukaistavan rajat ylittävää kuluttajansuojaa sekä parantavan näin sekä kuluttajien tasa-arvoisuutta että sisämarkkinoiden toimintaa. Jotta kuluttajansuojan toimeenpano saataisiin yhdenmukaistettua jäsenvaltioissa, tulisi edustajakannedirektiivin kuitenkin olla riittävän harmonisoiva, mitä se ei ole. Jäsenvaltiot saavat edustajakannedirektiivin johdanto-osan mukaan valita muun muassa, nostetaanko edustajakanne hallinto- vai tuomioistuinmenettelyssä (19 kohta), millaisia vaatimuksia asetetaan oikeutetuiksi yksiköiksi nimettäville järjestöille (26 kohta), voidaanko yhdellä edustajakanteella hakea sekä hyvitys- että kieltotoimenpiteitä, vai vaativatko nämä omat kanteensa (35 kohta) sekä vaaditaanko kuluttajilta erillistä ilmoittautumista kanteeseen (Opt in) vai ei (kohta 45). Lopputuloksena on edustajakanteita koskevan eurooppalaisen lainsäädäntökentän pirstaloituminen.⁵²

Jäsenvaltioille jätetty harkintavalta voi johtaa edustajakannedirektiivin tehokkuuden sekä eurooppalaisten kuluttajien välisen tasa-arvon heikkenemiseen. Erityisesti Dieselgate-tapauksen⁵³ yhteydessä kävi ilmi, että jäsenvaltioiden keskenään erilaiset prosessioikeudelliset ratkaisut sekä vaihtelevuus toimeenpanon tehokkuudessa voivat johtaa kuluttajien erilaiseen kohteluun. Dieselgate-tapauksessa oli kysymys Volkswagenin dieselautojen päästöttestautulosten väärentämisestä, minkä seurauksena markkinoille tuotiin autoja, jotka eivät vastanneet niitä koskevassa markkinoinnissa luvattuja ominaisuuksia. Siinä, missä saksalaiset kuluttajat saivat korvauksia saksalaisten kuluttajayhdistyksien kattojärjestö vzb:n ja Volkswagenin välisen sovinnon seurauksena, jäi alankomaalaisen Consumentenbundenin yhteydenotto Volkswageniin täysin ilman vastausta. Lisäksi eurooppalaiset korvaussummat jäivät huomattavasti esimerkiksi yhdysvaltalaisille kuluttajille maksettuja korvauksia

⁵² Mišćenić – Širola 2025, s. 43.

⁵³ Ks. BEUC 2020, s. 3 ja Mucha 2025, s. 65.

suppeammiksi. Tapauksen voidaankin sanoa osoittaneen tarpeen yhtenäisemmälle kollektiiviselle oikeussuojakeinolle EU:n alueella.⁵⁴

Kansallisten prosessilakien yhtenäistämistä voidaankin pitää yhtenä tärkeimmistä edellytyksistä eurooppalaisen kollektiivisen oikeussuojan toimivuudelle.⁵⁵ Jäsenvaltioiden prosessioikeudellisten lainsäädäntöjen sekä niiden mahdollistamien oikeussuojakeinojen yhdenmukaistaminen on kuitenkin erittäin kiistelty ja haastava kysymys, ja osa jäsenvaltioista vastusti liian pitkälle menevää pakottavaa sääntelyä myös edustajakannedirektiivin valmistelussa.⁵⁶ Haasteita luovat niin EU:n ja jäsenvaltioiden väliset toimivaltakysymykset kuin jäsenvaltioiden omaksumat prosessi- ja perusoikeusliitännäiset perinteet, kuten prosessiautonomia, jotka rajoittavat EU:n kykyä antaa edustajakannemekanismia tehostavaa pakottavaa sääntelyä. Jäsenvaltioissa omaksuttuun prosessiautonomian periaatteeseen viitataan myös edustajakannedirektiivin johdanto-osan 12 kohdassa. Vaikka edustajakannedirektiivi edustaakin edistysaskelta Euroopan laajuisen kuluttajansuojan vahvistamisessa, voidaan sitä juuri jäsenvaltioille jätetyn laajan harkintavallan vuoksi pitää riittämättömänä takaamaan keskenään yhtenäiset oikeudet eri jäsenmaissa asuville kuluttajille.

Eurooppalaisen tason lisäksi edustajakannedirektiivin toimivuutta voidaan arvioida myös yksittäisten jäsenvaltioiden tasolla. Vaikka EU:n laajuinen yhtenäinen kollektiivinen oikeussuojakeino vaikuttaa olevan vielä kaukana, on edustajakannedirektiivin implementointi kuitenkin edellyttänyt muutoksia jäsenvaltioiden lainsäädäntöihin. Nämä muutokset voivatkin parantaa kuluttajansuojan täytöntöönpanoa sekä kuluttajien oikeussuojaa yksittäiseen jäsenvaltioon sijoittuvissa kuluttajariidoissa. Direktiivin voimassaoloaika on kuitenkin vielä liian lyhyt tyhjentävien johtopäätösten tekemiseen sen vaikutuksista kuluttajansuojaan. Edustajakannedirektiivin implementoinnin määräaika umpeutui vuoden 2023 puolessa välissä, ja kirjoitushetkellä direktiivi on voimassa lähes kaikissa jäsenvaltioissa. Varsinainen direktiivin 23 artiklan mukainen komission vaikutustenarviointi on määrä suorittaa 26.6.2028 alkaen. Tässä vaiheessa esitetyt arviot siitä, millainen vaikutus edustajakannedirektiivillä on kollektiivisten oikeussuojakeinojen käyttöön ja tehokkuuteen, ovatkin vasta alustavia.

---

⁵⁴ Mucha 2025, s. 17.

⁵⁵ Koulu 2017a, s. 318.

⁵⁶ Rott ym. 2025, s. 8.

3.4 Opt in vai opt out: yksi edustajakanteiden kohtalonkysymyksistä

3.4.1 Opt out -mallin kritiikki

Edustajakannedirektiivin toimivuuden kannalta yksi keskeisimmistä prosessilainsäädännöllisistä valinnoista koskee ryhmäkanteeseen liittymistä. Jäsenvaltioille tässä jätetty harkintavalta liittyy siihen, edellyttääkö edustajakanteeseen annetun ratkaisun oikeusvaikutuksen syntyminen sitä, että kuluttaja liittyy kanteeseen nimenomaisin ja aktiivisin toimin. Mikäli edellytetään kanteeseen liittymistä, on kysymyksessä opt in -malli. Toisaalta jäsenvaltiot voivat valita myös opt out -mallin, jossa edustajakanteen ratkaisu koskee kaikkia kuluttajia, joilla on siihen liittyviä vaatimuksia, vaikkeivat he olisikaan liittyneet kanteeseen. Opt out -malli on Euroopassa harvinainen, ja sen laajempaan käyttöönottoon on suhtauduttu penseästi ja jopa avoimen kielteisesti.

Vaikka jäsenvaltiot saavatkin vapaasti päättää rajojensa sisällä nostettavien edustajakanteiden ilmoittautumispakosta, on kanteeseen ilmoittautumista koskevien lainsäädännöllisten valintojen harmonisoiminen EU:n tasolla kuitenkin toteutettu rajat ylittävien kanteiden kohdalla. Edustajakannedirektiivi edellyttääkin opt in -mallin käyttöä rajat ylittävissä edustajakanteissa. Opt in -malliin päädyttiin edustajakannedirektiivissä siksi, että rajat ylittävien kanteiden ajamisen, hallitsemisen ja ratkaisemisen katsottiin opt out -mallia sovellettaessa olevan liian haastavaa.⁵⁷ Jäsenvaltioille on kuitenkin jätetty muissa kuin rajat ylittävissä edustajakanteissa päätäntävalta opt in - ja opt out -mallien välillä, minkä seurauksena Euroopassa on käytössä monia keskenään hyvin erilaisia lainsäädännöllisiä ratkaisuja. Erilaiset ratkaisut selittyvät osittain sillä, että valintaan ilmoittautumismallien välillä liittyy jäsenvaltioille valtiosääntöoikeudellisesti tärkeitä perusoikeuskysymyksiä.⁵⁸

Ylivoimaisesti suurin osa jäsenvaltioista päätyi edustajakannedirektiivin implementoinnin yhteydessä jonkinlaiseen opt in -mekanismiin myös kotimaisten kanteiden osalta. Valinta on ymmärrettävä, sillä Euroopassa kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin useassa yhteydessä kohdistettu kritiikki ja uhkakuvat menettelyn väärinkäytöstä linkittyvät usein juuri opt out -malliin. Opt out -mallin on esimerkiksi epäilty lisäävän riskiä perusteettomien kanteiden nostamiseen sekä aiheuttavan oikeustapausten räjähdysmäistä lisääntymistä (*litigation*

---

⁵⁷ Amaro ym. 2018, s. 86.

⁵⁸ Amaro ym. 2018, s. 23.

boom).⁵⁹ Lisäksi opt out -mallissa lopullisen kuluttajaryhmän jäseniä ei voida tyhjentävästi tunnistaa ja nimetä, minkä on sanottu aiheuttavan kohtuuttomia haasteita vastaajalle muun muassa ryhmäkanteeseen osallistuvien kuluttajien määrän ja heille maksettavien korvaussummien arvaamattomuuden vuoksi.⁶⁰

Kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskevissa uhkakuvissa viitataan usein Yhdysvaltoihin. Yhdysvalloista voidaankin tunnistaa joitakin opt out -mallisiin kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin liittyviä ongelmia, joiden toteutuminen Euroopassa haluttiin perustellusti välttää, kuten edellä mainittu *litigation boom* -ilmiö sekä ryhmäkanteiden väärinkäyttö. Perusteettomasti nostetuille kanteille Yhdysvalloissa altistaa erityisesti siellä omaksuttu sääntö, jonka mukaan molemmat oikeudenkäynnin osapuolet lähtökohtaisesti maksavat omat asianajokulunsa. Pyrkimys rajoittaa omia oikeudenkäyntikuluja tekee riidan sopimisesta vastaajan kannalta houkuttelevan vaihtoehdon siinäkin tapauksessa, että kanne on nostettu hatarin perusteella tai jopa kiusanteossa.⁶¹ Tällöin seurauksena voi olla painostaminen vastaajan kannalta epäoikeudenmukaiseen sopimukseen, vaikka alkuperäinen kanne olisi ollut perusteeton. Myös rangaistusluonteisten vahingonkorvausten vaatiminen on sallittua Yhdysvalloissa, minkä voidaan olettaa edelleen lisäävän kanteennostohalukkuutta. Opt out -malli onkin saatettu hylätä eurooppalaisessa lainsäädännössä suoraan jo sillä perusteella, että sen katsottiin olevan osa yhdysvaltalaisista ryhmäkannetta.⁶²

Opt out -mallin ja yhdysvaltalaiseen *class action* -kanteen yhteys on kuitenkin vain yksi mahdollinen tekijä opt out -malliin kohdistuneiden kielteisten asenteiden takana. Opt out -mallia on lisäksi pidetty yleisesti eurooppalaisiin oikeusjärjestyksiin sopimattomana menettelynä. Esimerkiksi komissio on argumentoinut vahvasti opt out -mallia vastaan todeten sen muun muassa olevan ristiriidassa jäsenvaltioiden oikeusperinteen kanssa sekä vaikeuttavan tuomioistuimen asianhallintaa.⁶³ Sen tarkemmin komissio ei selvennä, millä tavoin opt out -malli olisi jäsenvaltioiden oikeusperinteiden vastainen, mutta kyse voinee olla esimerkiksi yksilöautonomiaan ja vastaajan oikeusturvaan liittyvistä seikoista.

---

⁵⁹ Nagy 2019, s. 35.

⁶⁰ Hamul'áková 2018, s. 110.

⁶¹ Nagy 2019, s. 37.

⁶² Ioannidou 2019, s. 1369.

⁶³ COM (2013) 401 final, s. 13.

Yksilöautonomialla voidaan tässä yhteydessä tarkoittaa yksilön oikeutta päättää, haluaako tämä puolustaa oikeuksiaan ja jos, niin millä tavalla.⁶⁴ Lähtökohtaisesti voidaan pitää jäsenvaltioiden oikeusperinteen mukaisena, että yksilöllä on oikeus tehdä itseään koskeva päätös oikeudenkäyntiin osallistumisesta. Opt out -mallissa kuluttaja menettää tämän oikeuden, sillä kaikki tiettyyn ryhmän määritelmään kuuluvat kuluttajat tulevat automaattisesti ryhmän jäseniksi, ja heitä koskevat myös oikeudenkäynnin *lis pendens* - sekä ratkaisun *res judicata* -vaikutukset. Tätä pidetään yleisesti vieraana ja ongelmallisena konstruktiona eurooppalaisessa siviiliprosessioikeudessa.⁶⁵

3.4.2 Opt out -malli – mainettaan parempi?

Kuten edellä on käynyt ilmi, ei opt out -mallin voi sanoa nauttivan suuresta suosiosta Euroopassa. Pelkkä mallin riskeihin ja epäkohtiin perustuva tarkastelu on kuitenkin toispuoleista, ja jättää huomiotta opt out -malliin liittyvät positiiviset seikat. Jäljempänä tarkemmin käsitellyistä syistä opt out -mallia voidaan pitää jopa parempana mekanismina etenkin kuluttajien oikeusturvan takaamiseksi, kuin laajasti Euroopassa omaksuttua opt in -mallia. Ryhmä- ja edustajakanteita koskeva keskustelu näyttääkin kärsivän vinoutumista, jotka estävät lainsäädännön objektiivisen tarkastelun. Eurooppalainen lainsäätäjä vaikuttaa olleen kiinnostunut lähinnä kontrolloimaan ryhmä- ja edustajakanteisiin liittyviä riskejä suhtautumalla opt out -malliin yksiselitteisen kielteisesti. Vaihtoehtoinen suhtautumistapa olisi tunnistanut sekä opt out -malliin liittyvät hyödyt että riskit, ja pyrkinyt rajoittamaan kuluttajansuojan kannalta tehokkaamman opt out -mallin käyttöä vain sen verran, että riskit voitaisiin pitää mahdollisimman vähäisinä.

Ensinnäkin eurooppalaisen edustajakannemekanismin vertailu yhdysvaltalaisen *Class Action* -malliin on harhaanjohtavaa ja jättää huomiotta eurooppalaisen ja yhdysvaltalaisen järjestelmän perustavanlaatuiset eroavaisuudet. Esimerkiksi rangaistusluonteisten vahingonkorvausten puute sekä laajasti omaksuttu häviöjä maksaa -periaate vähentävät tehokkaasti riskiä ryhmäkanteiden väärinkäytölle Euroopassa.⁶⁶ Euroopassa perusteettomien kanteiden nostaminen onkin riskialttiimpaa, sillä vastaaja pyrkii todennäköisemmin puolustautumaan oikeudessa. Mikäli vastaaja pystyy osoittamaan kanteen perusteettomuuden, tulevat myös vastaajan asianajokulut hävinneen kantajan maksettaviksi. Opt out -mallin

⁶⁴ Nagy 2020, s. 418.

⁶⁵ Hamul'áková 2018, s. 110.

⁶⁶ Ervo 2016, s. 198.

sivuuttaminen sen perusteella, että se on olennainen osa yhdysvaltalaisia kollektiivisia oikeussuojamekanismeja, on esimerkki hukatusta mahdollisuudesta luoda aidosti toimiva edustajakannemekanismi, ja johtaa lähes poikkeuksetta epätehokkaampaan kuluttajansuojan toimeenpanoon.⁶⁷

Väitteet opt out -mallin aiheuttamasta *litigation boom* -ilmiöstä sekä elinkeinonharjoittajien kiristämisestä kuluttajille edullisiin sovintoratkaisuihin voidaan kyseenalaistaa myös kokemuksen perusteella, sillä Euroopassa ei ole osoitettavissa yhteyttä näiden ilmiöiden sekä opt out -mallin välillä.⁶⁸ Jo ryhmäkanteiden alhainen käyttöaste maissa, joissa opt out -malli on sallittu, osoittaa uhkakuvat mekanismin väärinkäytöstä vääriksi. Esimerkiksi Alankomaissa on kansallisen rekisterin mukaan vuodesta 2020 voimassa olleen uudistetun ja opt out -mallisen ryhmäkannelainsäädännön aikana nostettu vain 90 ryhmäkannetta ja ratkaistu 27.⁶⁹ Sloveniassa, missä tietyt ehdot täyttävät opt out -malliset kanteet ovat mahdollisia, on kaikkia ryhmäkanteita nostettu vuodesta 2019 lähtien yhteensä vain 26 kappaletta.⁷⁰ Portugalissa on vuodesta 1995 lähtien ollut voimassa opt out -mallinen ryhmäkante, jonka ajankohtaisesta käyttöasteesta ei ole saatavilla julkista tietoa, mutta jonka keskimääräinen vuosittainen kannemäärä vuosien 2007 ja 2020 välillä oli vain 37 kappaletta.⁷¹

Myös konstitutionaalisiin perusteisiin, eli lähinnä yksilöautonomiaan, nojaava opt out -mallin kritiikki voidaan kyseenalaistaa. Ensinnäkin Euroopassa edustajakanteilla edustetut kuluttajat eivät joudu kustantamaan oikeudenkäyntiä riippumatta sen lopputuloksesta, eikä heistä tule oikeudenkäynnin asianosaisia. Näin ollen opt out -mallin käyttö edustajakanteiden yhteydessä ei muodosta kuluttajien autonomialle yhtä vakavaa ongelmaa, kuin jos kysymys olisi normaalista siviiliprosessista. Opt out -mallissa kuluttajilla on lisäksi mahdollisuus nimenomaisella ilmoituksella jättäytyä kanteen ulkopuolelle, eli yksilöt säilyttävät päätösvaltansa prosessiin osallistumisesta siinäkin mielessä. Lisäksi yksilöautonomian kunnioittaminen kuluttajariidoissa johtaa hyvin todennäköisesti päätökseen jättää kanteen nostamatta.⁷² Voidaankin väittää, että jos kuluttajat joka tapauksessa jättävät käyttämästä päätäntävaltaansa omaksi hyödykseen, eivätkä näin ollen aktiivisesti hyödynnä

---

⁶⁷ Ioannidou 2019, s. 1370.

⁶⁸ Nagy 2019, s. 35.

⁶⁹ Centraal register voor collectieve vorderingen.

⁷⁰ Register kolektivnih tožb.

⁷¹ Sousa Ferro 2021, s. 121.

⁷² Visscher – Faure 2021, s. 460.

yksilöautonomiaansa, ei tätä oikeutta myöskään voida katsoa loukattavan silloin, kun jokin toinen taho toimii heidän hyväkseen.

Mitä tulee yksilöautonomiaan, tunnustetaan se melko samanlaisena niin Euroopassa kuin Yhdysvalloissakin. Jälkimmäisessä on kuitenkin yksilöautonomiaan liittyvistä peruseriaatteista huolimatta päädytty laajasti opt out -mallin hyödyntämiseen oikeussuojan parantamiseksi. Yhdysvalloissakin on vedottu yksilöautonomiaan opt in -mallin puolustuksena liittovaltion *Class Action* -lainsäädännön, eli Rule 23:n, uudistuksen yhteydessä vuonna 1966.⁷³ Tuolloin siviiliprosessin sääntöjen neuvoa-antava komitea (Advisory Committee on Civil Rules) ehdotti laissa alun perin olleen opt in -mallin säilyttämistä, mutta opt out -malli valittiin lopulta juuri siksi, että sen katsottiin mahdollistavan oikeuksiin pääsyn opt in -mallia paremmin.⁷⁴ Näin ollen eurooppalainen kielteinen suhtautuminen opt out -malliin sekä väitteet sen oikeusperinteiden vastaisuudesta eivät liene täysin perusteltuja.

On myös huomionarvoista, ettei vastaavaa keskustelua opt out -mallin ongelmista yksilöautonomialle käyty edustajakannedirektiiviä edeltäneen kieltokannedirektiivin kohdalla, vaikka kieltokannedirektiivin mekanismi perustui käytännössä ainoastaan opt out -mallin avulla nostettaviin kanteisiin, joista kuluttaja ei vielä voinut edes tosiasiallisesti erota.⁷⁵ Toisaalta kysymys yksilöautonomiasta onkin kenties olennaisempi silloin, kun mahdollisuutena on nostaa pelkän kieltokanteen sijaan myös hyvityskanne. Nykyiselläänkin esimerkiksi Suomessa kieltokannemuotoinen edustajakanne on edelleen opt out -mallinen, vaikkakin lain kieltotoimenpiteitä koskevista edustajakanteista (1101/2022) 8 §:n mukaan sen nostaminen edellyttää ryhmän riittävän täsmällistä määrittelyä. Kuluttajaryhmä, jota kieltokanne koskee, on siis oltava tunnistettavissa, mutta ryhmän jäseniltä ei vaadita aktiivisia toimia kanteeseen liittymiseksi. Opt out -mallin on kuitenkin osoitettu lukuisissa tutkimuksissa olevan huomattavasti opt in -mallia tehokkaampi nimenomaisesti hyvityskanteissa.

Opt out -malli tarjoaa laajempaa oikeussuojaa erityisesti silloin, kun on kysymys taloudellisesti pienistä vaatimuksista. On jopa esitetty, että etenkin edellä käsitelty rationaalisen apatian ongelma voidaan tosiasiaassa ratkaista vain opt out -mallisella

---

⁷³ Hurter 2017, s. 67.

⁷⁴ Dodson 2016, s. 178–179.

⁷⁵ Nagy 2019, s. 26.

kollektiivisella oikeussuojakeinolla, sillä opt in -mallissa kuluttajilta edellytetään aktiivisia toimia oikeuksiin pääsemiseksi.⁷⁶ Yksilönautonomian lisäksi myös oikeuksiin pääsy on yksilön perustavanlaatuinen oikeus, jonka toteutuminen on pyrittävä turvaamaan. Pelkkä yksilönautonomian suojaaminen ei siis näytä perustavan riittävän hyvää syytä hylätä opt out -mallin käyttäminen hyvityskanteissa etenkin, kun kysymys on pienistä vaatimuksista.

Ryhmä- ja edustajakanteisiin keskittyvässä keskustelussa on jätetty huomiotta se, että ryhmäkannelainsäädännössä on viime kädessä kyse prosessioikeudellisesta sääntelystä, ei varsinaisen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiä suhteita välittömästi koskevan oikeuden muuttamisesta tai laajentamisesta. Prosessioikeudellisen sääntelyn tarkoituksena on siis mahdollistaa muun lainsäädännön määräämien korvausten ja hyvitysten saaminen oikeudellisessa prosessissa, mutta se ei esimerkiksi laajenna oikeutta hyvityksiin siitä, millaiseksi se on muussa lainsäädännössä säädetty.⁷⁷ Voitaisiinkin siis väittää, että jos lainsäädännön tehokas toimeenpano johtaisi elinkeinonharjoittajien kannalta kohtuuttomiin seuraamuksiin, olisi ongelma aineellisessa lainsäädännössä, ei prosessilainsäädännössä. Toisaalta prosessioikeudelliset valinnat ovat merkityksellisiä myös sen kannalta, miten laajasti ne mahdollistavat väärinkäytökset. Myös edustajakanteita koskevan sääntelyn on siis oltava sen verran rajoittavaa, ettei sitä voida väärinkäyttää.

---

⁷⁶ Visscher – Faure 2021, s. 470–471.

⁷⁷ Ervo 2016, s. 198.

4 Kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskeva kotimainen lainsäädäntö

4.1 Kollektiiviset oikeussuojakeinot yleisessä prosessioikeudellisessa lainsäädännössä

4.1.1 Kumulatiiviset kannemallit

Suomessa kollektiiviset oikeussuojakeinot ovat nousseet varsinaiseen keskusteluun ryhmäkannelain säätämisen aikaan, eli 2000-luvun alussa. Toisen kerran kollektiiviset oikeussuojakeinot puhuttivat 2020-luvun alussa EU:n edustajakannedirektiivin voimaantulon ja implementoimisen myötä. Kollektiivisista oikeussuojakeinoista voikin helposti saada sellaisen käsityksen, että kysymyksessä olisi uusi keksintö, vaikka näin ei ole.⁷⁸

Todellisuudessa erilaiset kollektiivisten oikeussuojakeinojen muodot ovat Suomessakin olleet jo pitkään mahdollisia joko oikeuskäytännön nojalla tai yleisen prosessilainsäädännön, eli oikeudenkäymiskaaren (4/1734, OK), mukaisesti. Esimerkkejä tällaisista pitkään tunnetuista kollektiivisen oikeussuojan keinoista ovat siirronsaajan kanne sekä joukkokanne.

Koulu on jakanut kollektiiviset oikeussuojakeinot kumulatiivisiin ja edustuksellisiin kannemalleihin.⁷⁹ Kumulatiivisissa kannemalleissa on kysymys asianosaisjoukkojen järjestäytymisestä siten, että mahdollisessa oikeudenkäynnissä kantajia, vastaajia tai molempia on useampi. Edustuksellisissa kannemalleissa taas suurempaa joukkoa edustaa jokin yksittäinen taho, joka on kantajapuolen ainoa asianosainen. Ratkaisevaa on, että kumulatiivisissa kannemalleissa asianosaisia on useita, olivat he sitten kantajia tai vastaajia, kun taas edustuksellisissa kanteissa ainoa kantajapuolen asianosainen on ryhmän edustaja. Joukkokanne on hyvä esimerkki kumulatiivisesta kanteesta, sillä siinä on kysymys useiden itsenäisten kanteiden yhdistämisestä tuomioistuimessa siten, että alkuperäisten kanteiden nostaneet säilyttävät asemansa asianosaisina. Sen sijaan jäljempänä käsiteltävä ryhmäkanteen on esimerkki edustuksellisesta kannemallista.

Joukkokanteet on tunnettu Suomessa jo pitkään. Kanteiden kumuloiminen joukkokanteiksi perustui aikaisemmin vain oikeuskäytäntöön, mutta oikeudenkäymiskaaren uudistamisen

---

⁷⁸ Koulu 2017a, s. 54.

⁷⁹ Koulu 2017b, s. 30.

yhteydessä vuonna 1990 päätettiin, että siitä oli säädettävä myös laissa.⁸⁰ Kanteiden kumuloiminen tai yhdistäminen joukkokanteeksi voi olla pakollista, tai se voidaan tehdä harkinnanvaraisesti käsittelyn helpottamiseksi. Kanteiden yhdistäminen on OK 18 luvun 2 §:n mukaan pakollista, kun kanteet johtuvat olennaisesti samasta perusteesta. Pykälän soveltamisala on kuitenkin kapea, ja se koskee vain tilanteita, joissa kanteet perustuvat hyvin selkeästi samaan seikkaan. Esimerkkeinä soveltamistilanteista lain esitöissä mainitaan esimerkiksi usean osakkaan samaa yhtiökokouksen päätöstä koskevat valitukset tai saman sopimuksen rikkomukseen perustuvat useiden asianosaisten vahingonkorvausvaatimukset.⁸¹ Näin ollen OK 18 luvun 2 § ei tulisi sovellettavaksi esimerkiksi silloin, kun useat kuluttajat tekevät samaa elinkeinonharjoittajaa vastaan vahingonkorvausvaatimuksia sopimusrikkomuksen nojalla, jos jokaisella kuluttajalla on oma sopimuksensa.⁸² Toisaalta tuomioistuin voi OK 18 luvun 6 §:n mukaan yhdistää tällaiset kanteet myös harkinnanvaraisesti, mikäli se edistää asioiden käsittelyä.

Toinen esimerkki kumulatiivisesta kollektiivisesta oikeussuojakeinosta on yhteiskanne. Yhteiskanteella tarkoitetaan yhdellä haastehakemuksella aloitettavaa oikeudenkäyntiä, jossa on useampi kantaja. Toisin kuin joukkokanteen, yhteiskanteen kantajien vaatimukset on ratkaistava yhdessä pääkäsittelyssä, ja vain yksittäisten kysymysten osalta erillinen valmistelu voidaan sallia.⁸³ Ero joukkokanteen ja yhteiskanteen välillä voi vaikuttaa teennäiseltä, mutta todellisuudessa se on ratkaiseva. Yhteiskanne, toisin kuin joukkokanne, edellyttää kantajien yhdistymistä tai järjestäytymistä ennen kanteen vireille panoa, ja kantajista käytetään usein nimitystä ”asiakumppani”.⁸⁴ Asiakumppanit säilyttävät asianosaisasemansa, mutta voivat jakaa esimerkiksi oikeudenkäynnin kustannukset. Joukkokanteista puhuttaessa taas kysymys on useasta kanteesta, joita asianosaiset ajavat aluksi itsenäisesti. Joukkokanteiden yhdistettyä pääkäsittelyä edeltääkin jokaisen kanteen erillinen valmistelu.

Vaikka joukkokanteet sekä yhteiskanteet on mahdollistettu yleisessä prosessilainsäädännössä, on niitä koskeva lainsäädäntö kuitenkin melko suppeaa. Erityisesti joukkokanteiden oikeudenkäynteihin voi liittyä myös joitakin väärinkäsityksiä, jotka voivat koskea esimerkiksi kumuloinnin pysyvyyttä tai asianosaisten välisiä suhteita. Asianosaiselle voi esimerkiksi tulla

---

⁸⁰ HE 15/1990 vp, s. 119.

⁸¹ HE 15/1990 vp, s. 121.

⁸² HE 154/2006 vp, s. 35.

⁸³ Koulu 2017b, s. 27.

⁸⁴ Koulu 2017a, s. 43.

yllätyksenä, että tuomioistuimen päätös asioiden kumuloimisesta ei estä niiden erottamista myöhemmin, mikäli sille on syytä.⁸⁵ Lisäksi, vaikka joukkokanne vaikuttaakin aidosti kollektiiviselta oikeussuojakeinolta, ovat asianosaiset todellisuudessa toisistaan melko riippumattomia ja erillisiä. Tämä voi olla asianosaisten kannalta hyväkin asia. Voidaan esimerkiksi katsoa, että mikäli yksi joukkokanteen asianosainen myöntää vastapuolen väitteen ja rajoittaa näin omaa vaatimustaan, tällä ei tulisi olla vaikutusta muiden asianosaisten kanteisiin.⁸⁶ Toisaalta asianosaiset eivät välttämättä osaa odottaa, että joukkokanteen sisäiset kanteet voivat saada myös keskenään erilaisia ratkaisuja. Kumulatiiviset kannemallit, joissa kaikki osalliset pitävät asianosaisasemansa, eivät kenties edustakaan kollektiivisten oikeussuojakeinojen ”puhtainta” muotoa.

4.1.2 Edustukselliset kannemallit

Edustuksellisia kannemalleja, joiden osalta noudatetaan yleistä prosessilainsäädäntöä, voidaan mainita myöhemmin käsiteltävä ryhmäkanne sekä yleiseen prosessilainsäädäntöön perustuva pilottikanne. Lisäksi tässä tutkielmassa edustuksellisena kannemallina pidetään myös siirronsaajan kannetta. Siirronsaajan kanteessa yhdelle taholle siirretään muiden tahojen oikeudelliset vaatimukset, jonka jälkeen kyseinen taho vie asian tuomioistuimeen. Siirronsaajalla ei näin ollen ole henkilökohtaista vaadetta, mutta hän toimii oikeudenkäynnin kantajana ryhmän jäsenten hyväksi. Siirron suorittamisesta ei säädetä erikseen, vaan kysymys on ennen tuomioistuimeen menemistä tapahtuvasta oikeustoimesta, jonka kulku ja sisältö on täysin sen osapuolten päätettävissä. Kanteen nostamista edeltää siis tuomioistuimen ulkopuolella tapahtuva vapaamuotoinen yhdistyminen kanneryhmäksi, jonka jäsenet siirtävät oikeutensa siirronsaajalle.⁸⁷

Siirronsaajan kanne vastaa ajatukseltaan ryhmäkannetta, ja sitä voitaisiinkin kuvaila lailla säädeltyjen ryhmä- ja edustajakanteiden esivanhemmaksi. Kenties suurimpana erona säänneltyyn ryhmäkanteeseen on juuri se, ettei siirronsaajan kanteesta ole tarkkaa sääntelyä. Näin ollen sen kohdalla voitaisiin välttyä joiltakin ryhmäkanteeseen liittyviltä haasteilta, kuten ryhmäkanteen edellytysten täyttymistä koskevalta riitelyltä.⁸⁸ Siirronsaajalle ei myöskään ole lailla määriteltyjä rajoituksia, eli sellaisena voi toimia lähtökohtaisesti kuka

---

⁸⁵ HE 15/1990 vp, s. 123.

⁸⁶ Hupli 2007, s. 137.

⁸⁷ Koulu 2017a, s. 55.

⁸⁸ Koulu 2017a, s. 56.

tahansa oikeus- tai luonnollinen henkilö. Siirronsaajaksi sopivan henkilön paikantaminen on kuitenkin vaikeaa, sillä sopivalla siirronsaajalla on oltava riittävät resurssit, jotka kattavat oikeudenkäynnin taloudellisen ja henkisen taakan.⁸⁹ Siirronsaajana toimiikin useimmiten jokin instituutio tai siihen erikoistunut elinkeinonharjoittaja.

Viimeisenä edustuksellisenä kannemallina, jolle ei ole erityislainsäädäntöä, on mainittava pilottikanne, eli prejudikaattikanne. Pilottikanteessa ennalta määritellystä kannejoukosta valitaan yksi kanne, joka saatetaan tuomioistuimen käsiteltäväksi ennen muita. Kantajapuolen tavoitteena on hyödyntää ensimmäistä kannetta ennakkopäätösluonteisesti myöhemmissä samanlaisissa kanteissa. Pilottioikeudenkäyntiä koskevat erityiset käsitteelliset epäselvyydet, sillä vaikka se luetaan kollektiiviseksi oikeussuojakeinoksi, on siinä kysymys lopulta vain yhdestä tavallisesta kaksiasianosauskanteesta, jonka tuottama ratkaisu koskee vain sen osapuolina ollutta kantajaa ja vastaajaa.⁹⁰ Kanteen määrittelyminen pilottikanteeksi edellyttääkin tavoitetta saavuttaa pilottikanteen prejudikaattivaikutus. Lisäksi pilottikanne edellyttää tosiasiallisesti myös ennakkojärjestäytymistä ryhmäksi, jonka tuella pilottikanne voidaan nostaa.⁹¹

4.2 Ryhmäkanne ja ryhmäkannelaki

4.2.1 Ryhmäkanne

Siinä missä esimerkiksi siirronsaajan kanne sekä joukkokanne voidaan nostaa oikeudenkäymiskaaren sekä oikeuskäytännön nojalla, tunnetaan Suomessa myös kollektiivisen oikeussuojan keinoja, joista on säädetty erikseen lailla. Tällaisia kollektiivisia oikeussuojakeinoja ovat ryhmäkanne sekä myöhemmin käsiteltävä kieltokannemuotoinen edustajakanne. Lisäksi voimassa on ryhmävalitus, jota niin ikään käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Ryhmäkanteella tarkoitetaan hyvityskannetta, joka nostetaan kuluttajaryhmän puolesta elinkeinonharjoittajan lainvastaisen toiminnan aiheuttamien vahinkojen hyvittämiseksi. Kysymyksessä on siis edellä käsiteltyjen siirronsaajan kanteen sekä pilottikanteen tapaan edustuksellinen kannemalli, mutta ryhmäkanteesta säädetään omassa erityislaissaan, ryhmäkannelaissa (444/2007). Alkuperäisen ryhmäkannelain mukaan ryhmäkanteen saattoi

---

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Koulu 2017a, s. 51.

⁹¹ Koulu 2017b, s. 29.

nostaa vain kuluttaja-asiamies sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa. EU:n edustajakannedirektiivin implementoinnin yhteydessä ryhmäkannelakia kuitenkin laajennettiin siten, että se nyt mahdollistaa kanteen nostamisen myös kuluttajien etuja edistäville oikeutetuille yksiköille. Toisinaan ryhmäkanne-termillä tarkoitetaan vain alkuperäistä, pelkästään kuluttaja-asiamiehen toimivaltaan kuulunutta kannemuotoa, kun taas kuluttajajärjestöille laajentuneesta hyvityskannemuodosta käytetään termiä edustajakanne. Todellisuudessa molemmissa on kuitenkin kysymys samasta kanteesta, sillä kuluttajajärjestön nostamaa kanteita koskevat samat lainalaisuudet kuin kuluttaja-asiamiehen ryhmäkannetta. Tässä tutkielmassa ei tehdäkään eroa yhtäältä kuluttaja-asiamiehen ja toisaalta järjestöjen ryhmäkanteiden välillä, vaan molemmista käytetään termiä ryhmäkanne.

Ryhmäkanne sekoitetaan usein myös joukkokanteeseen, vaikka niillä on lukuisia eroja. Merkittävin ero liittyy jo aiemmin käsiteltyyn jaotteluun edustuksellisten ja kumulatiivisten kannemallien välillä. Toisin kuin kumulatiiviseksi kannemalliksi katsotussa joukkokanteessa, ryhmäkanteen osallistujat eivät tule lainkaan oikeudenkäynnin asianosaisiksi. Sen sijaan ainoa kantajapuolen asianosainen on ryhmäkanteen nostanut taho. Ryhmäkanne muistuttaa sen sijaan hieman siirronsaajan kanteita, mutta näidenkin kannemuotojen välillä on ratkaisevia eroja. Ryhmäkannetta ei esimerkiksi siirronsaajan kanteen tapaan voi nostaa kuka tahansa, vaan kanneoikeus on rajoitettu ryhmäkannelaissa määritellyille tahoille. Myös ryhmäkanteen soveltamisala on rajattu.

Ryhmäkanne on siis lailla rajattu oikeussuojakeino. Aiempi ryhmäkanteen soveltamisala oli suppea, ja kattoi vain kuluttaja-asiamiehen toimivaltaan kuuluvat kuluttaja-asiat. Nykyisinkin ryhmäkanteen soveltamisalaa on rajoitettu, mutta se on aiempaa huomattavasti laajempi. Nykyinen ryhmäkanteen soveltamisala vastaa edustajakannedirektiivin soveltamisalaa, joka kattaa kaikki direktiivin 1 liitteessä luetellut EU-lait sekä niiden kansalliset esitysmuodot. Rajatun kanneoikeuden ja soveltamisalan lisäksi ryhmäkanteen nostamista ja asian käsittelyä ryhmäkanteena on rajoitettu myös ryhmäkannelakiin sisältyvillä prosessioikeudellisilla säännöillä. Tällaisia ovat esimerkiksi säännöt ryhmäkanteen edellytyksistä, jotka ovat erityisiä prosessinedellytyksiä. Ryhmäkanteen kantajan on siis osoitettava, että mahdollinen ryhmäkanne täyttää tavallisten prosessinedellytysten lisäksi myös ryhmäkannelain mukaiset edellytykset, jotta tuomioistuin voi käsitellä asian ryhmäkanteena. Ryhmäkanteen edellytyksiä käsitellään tarkemmin jäljempänä.

4.2.2 Kritiikille altis ryhmäkannelaki

Alkuperäisen ryhmäkannelain valmistelu alkoi jo 1990-luvulla, mutta sen hyväksyminen vaati useita yrityksiä.⁹² Lopulta 1.10.2007 voimaan tullut laki ei siis edustanut enää tuoretta ja uutta innovaatiota, vaan vastaavia lakeja oli hyväksytty Euroopassa jo laajasti. Toisaalta pohjoismaisessa vertailussa Suomi seuraa ryhmäkanteista säättämisen ajankohdan yleistä trendiä, ja esimerkiksi Norjassa ja Tanskassa ryhmäkanteita koskevat lait tulivat voimaan vuonna 2008. Poikkeuksellisen nopeaa kehitys oli Ruotsissa, jossa ryhmäkanteista säädettiin jo vuonna 2003.

Pohjoismaisen ryhmäkanteita koskevan keskustelun lopputuloksena oli useimmiten laki, joka mahdollisti soveltamisalaltaan rajoittamattoman ryhmäkannemenettelyn. Ruotsissa tällaisen ryhmäkannelain isänä voidaan pitää prosessioikeuden emeritusprofessori Per Henrik Lindblomia.⁹³ Myös Norjassa ja Tanskassa ryhmäkanteiden käyttöala on lähtökohtaisesti rajoittamaton.⁹⁴ Suomalainen ryhmäkanteen onkin poikkeuksellinen pohjoismaisessa vertailussa sen soveltamisalan rajoittuneisuuden vuoksi. Soveltamisalan ulkopuolelle jätettiin esimerkiksi ympäristövahinkoasiat, joita alun perin pidettiin valmistelussa ryhmäkannemenettelyyn hyvin sopivina.⁹⁵

Rajatun soveltamisalan sekä kanneoikeuden tarkoituksena oli estää ryhmäkannemenettelyn väärinkäyttö. Ryhmäkannelain säättämisen prosessia leimasivatkin epäluulo sekä osittain perusteettomat väitteet ryhmäkanteen väärinkäyttämisen uhkasta. Tämä ilmenee myös prosessin eri vaiheissa annetuista lausunnoista, joista valtaosa oli joko selkeästi lain säättämistä vastaan tai sen puolella. Erityisesti elinkeinonharjoittajien intressiorganisaatiot, kuten Elinkeinoelämän Keskusliitto EK, Suomen Kaupan Liitto ja Keskuskauppakamari sekä yritykset, kuten Finnair, suhtautuivat ryhmäkannelakiin torjuvasti vedoten

---

⁹² Välimäki 2008, s. 3.

⁹³ Koulu 2017a, s. 240.

⁹⁴ Välimäki 2008, s. 16.

⁹⁵ Ryhmäkannelain kanssa yhtäaikaisesti käsiteltiin kansanedustaja Annika Lapintien lakiesitys (LA 92/2006 vp), jossa vaadittiin ryhmäkanteiden käyttöönottoa kuluttaja-asioiden lisäksi myös ympäristövahingoissa. Lakiesitys hylättiin sillä perusteella, että ryhmäkanteen toimivuutta tuli uutena kannemuotona kokeilla ensin suppeammassa muodossa, eli vain kuluttajariidoissa. Asiaa päätettiin kuitenkin tarkastella uudestaan, mikäli ryhmäkanteen toimivuudesta saataisiin kannustavia esimerkkejä. Ks. HE 154/2006 vp, s. 31 ja LaVM 30/2006 vp, s. 4.

ryhmäkannemenettelyn tarpeettomuuteen, yrityselämälle aiheutuviin kielteisiin vaikutuksiin sekä elinkeinonharjoittajien oikeusturvan vaarantumiseen.⁹⁶

Ryhmäkannelain valmistelu ei myöskään ole jäänyt täysin vaille kritiikkiä. Valmistelua on arvosteltu esimerkiksi siitä, että lain yksityiskohdista päättäminen vaikuttaa siirtyneen pääosin työryhmille.⁹⁷ Työryhmät työskentelevät suljettujen ovien takana, mikä vaikeuttaa myös lain jälkikäteistä arviointia. Ryhmäkannelain valmistelua on kritisoitu myös puutteellisesta tiedonhausta ja tutkimustiedon hyödyntämättä jättämisestä.⁹⁸ Hallituksen esityksessä keskitytäänkin tutkimustiedon osalta lähinnä pohjoismaisiin tutkimustuloksiin, joiden sisältö on kapeampaa kuin mitä esimerkiksi Yhdysvalloista olisi ollut saatavilla. Perusteluna yhdysvaltalaisen tutkimustiedon hyödyntämättä jättämiselle oikeusministeriön työryhmämietinnössä todetaan, ettei yhdysvaltalainen *common law* -järjestelmä ja siitä johdannainen oikeuskulttuuri ole vertailukelpoinen Suomen oikeusjärjestelmän kanssa.⁹⁹ Tämä huomio ei toisaalta estänyt ryhmäkanteen vertaamista yhdysvaltalaiseen *Class Action* -malliin tai luomasta uhkakuvia, joissa peloteltiin yhdysvaltalaisen *Class Action* -mallin rantautumisella Suomeen.¹⁰⁰

Ryhmäkannelakiin ja sen valmisteluun kohdistuneen kritiikin aiheellisuudesta saattaa kertoa se, ettei yhtäkään ryhmäkannelain mukaista ryhmäkannetta ole lain voimaantulon jälkeen nostettu. Tämä voi olla seurausta ryhmäkanteisiin mahdollisesti kohdistuneesta yleisestä epäluuloisuudesta, mutta osasyynä lienee myös ryhmäkannelain toimimattomuus ja sen kyvyttömyys mahdollistaa tosiasiallisesti kanteen nostaminen. Ryhmäkannelaki säilyi sen olemattomasta käyttöasteesta huolimatta muuttumattomana edustajakannedirektiivin implementoimiseen asti, vaikka jo lain säätämisvaiheessa oli lupailtu, että esimerkiksi sen soveltamisalaa tulaisiin tarkastelemaan uudestaan lain voimaantulon jälkeen.

Ryhmäkannelaki kokikin ensimmäiset muutoksensa vasta EU:n edustajakannedirektiivin implementoinnin yhteydessä.

---

⁹⁶OM Lausuntotiivistelmä 8.6.2006, s. 8–10. Ks. myös HE 154/2006, s. 31.

⁹⁷ Koulu 2017a, s. 245.

⁹⁸ Välimäki 2008, s. 19.

⁹⁹ OM Työryhmämietintö 2006:4, s. 20.

¹⁰⁰ Yhdysvaltoihin viitataan esimerkiksi alkuperäisen ryhmäkannelain työryhmämietinnön eriävässä mielipiteessä, jossa EK:n johtava asiantuntija Manne Airaksinen toteaa ryhmäkanteen avaavan mahdollisuuden merkityksettömistä asioista käräjöintiin. Ks. OM Työryhmämietintö 2006:4, s. 143.

4.2.3 Ryhmäkanteen edellytykset

Kuten aiemmin todettiin, edellyttää asian käsittelyminen ryhmäkanteena, että ryhmäkannelaissa määritellyt erityiset prosessinedellytykset täyttyvät. Ryhmäkanteen edellytyksistä säädetään ryhmäkannelain 2 §:ssä. Asian käsittelyminen ryhmäkanteena edellyttää 1 kohdan mukaan ensinnäkin, että useilla henkilöillä on samoihin tai samankaltaisiin seikkoihin perustuvia vaatimuksia, jotka kohdistuvat samaan vastaajaan. Ryhmäkanteen on lisäksi 2 kohdan mukaan oltava tarkoituksenmukainen ottaen huomioon ryhmän koko sekä asiassa esitettävät vaatimukset ja todistelu. Viimeisenä edellytyksenä asian käsittelymiseen ryhmäkanteena on 3 kohdan mukaan ryhmän riittävän täsmällinen määrittely. Kaikkien edellä mainittujen ryhmäkanteen edellytysten on toteuduttava, jotta haaste voidaan antaa.

Tuomioistuin tutkii edellytysten toteutumisen kantajan esityksen pohjalta, ja antaa sitä koskevan päätöksen ennen asian käsittelyn aloittamista. Vastapuolellakin on kuitenkin mahdollisuus esittää näkemyksensä ryhmäkanteen edellytysten toteutumiseen.

Ryhmäkannelain 18 §:n mukaan vastaaja saa myös hakea muutosta ryhmäkanteen edellytyksiä koskevaan päätökseen erikseen, eli ennen varsinaisen asian ratkaisua. Mikäli ryhmäkanteen edellytykset eivät vastaajan näkemyksen mukaan siis täyty, pysähtyy ryhmäkanteen käsittely vastaajan valituksen tutkimisen ajaksi. Kysymys on poikkeuksesta OK:n mukaiseen normaaliin muutoksenhakujärjestelmään, jossa muutosta tuomioistuimen päätöksiin voidaan hakea vasta pääasian käsittelyn jälkeen.

Ensimmäinen ryhmäkanteen edellytys koskee yhtäältä ryhmän kokoa sekä toisaalta ryhmän jäsenten vaatimusten perusteiden samankaltaisuutta. Ryhmäkanteen edellytyksiä koskevassa sääntelyssä ei ole asetettu tarkkoja rajoituksia niin henkilömäärälle kuin vaatimusten samankaltaisuudellekaan. Useissa Euroopan maissa ryhmäkanteen pienimmästä sallitusta ryhmäkoosta on kuitenkin säädetty. Näin on tehty esimerkiksi Itävallassa, jossa ryhmäkanteen on paikallisen siviiliprosessilain (*Zivilprozessordnung, ZPO*) 624 §:n mukaan kosketettava vähintään 50:tä henkilöä. Puolassa ryhmäkanteeseen ilmoittautuneiden kuluttajien vähimmäismääränä on paikallisen ryhmäkannelain (*Ustawa z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym*) 1 artiklan mukaan 10 henkilöä.

Toisaalta myös avoimempi sääntely on laajasti käytössä erityisesti pohjoismaissa. Esimerkiksi Norjan siviiliprosessilain (*Tvisteloven*) VIII-osan 35–2 §:n mukaan ryhmäkanteessa on oltava

useita (*flere*) henkilöitä, eikä Ruotsin ryhmäkannelaki (*Lag om grupprättegång*) myöskään aseta ryhmän koolle rajoituksia. Avoin sääntelytapa sallii tapauskohtaisen arvioinnin, jolloin riittävänä pidettävään ryhmäkokoon voivat vaikuttaa muutkin ryhmäkanteen edellytykset, kuten tarkoituksenmukaisuus sekä asiassa esitetyt vaatimukset. Esimerkiksi, jos asiassa esitetyt vaatimukset ovat taloudelliselta arvoltaan hyvin pieniä, tulee ryhmän jäsenten määrä olla suurempi, jotta asia olisi tarkoituksenmukaista käsitellä ryhmäkanteena.

Kenties ryhmän kokoa haastavampi kysymys liittyy ryhmäkannelain 2 §:n 1 kohdan edellytykseen vaatimusten perustumisesta ”samoihin tai samankaltaisiin seikkoihin”. Pykälän ymmärtämiseksi on tärkeää tehdä ero yhtäältä seikkojen ja toisaalta vaatimusten välillä. Seikoilla tai oikeustosisekoilla tarkoitetaan tässä yhteydessä niitä perusteita, joiden nojalla vaatimus on oikeudellisesti perusteltu.¹⁰¹ Edellytys koskee siis vaatimusten perusteita, mutta itse vaatimusten ei kuitenkaan edellytetä olevan samat. Esimerkiksi puhelinlaskun sopimuksenvastaisesta korottamisesta tehdyt vahingonkorvausvaatimukset voivat perustua samaan oikeustosisekkaan, eli elinkeinonharjoittajan sopimuksenvastaiseen päätökseen nostaa puheluiden hintoja, mutta vaadittujen vahingonkorvauksien määrät voivat vaihdella kuluttajien välillä.¹⁰²

Vaatimusten perusteluilta vaaditun samankaltaisuuden astetta on alkuperäisen ryhmäkannelain valmisteluaineistossa verrattu kanteiden pakollista ja harkinnanvaraista kumulointia koskevaan lainsäädäntöön.¹⁰³ OK 18 luvun 2 §:n mukainen asioiden pakollinen kumuloiminen vaatii, että vaatimukset johtuvat ”olennaisesti samasta perusteesta”. Tätä voidaan pitää korkeampana samankaltaisuuden asteena kuin ryhmäkannelain 2 §:n 1 kohdan mukainen prosessinedellytys, jossa puhutaan ”samankaltaisuudesta”. Toisaalta kanteet voidaan yhdistää myös harkinnanvaraisesti OK 18 luvun 6 §:n mukaan, jolloin edellytyksenä on ainoastaan, että yhdessä käsitteleminen edistää asioiden selvittämistä. Voidaankin sanoa, että kanteiden harkinnanvarainen yhdistäminen tulee lähtökohtaisesti aina kyseeseen silloin, kun myös ryhmäkanteen edellytykset voisivat täytyä. Tämäkin on huomioitava tutkittaessa ryhmäkanteen edellytyksiä, sillä ryhmäkannetta tulisi sen edellytysten mukaan soveltaa vain silloin, kun se on harkinnanvaraista kumulointia tarkoituksenmukaisempi kannemuoto.

---

¹⁰¹ HE 154/2006 vp, s. 18.

¹⁰² HE 154/2006 vp, s. 17.

¹⁰³ HE 154/2006 vp, s. 34–35.

Juuri ryhmäkanteen tarkoituksenmukaisuus lieneekin kaikista ryhmäkanteen edellytyksistä haastavin. Tarkoituksenmukaisuuden arviointi voi olla erilaista riippuen siitä, minkä tahon näkökulmasta sitä tarkastellaan. Tuomioistuimen näkökulmasta tarkoituksenmukaisuudella voidaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, että ryhmäkanteen on prosessiekonomisin vaihtoehto, kun taas ryhmäkanteeseen osallistuvien kuluttajien kannalta tarkoituksenmukaisuus tarkoittanee sitä, että ryhmäkanteen avulla saavutetaan parempi oikeuksiin pääsy.¹⁰⁴ Tässäkin tutkimuksessa omaksutun *Access to Justice* -liikkeen näkökulmasta tarkoituksenmukaisuutta lienee perusteltua arvioida nimenomaisesti sen perusteella, saavutetaanko ryhmäkanteella muita vaihtoehtoja paremmin oikeussuojaa. Tarkoituksenmukaisuusarvio edellyttäne joka tapauksessa ryhmäkanteen vertaamista muihin mahdollisiin oikeussuojakeinoihin, kuten tavallisiin siviilikanteisiin tai joukkokanteisiin.

On sanomattakin selvää, että myös ryhmän koko liittyy läheisesti tarkoituksenmukaisuusarvioon. Esimerkiksi huomattavan pientä ryhmää koskevien vaatimusten käsittely lienee tarkoituksenmukaisempaa tavanomaisilla oikeudenkäynneillä taikka pilottioikeudenkäynnillä. Ryhmäkoon lisäksi myös asiassa esitetyillä vaatimuksilla on vaikutusta siihen, voidaanko ryhmäkannetta pitää tarkoituksenmukaisena. Vaikka vaatimuksilta, toisin kuin niiden perusteilta, ei edellytetä samankaltaisuutta, voivat jotkin muista vaatimuksista eroavat vaatimukset edellyttää suuren määrän yksilöllistä todistelua.¹⁰⁵ Toisistaan eroavat todistelutarpeetkin voivat vähentää ryhmäkanteen tarkoituksenmukaisuutta verrattuna muihin kannemuotoihin.

Viimeisenä edellytyksenä ryhmäkanteen nostamiselle on ryhmän täsmällinen määrittely. Kuten vaatimusten perusteiden samankaltaisuuden osalta, myös ryhmän määrittelyn osalta tulkinnanvaraista on se, miten täsmällinen ryhmän määrittelyn on oltava. Helposti edellytyksen täyttävänä voidaan pitää esimerkiksi alkuperäisen ryhmäkannelain esitöissäkin mainittua tilannetta, jossa ryhmäkanteen koskee kuluttajia, jotka ovat sopineet sopimuksen tietyn elinkeinonharjoittajan kanssa.¹⁰⁶ Ryhmän määrittelyn voidaan katsoa palvelevan kolmea tarkoitusta: ensinnäkin sen on osoitettava tuomioistuimelle, osapuolille sekä kuluttajille, keihin ryhmäkanteoikeudenkäynnin tuomion oikeusvaikutukset voivat ulottua. Toiseksi ryhmän määrittelmä antaa vastaajalle mahdollisuuden arvioida ryhmäoikeudenkäynnin suurinta mahdollista ryhmäkokoja. Kolmanneksi julkiseen tietoon

---

¹⁰⁴ Koulu 2017b, s. 162–163.

¹⁰⁵ HE 154/2006 vp, s. 19.

¹⁰⁶ HE 154/2006 vp, s. 37.

saatettu ryhmän määritelmä voi edesauttaa kuluttajien ilmoittautumista ryhmään, mikäli he määritelmän perusteella ymmärtävät täyttävänsä ryhmäkanteen ryhmän määritelmän. Ryhmän määritelmän osalta on kuitenkin muistettava, ettei se vielä itsessään ulota ryhmäkanteen oikeusvaikutuksia kuluttajiin. Mikäli yksittäinen kuluttaja haluaa hyötyä ryhmäkanteesta, tulee hänen aina nimenomaisesti ilmoittautua siihen.

4.2.4 Ryhmäkanteeseen ilmoittautuminen

Suomessa noudatetaan ryhmäkanteisiin ilmoittautumisen osalta opt in -mallia.

Ryhmäkannelain mukaista opt in -mallia voidaan pitää ankarana opt in -mallina, sillä se edellyttää, että ainakin osa ryhmäläisistä ilmoittautuu kanteeseen jo hyvin aikaisessa vaiheessa. Ryhmäkannelain 5 §:n mukaan jo ensimmäisessä haastehakemuksessa on yksilöitävä ryhmä, jota kanne koskee, sekä tiedossa olevat vaatimukset. Lopullinen ilmoittautuminen kanteeseen on lähtökohtaisesti tehtävä viimeistään ennen 9 §:n mukaisen täydennetyt haastehakemuksen toimittamista, mitä edeltää tuomioistuimen harkinnan mukainen ilmoittautumisaika. Erityisestä syystä ilmoittautumisaikaa voidaan pidentää, minkä lisäksi kannetta voidaan myös laajentaa ryhmäkannelain 12 §:n mukaisesti ryhmän määritelmää muuttamalla tai rajoittaa 13 §:n mukaisesti kantajan ilmoituksen nojalla. Varsinainen asian valmistelu ja käsittely tuomioistuimessa voidaan aloittaa vasta ilmoittautumisajan kuluttua loppuun.

Ilmoittautumisten keräämisestä huolehtii kanteen nostanut oikeutettu yksikkö. Mikäli kyseessä on järjestö, voidaan jokaiselta ilmoittautujalta periä kohtuullinen ilmoittautumismaksu. Ilmoittautukseen kuluttajan on toimitettava kantajana toimivalle oikeutetulle yksikölle kirjallinen selvitys halukkuudestaan osallistua kanteeseen. Oikeutetun yksikön on vaadittava kuluttajaa ilmoittamaan omien yhteystietojensa ohella myös vaatimukset sekä niihin liittyvät todisteet, jotta nämä voidaan kirjata täydennettyyn haastehakemukseen. Käytännössä oikeutetun yksikön vastuulla on siis luoda esimerkiksi sähköinen alusta tai muu kanava, jonka avulla ilmoittautuminen kävisi mahdollisimman helposti ja tietoturvallisesti. Oikeutettu yksikkö vastaa myös niiden kuluttajien, joita asia koskee, etsimisestä ja houkuttelemisesta mukaan kanteeseen. Ilmoittautumismenettely teettäneekin huomattavan määrän työtä ja kuluja oikeutetulle yksikölle ennen kuin on mitään varmuutta siitä, saadaanko kannetta lopulta edes nostettua.

Opt in -malli valittiin käyttöön jo alkuperäisen ryhmäkannelain säätämisen yhteydessä. Tuolloinkin myönnettiin opt out -mallin olevan opt in -mallia parempi keino mahdollistaa passiiviseksi jäävien henkilöiden oikeussuoja, mutta se päädyttiin lopulta hylkäämään sillä perusteella, ettei se olisi yhteensopiva perinteisten siviiliprosessin lähtökohtien, eli lähinnä yksilöautonomian, kanssa.¹⁰⁷ Niin ikään perusteena opt in -mallin valitsemiselle on mainittu sen tarjoama selkeys vastaajan kannalta. Lain esitöistä käykin ilmi erityisesti elinkeinoelämän toimijoiden ryhmäkannemekanismiin kohdistama vastustus, jolla on voinut olla huomattavakin vaikutus lainsäädäntöprosessissa.

Vaikka oikeudenkäynnissä ja sitä koskevassa sääntelyssä on pyrittävä varmistamaan molempien oikeudenkäynnin osapuolten oikeuksien toteutuminen tasapuolisesti, on ryhmäkanteessa kysymys lähinnä kuluttajien oikeuksiin pääsyn parantamisesta. Vaikkei tämä oikeus sinänsä ylittäisikään vastaajan oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, olisi lainvalmistelussa tullut kattavammin huomioida opt in -mallin valinnan vaikutus myös kuluttajien oikeussuojan toteutumiseen. Opt out -mallilla saavutettavasta paremmasta oikeuksiin pääsystä oli jo alkuperäisen ryhmäkannelain säätämisen aikaan saatavilla tutkimustietoa, johon ei kuitenkaan enemmälti viitattu. Onkin kyseenalaista, ettei yhtäältä oikeuksiin pääsyä sekä kuluttajansuojan toimeenpanoa ja toisaalta vastaajan menettelyllistä asemaa ole ryhmäkanteesta säädettyessä punnittu vastakkain. Kärjistäen voidaan todeta, että ryhmäkannelain valmistelussa lainsäätäjä vaikuttaa keskittyneen lähinnä elinkeinonharjoittajien oikeuksien turvaamiseen, ei niinkään kuluttajansuojan tai oikeuksiin pääsyn parantamiseen.

Edustajakannedirektiivin implementoinnin yhteydessä opt in ja opt out -mallien välisiä hyviä ja huonoja puolia ei myöskään käsitelty enemmälti, sillä direktiivi ei siltä osin edellyttänyt muutoksia olemassa olevaan lainsäädäntöön.¹⁰⁸ Päätös toteuttaa edustajakannedirektiivin implementointi mahdollisimman vähäisin muutoksin lainsäädäntöön johti siis myös olemassa olevan opt in -mallin säilyttämiseen. Päätös ei kuitenkaan vaikuta perustellulta, kun otetaan huomioon alkuperäisen ryhmäkannelain voimassaoloaika ja ryhmäkanteen sen aikainen olematon käyttöaste. Edustajakannedirektiivin implementoinnin aikaan ryhmäkannelaki oli ollut voimassa jo 15 vuotta, eikä sen nojalla ollut nostettu vielä yhtäkään ryhmäkannetta. Vaikka ryhmäkanteiden käyttämättömyydelle voi olla muitakin syitä, kuin toimimaton

---

¹⁰⁷ HE 154/2006 vp, s. 15.

¹⁰⁸ HE 111/2022 vp, s. 37.

lainsäädäntö, olisi ryhmäkanteen täysi käyttämättä jääminen ollut selkeä merkki tarpeesta ainakin tarkastella joitakin alkuperäisessä ryhmäkannelaissa tehtyjä lainsäädännöllisiä valintoja laajemminkin, kuin edustajakannedirektiivin minimivaatimukset edellyttivät.

4.3 Edustajakannedirektiivin implementointi

Edustajakannedirektiivin mukaan jäsenvaltioiden oli luotava kollektiivinen oikeussuojakeino, joka mahdollistaisi sekä hyvitysten että kieltojen hakemisen silloin, kun kuluttajien EU-lainsäädännöstä johdettuja oikeuksia on rikottu. Suomessa päädyttiin kahden kanteen malliin, joka mahdollistaa yhtäältä hyvityskanteen nostamisen käräjäoikeudessa ja toisaalta kieltokannemuotoisen edustajakanteen nostamisen markkinaoikeudessa.

Kieltokannemuotoisia edustajakanteita varten säädettiin oma lakinsa, kun taas hyvityskannemuotoinen edustajakanne saatiin voimaan ryhmäkannelakiin tehdyillä muutoksilla. Kieltokannemuotoiseen edustajakanteeseen palataan jäljempänä

Direktiivin mukaisen hyvityskanteen edellyttämät muutokset ryhmäkannelakiin koskivat muun muassa kanteenosto-oikeuden laajentamista, kanteiden rahoittamista sekä rajat ylittäviä kanteita. Ensinnäkin ryhmäkanteen kannevaltuus tuli ulottaa kaikkiin niihin yksityisiin ja julkisiin tahoihin, jotka oli edustajakannedirektiivin 4 artiklan mukaan nimetty oikeutetuiksi yksiköiksi. Tämä poikkesi huomattavasti aiemmin vain kuluttaja-asiamiehelle rajoitetusta kanneoikeudesta. Oikeutetuksi yksiköksi voi nyt hakea mikä tahansa tietyt kriteerit täyttävä järjestö, ja sille voidaan myöntää oikeus sekä hyvitysmuotoisen ryhmäkanteen että kieltokannemuotoisen edustajakanteen nostamiseen.

Oikeutettua yksikköä koskevista vaatimuksista, statuksen hakemisesta sekä oikeutetun yksikön nimeämisestä säädetään laissa kuluttajien yhteisiä etuja edistävien järjestöjen nimeämisestä oikeutetuiksi yksiköiksi. Lain 3 §:ssä on säädetty nimeämisen edellytyksistä, jotka koskevat esimerkiksi järjestön laillisuutta, maksukykyä, toiminnan tarkoitusta ja riippumattomuutta. Edellytykset vastaavat pitkälti edustajakannedirektiivin 4 artiklan 3 kohdan vaatimuksia, jotka ovat pakottavia silloin, kun oikeutettu yksikkö nimetään ajamaan myös rajat ylittäviä edustajakanteita. Ainoa Suomessa nimetty oikeutettu yksikkö on Kuluttajaliitto ry, joka on oikeutettu nostamaan niin kiello- kuin hyvityskanteitakin sekä kotimaassa että rajat ylittäen.

Lisäksi edustajakannedirektiivin myötä ryhmäkanteen voi nykyisin nostaa myös muista, kuin puhtaista kuluttaja-asioista. Ryhmäkannelain soveltamisala on edustajakannedirektiivin

mukainen, eli se kattaa kaikki direktiivin 1 liitteeseen kuuluvat EU-lait ja niiden ilmenemismuodot kansallisessa laissa. Liitteessä luetellut direktiivit ja asetukset koskevat niin kutsutun perinteisen kuluttajansuojan lisäksi esimerkiksi tietoturvaa, sähköistä viestintää, liikennettä ja rahoituspalveluja. Myös kieltokannemuotoisen edustajakanteen soveltamisala vastaa direktiivin 1 liitettä.

Edustajakannedirektiivin myötä ryhmäkannelakiin lisättiin myös sääntelyä koskien ryhmäkanteiden ulkopuolista rahoittamista. Ryhmäkannelain 2a §:n mukaan ulkopuolinen rahoitus on sallittua, mutta rahoittaja ei saa olla ryhmäkanteen vastaajan kilpailija tai tästä riippuvainen. Rahoittajan on oltava myös passiivinen, eli sen ei tule vaikuttaa kantajan toimintaan tai päätöksentekoon ryhmäkanteen käsittelyssä kuluttajien yhteisten etujen kannalta haitallisina tavoin. Lainkohta vastaa pitkälti edustajakannedirektiivin 10 artiklassa säädettyä. Rahoitusta koskeva sääntely sisältää siis lähinnä rahoitustoimintaa rajoittavia kohtia, mistä voidaan päätellä, että lähtökohtaisesti rahoitus on sallittua myös kieltokanteiden kohdalla, vaikka siitä ei säädetä erikseen. Rahoituskysymys on kuitenkin huomattavasti olennaisempi siviilioikeudenkäynneissä, kuin markkinaoikeudessa nostettavan kieltokanteen yhteydessä.

Edustajakannedirektiivi implementoitiin lopulta melko vähäisin muutoksin kansalliseen lainsäädäntöön, ja valtaosa lainsäädäntömuutoksista koski kieltokannetta ja oikeutettujen yksiköiden nimeämistä. Ryhmäkannelakiin tehdyt muutokset olivat maltillisia, ja niiden osalta noudatettiin direktiivin vaatimaa minimitasoa. Näin ollen, kuten edellinenkin ryhmäkante, myös edustajakannedirektiivin mukainen hyvityskante on opt in -mallinen, eli hyvitysten saaminen edellyttää kuluttajilta aktiivisia toimia kanteeseen ilmoittautumiseksi. Myöskään ryhmäkanteen edellytyksiä ei muutettu selkeämmiksi, eikä erilliseen muutoksenhakuun kajottu. Vaikka aiemmin säätelemättömästä ryhmäkanteiden ulkopuolisesta rahoittamisesta lisättiin direktiivin mukainen säännös, jäi pohdinta ryhmäkanteiden rahoituksen konkretiasta puuttumaan.

Valinta olla kajoamasta liiaksi olemassa olevaan ryhmäkannelain sääntelyyn herättää kysymyksiä, sillä aiempi lainsäädäntö on osoittautunut käytännössä melko tehottomaksi. Vaikka edustajakannedirektiivin implementoinnin seurauksena kollektiivisten oikeussuojakeinojen käyttöala laajentui ja ryhmäkanteenkin käytön todennäköisyys kenties siten hieman lisääntyi, on edustajakannedirektiivin lupaama positiivinen vaikutus kuluttajien oikeussuojalle kuitenkin voinut kärsiä lainsäätäjän konservatiivisen asenteen vuoksi. Kaiken

kaikkiaan edustajakannedirektiivin implementoinnin yhteydessä onkin mahdollisesti jätetty käyttämättä tilaisuus uudistaa järjestelmää, jonka toimivuus on etenkin ryhmäkannelain osalta aiemmin osoittautunut vähintäänkin kyseenalaiseksi.

4.4 Kieltokannemuotoinen edustajakanne

Edellä on käsitelty hyvityskannemuotoisen edustajakanteen mahdollistamista ryhmäkannelakiin tehdyin muutoksin sekä oikeutettujen yksiköiden nimeämistä. Kuten aiemmin todettiin, mahdollistaa edustajakannedirektiivi myös kieltokanteiden nostamisen. Markkinaoikeudessa nostettavalla kieltokannemuotoisella edustajakanteella haetaan elinkeinonharjoittajan toiminnan tai sen jatkamisen kieltoa. Kieltokanne nostetaan jonkin ennalta määriteltävään kuluttajaryhmän puolesta. Tällainen ryhmä voi muodostua esimerkiksi kuluttajista, jotka ovat tietynä ajankohtana solmineet tietyn elinkeinonharjoittajan kanssa sopimuksen. Mikäli oikeutettu yksikkö katsoo kyseisen sopimuksen sisältämän ehdon rikkovan kuluttajansuojaa, voi se nostaa edustajakanteen, jolla vaaditaan elinkeinonharjoittajaa luopumaan sopimusehdon käyttämisestä. Mikäli markkinaoikeus katsoo oikeutetun yksikön tapaan sopimusehdon olevan lainvastainen, määrää se kiellon ja asettaa sen tueksi uhkasakon.

Kieltokannemuotoinen edustajakanne eroaa hyvityskannemuotoisesta ryhmäkanteesta siten, että hyvitysten sijaan sillä haetaan vain elinkeinonharjoittajaan kohdistuvaa kieltoa. Markkinaoikeus ei sen sijaan voi lainkaan ottaa kantaa hyvityksiä koskeviin kysymyksiin. Kieltokannemuotoisista edustajakanteista säädetään ryhmäkannelain sijaan omassa laissaan, eli laissa kieltotoimenpiteitä koskevista edustajakanteista. Suomessa on siis voimassa kaksi edustajakannedirektiivin mukaista kannemallia, joista toinen on käräjäoikeudessa nostettava hyvityskanne, eli aiemmin käsitelty ryhmäkanne, ja toinen taas markkinaoikeudessa nostettava kieltokanne.

Nykyään kieltokannemuotoiseksi edustajakanteeksi kutsuttava kieltokanne ei ole täysin uusi kollektiivinen oikeussuojakeino. Kieltotoimenpiteiden hakeminen kollektiivisella menettelyllä oli mahdollistettu jo edustajakannedirektiiviä edeltäneessä kieltokannedirektiivissä, ja Suomessakin kuluttaja-asiamies ja markkinaoikeus ovat voineet määrätä elinkeinonharjoittajaan kohdistuvia kieltoja jo ennen edustajakannedirektiivin implementointia. Edustajakannedirektiivin myötä oikeus kieltokanteen nostamiseen kuitenkin laajeni hyvityskanteen tapaan kaikille oikeutetuille yksiköille.

Kuten aiemmassa luvussa todettiin, voidaan oikeutetuksi yksiköksi järjestöjen lisäksi nimetä myös julkisia toimijoita. Suomessa oikeus nostaa kieltokanne haluttiinkin ulottaa suoraan lain nojalla tietyille viranomaisille, joista tehtiin edustajakannedirektiivin implementoinnin yhteydessä oikeutettuja yksiköitä. Ainoa oikeutetuksi yksiköksi nimetty viranomainen, jolla on oikeus nostaa sekä hyvitys- että kieltokanteita on kuluttaja-asiamies. Muut oikeutetuiksi yksiköiksi nimetyt viranomaiset voivat nostaa ainoastaan kieltokannemuotoisia edustajakanteita. Tällaisia viranomaisia ovat KKV, Finanssivalvonta, Liikenne- ja viestintävirasto, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira sekä Tietosuojavaltuutettu.

Kieltokanteen tarkoituksena on edustajakannedirektiivin johdanto-osan 33 kohdan mukaan suojata kuluttajien oikeuksia riippumatta siitä, onko vahinkoa tosiasiallisesti aiheutunut. Näin ollen kieltokanteesta voi hyötyä sellainenkin kuluttaja, jonka ei ole nimenomaisesti osoitettu kärsineen vahinkoa elinkeinonharjoittajan toiminnan seurauksena, jos toiminta on rikkonut EU:n lainsäädäntöä. Kieltokannemuotoinen edustajakanne on opt out -mallinen, eikä siihen osallistuminen edellytä ryhmään ilmoittautumista.

4.5 Ryhmävalitus

Viimeisenä kollektiivisena oikeussuojakeinona on mainittava ryhmävalitus, josta säädetään kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain (661/2012) 14 §:ssä sekä kuluttajariitalautakunnasta annetun lain (8/2007) 4 §:ssä. Ryhmävalituksen voi nostaa Kuluttaja-asiamies, ja se käsitellään Kuluttajariitalautakunnassa (KRIL). Ryhmävalituksen ratkaisu ei kuitenkaan ole oikeudellisesti sitova, vaan suositus, jota osapuolet voivat noudattaa tai olla noudattamatta. Ryhmävalitus ei siis kaikilta osin ole täysin verrannollinen ryhmäkanteeseen tai kieltokannemuotoiseen edustajakanteeseen. Toisaalta sen käyttöaste on edellä mainittujen oikeussuojakeinojen tapaan äärimmäisen alhainen, sillä ryhmävalituksia on kirjoitushetkellä tehty vain yksi.¹⁰⁹

Ryhmävalituksen käyttöä koskevat rajaukset muistuttavat niin ikään ryhmäkanteen rajauksia, mutta ovat pelkistetympiä. Valituksen voi tehdä vain KRIL:n toimivaltaan kuuluvassa asiassa,

---

¹⁰⁹ Tapauksessa asunto-osakeyhtiön uudiskohteen osakkeenomistajat katsoivat, että asunto-osakeyhtiön tulisi korvata se osuus vesimaksuista ja hoitovastikkeista, joka oli ylittänyt yhtiön laatimassa taloussuunnitelmassa alun perin ilmoitetut määrät. Kuluttaja-asiamies nosti ryhmävalituksen osakkeenomistajien puolesta vaatien osakkeenomistajille hyvityksiä siitä syystä, että taloussuunnitelmassa ilmoitetut luvut olivat olleet alimitoitettuja. KRIL ratkaisi ryhmävalituksen 15.5.2012 vastaajan hyväksi, eikä suosittanut hyvitystä miltään osin. Ks. KRIL 1070/81/11.

joka koskettaa useita kuluttajia, ja johon voidaan antaa yksi yhteinen ratkaisu. Asian on oltava elinkeinonharjoittajan ja kuluttajien välinen, ja se voi koskea kulutushyödykkeitä tai joitakin asumiseen liittyviä erimielisyyksiä. Ryhmävalituksen soveltamisala on siis esimerkiksi ryhmäkannetta huomattavasti kapeampi. Toisaalta ryhmävalitukseen ei liity virallisia ilmoittautumisprosesseja. Se on siis ikään kuin opt out -mallinen ja tuomioistuinten ulkopuolinen versio ryhmäkanteesta.

Ryhmävalituksen merkitys kuluttajansuojan käytännön toteutumiselle voisi mahdollisesti olla merkittävä. Vaikka KRIL:n ratkaisut eivät ole oikeudellisesti sitovia, noudattavat monet elinkeinonharjoittajat yleisesti lautakunnan antamia suosituksia kuluttajariitojen ratkaisuksi. Jos ryhmävalituksia nostettaisiin rutiininomaisesti, voitaisiin yksittäisillä lautakunnan ratkaisuilla ohjata laajasti elinkeinonharjoittajien käyttäytymistä sekä mahdollisesti saavuttaa myös hyvityksiä kuluttajille, mikäli elinkeinonharjoittajat noudattaisivat suosituksia. On myös mahdollista, että pelkästään ryhmävalituksen mahdollisuus on jo lisännyt elinkeinonharjoittajien yhteistyöhalukkuutta ja kuluttaja-asiamiehen neuvotteluvoimaa, mutta tällaisen väitteen todentaminen on hankalaa. Ryhmävalitusta ei kuitenkaan valitettavasti syystä tai toisesta ole otettu varsinaiseen käyttöön, mikä voi johtua esimerkiksi siihen tarvittavien resurssien määrästä.

5 Kollektiivisen lainkäytön haasteet suomalaisessa oikeusjärjestelmässä

5.1 Kahden edustajakanteen malli

Kuten aiemmin on todettu, päädyttiin Suomessa edustajakannedirektiivin implementoinnin yhteydessä niin kutsuttuun kahden kanteen malliin, jossa yhtäältä hyvitystä ja toisaalta kieltoa on haettava toisistaan erillisissä prosesseissa ja eri tuomioistuimissa. Kahden kanteen mallia on kutsuttu raskaaksi ja aikaa vieväksi verrattuna vaihtoehtoon, jossa sekä hyvityksiä että kieltoa voisi vaatia samassa prosessissa.¹¹⁰ Kahden kanteen malli aiheuttaa ongelmia myös ryhmä- ja edustajakanteita koskevalle käsitteenmäärittelylle, mikä sinänsä oikeuksiin pääsyn kannalta epäolennaisena seikkana kuitenkin vaikeuttaa edustajakanteiden tutkimista sekä erityisesti aiheesta käytävää julkista keskustelua. Edustajakanteella voidaankin tarkoittaa asiayhteydestä riippuen joko järjestön nostamaa ryhmäkannetta taikka ainoastaan kieltokannemuotoista edustajakannetta. Tässä tutkielmassa viitataan hyvityskanteista puhuttaessa joko vain ryhmäkanteisiin taikka ryhmä- ja edustajakanteisiin. Kieltokannemuotoisesta edustajakanteesta käytetään vain termiä edustajakanne, mutta siitä puhuttaessa tarkennetaan aina, että kysymyksessä on nimenomaisesti kieltokanne.

Markkinaoikeuden kieltokanteen ratkaisun yhteydessä määräämä kieltokanta estää elinkeinonharjoittajaa uusimasta kiellon alaista menettelyään sakon uhalla. Se ei kuitenkaan korvaa menettelyn kuluttajille jo aiheuttamia vahinkoja. Tällaiset vahingot voidaan korvata vain hyvityksin, jotka määrää yleinen tuomioistuin. Markkinaoikeus ei puolestaan ota kantaa hyvityksiin siitä huolimatta, että se voi todeta elinkeinonharjoittajan rikkoneen kuluttajansuojalainsäädäntöä. Tulevaisuudessa yhä suuremmalle kuluttajajoukolle aiheutuvien vahinkojen välttämiseksi kieltokanteen nostaminen voi siis olla tärkeää, mutta se ei edesauta jo tapahtuneiden vahinkojen korjaamista.

Myös hyvityskanteeseen annettu ratkaisu voi estää kielletyn menettelyn uusimisen, mutta sen nostaminen ja käsittely vie huomattavasti kieltokannetta pidempään. Kieltokanne onkin parempi vaihtoehto silloin, kun elinkeinonharjoittajan halutaan luopuvan lainvastaisesta menettelystä mahdollisimman nopeasti. Kieltokanteen nostaminen voi olla tärkeää myös sellaisessa tilanteessa, jossa ryhmäkanteen nostamista ei ole suljettu pois. Ennen

---

¹¹⁰ Ks. Edustajakanne – mistä on kyse? Ks. myös Peltonen 2022.

ryhmäkannetta vireille tullut kieltokanne nimittäin pysäyttää vahinkoa kärsineiden kuluttajien saatavien vanhentumisen. Riski saatavien vanhentumisesta on todellinen, sillä ryhmäkanteen nostaminen on aikaa vievää. Ryhmäkannetta varten on esimerkiksi kerättävä tarpeeksi kattava listaus kuluttajista, jotka haluavat liittyä mahdolliseen kanteeseen, sekä heidän vaatimuksistaan ja vaatimusten perusteluista. Lisäksi oikeutetun yksikön intresseissä on tutustua vaatimuksiin perinpohjaisesti sekä ottaa yhteys elinkeinonharjoittajaan mahdollisen sovintoratkaisun neuvottelemiseksi ennen haastehakemuksen toimittamista. On siis mahdollista, että joissakin massavahinkotilanteissa kuluttajien etu edellyttää kieltokanteen nostamista ennen ryhmäkanteeseen ryhtymistä.

Mikäli oikeutettu yksikkö voittaa kieltokanteen, tulee kysymykseksi se, riittävätkö oikeutetun yksikön resurssit vielä ryhmäkanteen nostamiseen. Jäljempänä tarkemmin käsiteltävien ryhmäkanteiden rahoitusta ja kulatoriskiä koskevien syiden nojalla voidaan arvioida, että resurssit tuskin riittävät kahteen prosessiin. On kuitenkin tärkeää huomioida, ettei kieltokanteen nostaminen ole lain mukaan edellytyksenä hyvityskanteen nostamiselle. Tällaisesta edellytyksestä säättäminen on nimenomaisesti kielletty edustajakannedirektiivin 9 artiklan 8 kohdassa. Edellä käsitellyistä syistä kieltokanteen nostaminen voi kuitenkin käytännössä vaikuttaa välttämättömältä tilanteessa, jossa kuluttajien oikeuksien katsotaan muutoin vaarantuvan.

Hyvityskannemuotoisen edustajakanteen nostamisen hitaus ja työläys voivat siis mahdollisesti pakottaa oikeutetun yksikön tekemään valinnan sen välillä, pyrkiikö se turvaamaan jo vahinkoa kärsineiden kuluttajien oikeudet hyvityksiin vai estämään tulevat oikeudenloukkaukset. Tilanne johtanee useimmiten valinnan kohdistumiseen kieltokanteeseen, sillä molempien vaihtoehtojen jahtaaminen tulee luultavasti liian kalliiksi, ja hyvityskanne taas lienee vaihtoehtoista riskialttiimpi ja kalliimpi. Kahden kanteen mallissa riskinä on siis ryhmäkanteiden käyttämättömyyden jatkuminen edustajakannedirektiivin implementoinnista huolimatta.

5.2 Opt in -mallin soveltumattomuus kuluttajaoikeudellisiin ryhmäkanteisiin

Edellä on käsitelty suomalaisen ryhmäkanteen mukaista ankaraa opt in -mallia sekä opt out -malliin etenkin Euroopassa kohdistuneita ennakkoluuloja. Opt in -mallin valintaa hyvityskannemuotoisissa ryhmäkanteissa perustellaan sen soveltuvuudella eurooppalaisiin traditioihin sekä ajatukseen prosessioikeudellisesta yksilöautonomiasta: kukaan ei voi

tahtomattaan ja tietämättään tulla sidotuksi oikeuden päätöksen oikeusvaikutuksiin ja oikeusvoimavaikutukseen.¹¹¹ Kuten aiemmin todettiin, on lukuisissa tutkimuksissa kuitenkin osoitettu, että opt out -malliin kohdistuneet kielteiset asenteet ja ennakkoluulot saattavat olla perusteettomia.

Kuluttajansuojan toimeenpano olisikin myös Suomessa todennäköisesti tehokkaampaa, jos ryhmäkanne perustuisi opt in -mallin sijasta opt out -malliin. Koska opt in -mallinen ryhmäkanne edellyttää kuluttajilta nimenomaista ilmoittautumista kanteeseen, on todennäköistä, että osallistujamäärät jäävät alhaisiksi.¹¹² Syy tähän on rationaalisessa apatiassa, jota tarkasteltiin edellä tutkielman toisessa luvussa. Voidaankin sanoa, että erityisesti Suomessa, jossa sekä kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien määrä että kanteiden intressit ovat tyypillisesti pieniä, voidaan mahdollisten kuluttajaoikeudellisten ryhmäkanteiden osallistujamäärienkin olettaa jäävän melko vaatimattomiksi. Näin ollen selvästi paras keino varmistaa ryhmäkanteiden toimivuus olisi opt in -mallista tai ainakin sen ankarasta muodosta luopuminen.

Opt in -mallin haasteista on tehty lukuisia tutkimuksia niin Euroopassa kuin Yhdysvalloissakin. Yhdysvaltalaisen tutkimuksen hyvänä puolena on tutkimusaineiston ja kokemuksen laajuus, sillä erilaisilla kollektiivisilla oikeussuojakeinoilla on Yhdysvalloissa pitkä historia. Lisäksi, vaikka yhdysvaltalaisen ja eurooppalaisen järjestelmän välillä on lukuisia perustavanlaatuisia eroja, voidaan yhdysvaltalaisesta järjestelmästä kuitenkin tunnistaa myös joitakin vertailukohtia eurooppalaiselle opt in -malliselle edustajakanteelle. Esimerkiksi Fair Labor Standards Act (FLSA), 29 U.S.C § 216(b) edellyttää nimenomaista ilmoittautumista ryhmäkanteisiin, jotka koskevat tyypillisesti yksittäisten työntekijöiden palkanmaksuun liittyviä riitoja. Paljon puhuva on tutkimustulos, jonka mukaan erillistä ilmoittautumista vaativien kanteiden osallistujamäärät Yhdysvalloissa ovat keskimäärin vain noin 50 % ryhmään kuuluvista henkilöistä.¹¹³

Noin 50 %:n osallistujaosuus on eurooppalaisittain suuri, mutta yhdysvaltalaisessa kontekstissa se on kuitenkin huomattavasti normaalia pienempi. Opt in -kanteet siis keräävät huomattavasti vähemmän osallistujia sellaisessakin oikeusjärjestyksessä, jossa kollektiiviset oikeussuojakeinot ovat vakiintuneita. Eurooppalaisten, saatikka sitten suomalaisten

---

¹¹¹ Van den Bergh 2013, s. 21.

¹¹² Van den Bergh 2013, s. 21.

¹¹³ Issacharoff – Miller 2009, s. 204.

ryhmäkanteiden osallistujamäärien ei voida odottaa yltävän edes lähelle edellä mainittua osuutta. Syitä on monia, mutta kenties yhtenä keskeisimmistä on yhdysvaltalaisen opt in -kanteiden ja eurooppalaisten edustajakanteiden soveltamisalojen ero. Yhdysvalloissa opt in -mallisia ovat lähtökohtaisesti vain työelämän oikeuksia koskevat ryhmäkanteet, kun taas perinteisemmät siviilioikeudelliset kanteet, kuten kuluttajaoikeudelliset riidat, ovat opt out -mallisia. Työelämää ja työyhteisöjä koskevissa yhdysvaltalaisissa opt in -kanteissa kohderyhmänä on useimmiten jokin työyhteisö, jonka jäsenet tuntevat toisensa ja voivat siten kommunikoida meneillään olevasta lainkäytöstä, minkä oletetaan kasvattavan osallistujamääriä.¹¹⁴ Tavanomaisen kuluttaja-asian kantajilla sen sijaan on harvoin keskenään mitään yhteistä, eikä heillä ole selkeitä yhteydenpitokanavia tai mahdollisuutta kommunikoida keskenään kanteeseen osallistumisesta. Kenties opt in -malli edellyttääkin toimiakseen sitä, että kanteeseen osallistuvien määrä on rajattu, ja että heillä on keskenään jotakin yhteistä.

Lisäksi ryhmäkanteeseen ilmoittautuvan yksittäisen kuluttajan taloudellisen intressin on oltava riittävän suuri rationaalisen apatian torjumiseksi. Edellä käsitellyissä yhdysvaltalaisissa työelämän oikeuksia koskevissa kanteissa vaaditut hyvitykset ovat usein huomattavia, mutta tavanomaisen kuluttaja-asian vaatimukset eivät välttämättä nouse kovinkaan korkeiksi.¹¹⁵ Kuluttajan vaatimus voineekin perustua esimerkiksi kulutushyödykkeessä tai palvelussa olleeseen virheeseen, joiden arvo ei välttämättä ole tarpeeksi korkea johtakseen kuluttajan toimintaan hyvityksen saamiseksi oikeusteitse.

Rationaalisen apatian torjumiseksi riittävän taloudellisen intressin määrittäminen on haastavaa, sillä siihen liittyy monia subjektiivisia seikkoja. Myös erilaisten arvioiden yleistäminen Euroopan tasolla on haastavaa esimerkiksi jäsenvaltioiden keskenään erilaisten tuomioistuinjärjestelmien sekä oikeudenkäymiskulusääntelyjen vuoksi.¹¹⁶ Minimi-intressin on kuitenkin arvioitu olevan muutaman sadan ja tuhannen euron välillä.¹¹⁷ Lisäksi oikeudenkäyntikulut voivat edelleen nostaa rationaalisen apatian riskiä. Suomen kaltaisissa maissa, joissa oikeudenkäyntikulutkin ovat usein korkeat, voidaan rationaalisen apatian

---

¹¹⁴ Issacharoff – Miller 2009, s. 204–205.

¹¹⁵ Issacharoff – Miller 2009, s. 205.

¹¹⁶ Ioannidou 2019, s. 1371.

¹¹⁷ Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union 2008, s. 91.

ylittämiseen vaadittavan taloudellisen intressin olettaa asettuvan melko korkealle.¹¹⁸ Mitä korkeampi on kanteen nostamiseksi vaadittava taloudellinen intressi, sitä epätodennäköisempää on ryhmäkanteen käyttö kuluttajariitojen ratkaisussa.

Eurooppalaista kollektiivisen lainkäytön historiaa tarkastellen voidaankin havaita selvästi, että opt in -mallinen edustajakanne ei toimi. Tutkimuksissa on todettu esimerkiksi, ettei Euroopassa ole vielä koskaan nostettu opt in -mallista kollektiivista kuluttajakannetta, jonka osallistujasuuden voitaisiin katsoa olleen suurempi kuin 1 %.¹¹⁹ Esimerkiksi Italiassa lääkeyhtiö Voden Medical Instrumentsia vastaan nostettuun ryhmäkanteeseen (Codacons v. Voden Medical Instruments) ilmoittautui kantajan lisäksi vain yksi henkilö, joka ei myöskään ollut tavallinen kuluttaja, vaan juristi, joka halusi ilmoittautumisen kautta tutustua ryhmäkannemekanismiin.¹²⁰ Alankomaissa sekä Portugalissa, joissa opt out -mallinen kanne puolestaan on mahdollista nostaa, on osallistujamäärien arvioitu lähestyvän jopa 100 %:a.¹²¹

Etenkin ryhmäkannelain osalta on viitattu monesti myös lainsäädännön ennaltaehkäisevään vaikutukseen sekä pelotevaikutukseen. Lainsäädännön, joka mahdollistaa tehokkaat oikeussuojakeinot, on tarkoitus yhtäältä edesauttaa hyvitysten saamista, mutta toisaalta myös saada elinkeinonharjoittajat kiinnittämään tarkempaa huomiota lainsäädäntöön ja sen noudattamiseen muutoin seuraavan oikeusprosessin pelossa. Opt in -malli ja sen vaikutukset ryhmäkanteiden toimivuudelle vähentänevät myös ryhmäkannelain pelotevaikutusta varsinkin, jos moni ryhmäkanne epäonnistuu tai jää nostamatta mahdollisten osallistujien passiivisuuden vuoksi. Lisäksi, jos ryhmäkanne saadaan nostettua, mutta osallistujamäärä on huomattavasti todellista laittomista menettelyistä kärsineiden kuluttajien määrää pienempi, joutuu elinkeinonharjoittaja korvaamaan huomattavasti pienemmän summan hyvityksinä, kuin menettelyn todellinen vaikutus oli. Myös tämä voi heikentää pelotevaikutusta.¹²²

Edellä on keskitytty lähinnä opt in -mallin kuluttajien oikeussuojan toteutumiselle aiheuttamiin haasteisiin sekä rationaalisen apatian ongelmaan, mutta opt in -malli voi aiheuttaa riskejä myös vastaajalle. On nimittäin huomioitava, että mikäli suuri osa kuluttajista

---

¹¹⁸ Tuomitut oikeudenkäyntikulut ovat kasvaneet vuodesta 2008 katsoen huomattavasti vuoteen 2019 mennessä. Kulujen nousu painottuu etenkin yksityishenkilöiden nostamiin kanteisiin. Tuomittujen oikeudenkäyntikulujen mediaani tapauksissa, joissa yksityishenkilö hävisi yhteisöä vastaan nostamansa jutun, oli jopa 12 644 € vuonna 2019. Ks. Sarasoja – Carling 2020, s. 59.

¹¹⁹ Sousa Ferro 2022, s. 592.

¹²⁰ Afferni 2016, s. 88.

¹²¹ Mulheron 2008, s. 153.

¹²² Schaefer 2000, s. 184.

jättäytyy pois ryhmäkanteesta, säilyy heidän oikeutensa nostaa kanne samasta asiasta myöhemmin vaatimusten vanhentumisajan puitteissa. Näin ollen vastaaja saattaa joutua vastaamaan oikeudessa samaa asiaa koskeviin kanteisiin useita kertoja. Opt out -mallisella kanteella sen sijaan varmistetaan, että ensimmäinen tiettyä kuluttajaryhmää ja tiettyä elinkeinonharjoittajan toimintaa koskeva kanne saa oikeusvoiman suhteessa kaikkiin, joilla on kanteeseen kuuluvia vaatimuksia.¹²³

5.3 Ryhmäkanteiden rahoitus

5.3.1 Oikeudenkäyntikulut ja niiden arvaamattomuus

Oikeudenkäyntikulut koostuvat oikeudenkäyntimaksuista ja asianajokuluista. Lisäksi asianosaisille tulee oikeudenkäynnistä helposti muitakin kuluja, kuten esimerkiksi matkakuluja tai ansionmenetystä. Myös todistelusta seuraa kuluja, jotka voivat olla tarvittavan todistelun laadusta riippuen joko pieniä tai merkittäviäkin. Ryhmäkanteiden ajamiseen liittyy lisäksi erityisiä lisäkuluja, jotka aiheutuvat ryhmäkanteiden edellyttämästä laajasta valmisteluprosessista, johon kuuluvat esimerkiksi ryhmän jäsenten etsiminen ja tiedottaminen, muu julkinen viestintä kanteesta, mahdollisesti laajat sovintoneuvottelut sekä laajat selvitykset ryhmäläisten vaatimusten perusteluista.¹²⁴

Oikeudenkäynnin osapuolten kannalta merkityksellistä on varsinaisen asian ratkaisun lisäksi myös päätös siitä, kuka vastaa oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta, ja miltä osin kulut ylipäätään tulevat korvattaviksi. Lähtökohtaisesti oikeudenkäyntikulut määrätään hävinneen osapuolen korvattaviksi siten, että tämä kustantaa niin omansa kuin vastapuolen oikeudenkäyntikulut OK 21 luvun 1 §:n mukaan. Edellä mainitussa lainkohdassa omaksuttua kulukorvaussääntöä kutsutaan myös häviöjä maksaa -periaatteeksi. Korvattavia oikeudenkäyntikuluja ovat OK 21 luvun 8 §:n mukaan oikeudenkäynnin valmistelusta, asian ajamisesta sekä asiamiehen tai avustajan palkkiosta aiheutuvat kulut. Myös asianosaisen omat kulut voivat tulla korvattaviksi, mikäli ne liittyvät välittömästi oikeudenkäyntiin ja ovat seurausta asianosaiselle aiheutuneesta työstä.

Edellä käsitelty häviöjä maksaa -periaate on vastakohta esimerkiksi Yhdysvalloissa käytössä olevalle perinteelle, jonka mukaisesti asianosaiset vastaavat itse oikeudenkäymiskuluistaan.

---

¹²³ Issacharoff – Miller 2009, s. 206.

¹²⁴ Voet 2016, s. 4.

Häviäjä maksaa -periaate on yleinen Euroopassa, ja Suomessa sen käyttöä on perusteltu lähinnä tarpeella estää perusteettomat oikeudenkäynnit.¹²⁵ Muutamaa vuotta myöhemmin OK 21 luvun kulukorvaussäätelyyn lisättiin joitakin poikkeuksia, mutta näidenkin osalta painotettiin niiden poikkeavaa luonnetta sekä korostettiin sääntelyn takana olevia julkisia intressejä vähentää turhia oikeudenkäyntejä.¹²⁶ Häviäjä maksaa -periaatteen voidaankin olettaa tehokkaasti vähentävän turhia, perusteettomia sekä kiusanteossa aloitettuja oikeudenkäyntejä.

Lainvalmisteluaineistossa todetaan kuitenkin myös, etteivät oikeudenkäyntikulut saa perustaa estettä oikeuksiin pääsulle.¹²⁷ Tämän voidaan olettaa yhtäältä tarkoittavan, että lainsäätäjät hyväksyy poikkeuksellisen kulujaon määrittämisen lain mukaisissa erityistilanteissa, mutta toisaalta toteamuksen voidaan katsoa edellyttävän myös sitä, etteivät normaalien kulusääntöjen mukaan jaettavat oikeudenkäyntikulut nousisi niin korkeiksi, että ne tosiasiallisesti estävät pääsyn tuomioistuimeen. Riita-asioiden oikeudenkäyntikulut ovat Suomessa korkeat, ja ne ovat myös kasvaneet huomattavasti 2000-luvulta alkaen. Esimerkiksi vuonna 2019 kantajien oikeudenkäyntikulujen mediaani oli 9 213 euroa ja vastaajan 10 246 euroa.¹²⁸ Mediaaneja tutkittaessa on toisaalta huomioitava, että oikeudenkäyntikulujen välillä on merkittävää vaihtelua. Riita-asioiden oikeudenkäyntikuluihin vaikuttavat niin riidan intressi, riidan kohde kuin asianosaiset ja heidän toimensakin.

Tosiasia kuitenkin on, että oikeudenkäyntikulut ovat nykyisellään niin korkeat, että niiden voidaan olettaa vaikuttavan selvästi kuluttajien kykyyn ja halukkuuteen viedä asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi.¹²⁹ Korkeat oikeudenkäyntikulut muodostavat uhkan oikeuksiin pääsulle erityisesti kuluttajariidoissa, ja ovat olennainen osa edellä opt in -malliin liittyvässä keskustelussa käsiteltävää rationaalista apatiaa. Oikeudenkäyntikulujen kuluttajia passivoiva vaikutus johtuu paitsi niiden korkeudesta, myös niiden ennalta-arvaamattomuudesta. Vaikka esimerkiksi tarvittavat tuomioistuinmaksut voi selvittää etukäteen, selviävät suurimmat kuluerät vasta prosessin alettua tai jopa sen päätyttyä. Tällaisiin kuuluu esimerkiksi avustajan palkkio, joka on usein tuntiperusteinen. Myös vastapuolen kulut tulevat lähtökohtaisesti hävinneen osapuolen maksettavaksi, mikä muodostaa suurimman osan oikeudenkäynnin

---

¹²⁵ HE 191/1993 vp, s. 11.

¹²⁶ Niemi 2020, s. 1256–1257.

¹²⁷ HE 107/1998 vp, s. 5.

¹²⁸ Sarasoja – Carling 2020, s. 36.

¹²⁹ Saarensola 2017, s. 707.

kuluriskistä. Lopullisiin kuluihin vaikuttavatkin oman toiminnan lisäksi myös vastapuolen toimet, joihin toinen asianosainen ei voi vaikuttaa.

Toisaalta voidaan väittää, että tyypillinen kuluttajariita on juuri sellainen oikeudenkäynti, joita nykyisellä kulusäännöstöllä pyritäänkin vähentämään. Kuluttajariidan intressi on tyypillisesti pieni, ja on useimmiten epäsuhteessa oikeudenkäynnin vaatimaan työmäärään. Pienistä saatavista riitelemistä tuomioistuimissa ei voida pitää järkevänä, ja oikeudenkäyntikulussäännöstö toimii siis tässä suhteessa hyvin. Kuluttajansuojan rikkomuksille on kuitenkin tyypillistä, että niiden vaikutukset ulottuvat moniin kymmeneen, satoihin tai jopa tuhansiin kuluttajiin. Tällöin ei enää voida puhua kokonaisuudessaan pienistä intresseistä, vaikka yksittäisen kuluttajan kokema vahinko olisikin pieni. Juuri tällä voidaan perustella kollektiivisten oikeussuojakeinojen, etupäässä ryhmä- ja edustajakanteiden, tärkeyttä. Ryhmä- ja edustajakanteiden mukaisissa edustuksellisissa kanteissa oikeudenkäyntikulujen aiheuttama taloudellinen oikeudenkäyntikynnys madaltuu, ja ne ovat objektiivisesti katsoen prosessiekonomisia verrattuna lukuisiin pieniä vaatimuksia sisältäviin siviilikanteisiin. Toisin sanoen kollektiiviset oikeussuojakeinot ovat yhdenmukaisia niin oikeuksiin pääsyn kuin julkisten intressienkin kanssa, ja ne olisi mahdollistettava esimerkiksi oikeudenkäyntikuluja koskevilla poikkeussäännöillä.

Ryhmäkanteita koskevatkin samat OK 21 luvun kulusäännöt, kuin muitakin siviilikanteita. Ryhmä- ja edustajakanteita nostavan oikeutetun yksikönkin on siis ylitettävä oikeudenkäyntikulujen ja niiden ennalta-arvaamattomuuden aiheuttama oikeudenkäyntikynnys. Oikeudenkäyntikulut ovatkin luultavasti olleet yksi merkittävä tekijä ryhmäkannelain käyttämättömyyden taustalla. Esimerkiksi kuluttaja-asiamies Päivi Hentunen on arvioinut, että ryhmäkanteen kuluriskin lankeaminen KKV:lle vaikuttaa kanteiden ajamishalukkuuteen, minkä lisäksi kanteen ajaminen voisi vaikeuttaa viraston muiden tehtävien hoitamista.¹³⁰ Oikeutettua yksikköä koskevat siis pitkälti samat oikeudenkäymiskynnyksen taustalla olevat taloudelliset tekijät kuin yksittäistä kuluttajaakin.

Sekä oikeuksiin pääsyn parantaminen että julkisten intressien toteuttaminen puoltavat ratkaisujen löytämistä korkeiden oikeudenkäyntikulujen ongelmaan. Yksi vaihtoehto on säättäminen ryhmä- ja edustajakanteita koskevista poikkeuksellisista kulukorvaussäännöistä. Toisaalta vähintään yhtä tärkeää olisi tutkia keinoja yleisesti oikeudenkäyntikulujen nousun

---

¹³⁰ Savolainen 2012.

pysäyttämiseksi ja sen kääntämiseksi laskuun. Myös oikeudenkäyntikulujen ennakoimista voitaisiin pyrkiä parantamaan, minkä lisäksi jopa kollektiivisiin oikeudenkäynteihin sovellettavia kulukattoja voitaisiin harkita.

5.3.2 Ryhmä- ja edustajakanteiden rahoittaminen

Ryhmä- ja edustajakanteiden rahoitusvaihtoehtoja on monia, kuten yksilöiden rahoitus, oikeusapu, tulospalkkiot, vakuutukset, yksityinen rahoitus ja julkinen rahoitus. Näistä suurin osa ei kuitenkaan sovellu ryhmä- tai edustajakanteiden rahoittamiseen. Esimerkiksi ryhmäkanteen rahoittaminen kanteeseen ilmoittautuneiden kuluttajien maksuilla on suljettu suoraan pois edustajakannedirektiivin 12 artiklassa, eikä 20 artiklan mukaan sallituilla kohtuullisilla osallistumismaksuilla voida kattaa koko oikeudenkäynnin kustannuksia. Myöskään olemassa oleva oikeusapusäännöstö ei sovellu kanteisiin, joissa kantajana on yksityishenkilön sijaan oikeutettu yksikkö. Ryhmäkanteet on useimmiten suljettu pois myös oikeusturvavakuutuksista. Sen sijaan yksityinen ja julkinen rahoitus sekä maksettaviksi määrättävien oikeudenkäyntikulujen rajoittaminen ovat mahdollisia vaihtoehtoja, minkä lisäksi myös esimerkiksi asianajajan tulospalkkiosta on mahdollista sopia, vaikkakin sen käyttö Suomessa on harvinaista.¹³¹

Ryhmä- ja edustajakanteiden rahoituskysymyksessä on kyse kannemekanismien saattamisesta tosiasiallisesti käyttökelpoiseen muotoon. Nykyisellään kanteiden nostamiseen oikeutetuilla tahoilla ei ole resursseja ainakaan ryhmäkanteiden nostamiseen, ja kieltokanteidenkin osalta kuluriski voi muodostua kanteen nostamisen esteeksi. Edustajakanteiden nostaminen tulee edustajakannedirektiivin mukaan tosiasiallisesti mahdollistaa, ja jäsenvaltioiden on direktiivin 20 artiklan nojalla muun muassa tehtävä tarvittavat toimet, jotta kielto- ja hyvityskanteiden nostaminen ei estyisi oikeudenkäyntikulujen vuoksi. Edustajakannedirektiivin johdanto-osan 70 kohdassa kuitenkin nimenomaisesti todetaan, ettei jäsenvaltioita voida velvoittaa rahoittamaan oikeudenkäyntejä. Rahoituskysymys on ratkaistu sallimalla kolmansien tahojen rahoitus, ja säätämällä siihen kohdistuvista rajoituksista.

Edustajakannedirektiivin implementoinnin yhteydessä Suomessakin päädyttiin säätämään vain kolmansien tahojen rahoitukseen liittyvistä rajoitteista. Ratkaisun katsottiin täyttävän direktiivin asettaman veloitteen varmistaa edustajakanteiden tosiasiallinen toimivuus.

---

¹³¹ Asianajajaliitto B 03 Palkkio-ohje, kohta 1.5.

Ryhmäkanteiden nostamisen katsottiinkin Suomessa olevan tosiasiallisesti mahdollistettu siten, ettei lainsäädännöllä nimenomaisesti estettäisi ryhmäkanteiden rahoittamista kolmannen osapuolen toimesta.¹³² Sen sijaan mitään sääntelyä ryhmäkanteisiin myönnettävästä julkisesta rahoituksesta tai oikeudenkäyntikustannusten rajoittamisesta ei implementoinnin yhteydessä tehty tai edellytetty.

Kolmannen osapuolen rahoittamista ei ollut aiemminkaan nimenomaisesti kielletty, mutta siitä ei ollut myöskään enemmälti säädelty. Edustajakannedirektiivin implementoinnin yhteydessä ryhmäkannelakiin lisättiin kanteiden rahoittamista koskeva 2 a §, jonka mukaan oikeudenkäyntiä rahoittava taho ei saa olla kilpailu- tai riippuvuussuhteessa oikeudenkäynnin vastapuoleen tai vaikuttaa ryhmäkanteen käsittelyn yhteydessä tehtäviin päätöksiin kuluttajien etujen vastaisesti. Sen sijaan laissa kieltotoimenpiteitä koskevista edustajakanteista ei rahoittamisesta mainita mitään, eikä liioin yleisessä prosessilainsäädännössä. On kyseenalaista, riittääkö pelkkä riitarahoituksen mahdollistaminen ryhmäkannelaissa varsinaisten riitarahoittajamarkkinoiden syntymiseen. Suomessa riitarahoitus onkin ainakin tällä hetkellä pitkälti suljettu pois ryhmäkanteiden realistisista rahoitusvaihtoehdoista tällaisten markkinoiden puutteen vuoksi.¹³³

Riitarahoittajamarkkinoiden syntyminen edellyttää sille otollista ryhmäkannelainsäädäntöä, vahingonkorvaussääntöjä, tuomioistuinjärjestelmää sekä kanteita. Ulkopuolisten riitarahoittajien käyttö on lisäksi lähtökohtaisesti mahdollista vain, jos riidan vaatimukset ovat riittävän korkeita, sillä vain tällöin rahoittajalle voidaan tarjota houkutteleva osuus oikeudenkäynnissä määrättyistä korvauksista. Esimerkiksi eurooppalainen riitarahoittaja FORIS AG kertoo verkkosivuillaan, että sen rahoittaman riidan arvon tulee olla vähintään 100 000 euroa. Vaatimuksien on kuitenkin oltava myös todellisuutta vastaavia, sillä rangaistusluonteisia vahingonkorvauksia ei sallita. Lisäksi riitarahoittajat suostunevat rahoittamaan vain oikeudenkäyntejä, joiden voittomahdollisuus voidaan arvioida riittävän suureksi.¹³⁴ Voittomahdollisuuksien sekä kokonaiskustannusten arviointiin vaikuttavat ainakin järjestelmän ennakoitavuus ja selkeys sekä kanteiden keskimääräiset käsittelyajat.

Ryhmä- ja edustajakanteiden rahoittaminen ei siis ole riitarahoittajien kannalta houkuttelevaa, jos kuluttajariitojen arvo ei ole riittävän korkea. Koska Suomi on verrattain pieni

---

¹³² HE 111/2022 vp, s. 46.

¹³³ Lein ym. 2025, s. 192.

¹³⁴ Hodges – Peysner – Nurse 2012, s. 41.

kansantalous, voidaan olettaa puhtaasti kansallisten kuluttajaoikeudellisten kanteiden olevan arvoltaan huomattavasti esimerkiksi saksalaisia kuluttajakanteita pienempiä. Sen sijaan oikeudenkäyntikulut ovat todennäköisesti suuret, ja käsittelyajat pitkiä, mikä kasvattaa riitarahoittajan riskiä. Laajan riita-asian käsittelyaika käräjäoikeudessa oli vuonna 2024 keskimäärin 9,9 kuukautta, ja hovioikeuksissa 8 kuukautta.¹³⁵ Lisäksi se, ettei ryhmä- ja edustajakanteita ole vielä käsitelty tuomioistuimissa, vaikeuttaa voittomahdollisuuksien ja oikeudenkäynnin kokonaiskustannusten arviointia. Riitarahoittajamarkkinoiden syntyminen Suomeen on siis melko epätodennäköistä.

5.4 Ryhmäkanteiden käytännön haasteet ja oikeutetun yksikön riski

Monet ryhmä- ja edustajakanteisiin liittyvät haasteet saattavat käydä koko laajuudessaan ilmi vasta, kun ensimmäisiä kollektiivisia kanteita valmistellaan. Pelkästään laintarkastelun perusteella voidaan todeta, että ryhmä- ja edustajakanteiden käyttöön liittyy paljon haasteita. Käyttöönottoa vaikeuttavat lainsäätäjän pidättyväisen asenteen tai kenties virhearviointien seurauksena tehdyt valinnat, jotka vaikuttavat erityisesti oikeutettuna yksikkönä toimivan järjestön kykyyn hallita riskiään kanteiden ajamisessa. Oikeutettu yksikkö on vastuussa muun muassa rahoituksen etsimisestä, kanneryhmän keräämisestä ja haastehakemuksen laatimisesta. Oletettavaa myös on, että oikeutettu yksikkö lisäksi levittää tietoa suunnitellusta ryhmäkanteesta, neuvottelee vastapuolena olevan elinkeinonharjoittajan kanssa sekä etsii ja palkkaa kannetta ajamaan ryhtyvän asianajajan. Kaikki tämä on tehtävä ennen varmuutta siitä, voidaanko kannetta ylipäätään käsitellä ryhmäkanteena, puhumattakaan siitä, millä tavoin ryhmäkanne lopulta ratkaistaan.

Edustaja- ja ryhmäkanneprosessien onnistuminen edellyttääkin riittävän perusteellista valmistautumista, mihin kuuluu resursseja ennen kuin kanne on edes nostettu ja hyväksytty tuomioistuimessa. Etupainotteisen riskin, joka etenkin ryhmäkanteiden osalta on huomattava, kantaa oikeutettu yksikkö. Onkin selvää, että jo kannetta harkitessaan oikeutetun yksikön on pyrittävä selvittämään tapauksen olosuhteet sekä elinkeinonharjoittajan näkemys niistä perinpohjaisesti arvioidakseen mahdollisen kuluttajajoukon suuruutta sekä ryhmäkanteen menestymismahdollisuuksia. Oikeutetun yksikön on ennen kaikkea pyrittävä parhaansa mukaan varmistumaan siitä, että mahdollinen ryhmäkanne voi täyttää sille laissa asetetut

---

¹³⁵ Tuomioistuinlaitoksen kirjanpitoyksikön (KPY 155) tilinpäätös vuodelta 2024, s. 33 & 38.

edellytykset. Riskiin varautuminen on vaikeaa ja saattaa edellyttää myös päätöksentekoa ja toimintoja, joita ei voida pitää kuluttajien oikeuksien kannalta edullisena.

Ensinnäkin oikeutettu yksikkö joutuu riskienhallinnan vuoksi tekemään päätöksiä ryhmän kokoonpanosta. On oletettavaa, että osa perustelluistakin vaatimuksista saatetaan hylätä siksi, että ne aiheuttavat lisätodistelun tarvetta tai eivät esimerkiksi mahdu suunniteltuun ryhmäkokoon. Ryhmän koko ja ryhmäläisten vaatimukset ovatkin keskeisessä asemassa tuomioistuimen ryhmäkanteen edellytyksiä koskevassa harkinnassa, ja ne vaikuttavat esimerkiksi arvioon ryhmäkanteen tarkoituksenmukaisuudesta. Oikeutetun yksikön on pyrittävä sellaiseen ryhmään, jonka se katsoo todennäköisimmin täyttävän muun muassa tarkoituksenmukaisuusharkinnan asettamat vaatimukset. Lisäksi ryhmän kokoonpanolla on vaikutusta ryhmäkanteeseen tarvittavien resurssien määrälle: suuri ryhmäkoko johtaa helposti suurempaan todistelutarpeeseen, laajempaan ryhmäkanteen hallinnointiin, keskenään eriäviin vaatimuksiin sekä ryhmäkanteen käsittelyn pitkittymiseen.

Kuten aiemmin todettiin, voivat ryhmäkanteen kuluttajien vahingonkorvausvaatimukset olla keskenään erisuuruisia, kunhan ne perustuvat samoihin tai samankaltaisiin seikkoihin. Mikäli jotkin vaatimukset kuitenkin vaativat muista vaatimuksista eroavaa lisätodistelua, voidaan ne tuomioistuimen päätöksellä jakaa ryhmäkannelain 14 §:n mukaisesti alaryhmiin. Ryhmän jakaminen alaryhmiin helpottaa erilaisten vaatimusten käsittelyä, mutta pidentää luultavasti myös käsittelyä ja korvausten saamisen ajankohtaa sekä kasvattaa oikeudenkäyntikuluja ja niihin liittyvää oikeudellisen yksikön riskiä. Voitaneenkin olettaa, että oikeutettu yksikkö suosii ryhmää kootessaan sellaisia kuluttajia, joiden vaatimukset ovat keskenään mahdollisimman samanlaisia ja perustuvat mahdollisimman samankaltaisiin seikkoihin. Myös vaatimuksia koskevien todisteiden saatavuus voi vaihdella, ja oikeutettu yksikkö voikin haluta jättää ryhmäkanteen ulkopuolelle vaatimukset, joiden tarvitseman todistelun hankkiminen on vaativaa.

Oikeutettu yksikkö voi lisäksi ryhmää muodostaessaan pyrkiä ennakoimaan vastapuolen esittämiä väitteitä ryhmäkanteen edellytysten toteutumattomuudesta. Vastapuolena toimiva elinkeinonharjoittaja voikin ryhmäkanteen jo tultua vireille esittää väitteitä ryhmäkannelain 2 §:n mukaisten edellytysten puuttumisesta. Vastaajalla on myös ryhmäkannelain 18 §:n mukaan oikeus hakea muutosta ryhmäkanteen edellytyksiä koskevaan päätökseen erikseen. Ryhmäkanteen vastapuoli voi näin ollen riitauttaa ryhmäkanteen edellytykset kesken asian käsittelyn, jolloin pääasian käsittely on pysäytettävä ryhmäkanteen edellytyksiä koskevien

väitteiden tutkimisen ajaksi. Erillinen muutoksenhaku lisää erityisesti kantajapuolen riskiä ryhmäkanteissa, sillä se pidentää kanteen käsittelyä. Oikeutettu yksikkö pyrkineekin karsimaan vaatimusjoukosta pois kaikki yksittäiset vaatimukset, jotka poikkeavat massasta ja antavat vastapuolelle mahdollisuuden väittää, etteivät kaikki vaatimukset perustu ryhmäkannelain 2 §:n mukaisesti samoihin tai samankaltaisiin seikkoihin.

Ryhmäkannelain 18 §:n mukainen muutoksenhakusääntö on poikkeus yleiseen OK 16 luvun 3.3 §:n sääntelyyn, jonka mukaan oikeudenkäyntiväitettä koskevaan hylkäävään ratkaisuun haetaan muutosta vasta pääasian ratkaisun jälkeen, ellei tuomioistuin ole nimenomaisesti määrännyt muutoksenhausta erikseen. Ryhmäkannelain 18.2 §:n mukaan ryhmäkanteen edellytyksiä koskevaan väitteeseen annettuun hylkäävään ratkaisuun kuitenkin haetaan muutosta erikseen, ellei sitä ole kielletty. Tuomioistuin voi kieltää muutoksenhaun erikseen, mikäli siitä aiheutuisi aiheetonta viivästystä. Se, mikä on aiheetonta, on kuitenkin vaikea tulkintakysymys. Perusteluja poikkeukselliseen muutoksenhakumenettelyyn ei anneta ryhmäkannelain esitöissä. Perustelut olisivat erityisesti tarpeen siksi, että hallituksen esitystä edeltäneessä työryhmämietinnössä ei suositettu ryhmäkanteen edellytyksiä koskevan päätöksen muutoksenhakua erikseen.¹³⁶

Oletettavaa siis on, että päätökseen ryhmän kokoonpanosta tulevat vaikuttamaan oikeutetun yksikön arviot ryhmäkanteen menestymisen mahdollisuuksista, vastapuolen mahdollisista vastaväitteistä sekä kuluriskistä. Yksittäisen kuluttajan jääminen kanteen ulkopuolelle voi siis johtua vaikkapa tämän vaatimusten perättömyydestä, mutta myös perusteltu kuluttajan vaatimus voitaneen jättää ryhmäkanteen ulkopuolelle, mikäli sen osoittaminen edellyttää muista vaatimuksista poikkeavaa todistelua. Oikeutetun yksikön ryhmän kokoonpanoa koskevilla päätöksillä onkin mahdollisesti ratkaiseva asema kuluttajien oikeuksiin pääsyn kannalta, mikä herättää kysymyksen sitä koskevan sääntelyn tarpeesta. Toisaalta oikeutetun yksikön tekemät päätöksen ennen ryhmäkanteen nostamista voidaan rinnastaa myös normaaleihin asianajollisiin valintoihin.¹³⁷ Asianajajilla on normaalistikin vapaus valita asiakkaansa, eivätkä oikeutetun yksikön valinnat ryhmäkanteen kokoonpanosta lähtökohtaisesti eroa normaaleista asianajollisista valinnoista.¹³⁸

---

¹³⁶ Työryhmämietintö 2005:3, s. 14. Ks. myös Koulu 2017b, s. 163–164.

¹³⁷ Koulu 2017b, s. 197.

¹³⁸ Tältä osin on kuitenkin huomioitava oikeutettujen yksiköiden ryhmäkanteisiin liittyvän toiminnan luonne, joka mielestäni poikkeaa ratkaisevasti normaalista asianajotoiminnasta: kysymys ei esimerkiksi lainkaan ole

Oikeutetun yksikön haasteena ryhmäkanteen nostamisessa on myös se, ettei se voi tietää lopullista ryhmäkokoja ennen kuin ensimmäinen haastehakemus on jo toimitettu ja kaikki sitä edeltänyt työ on tehty. Lopullinen ryhmäkoko saadaan selville vasta ryhmäkannelain 5 §:n mukaisen ensimmäisen haastehakemuksen toimittamisen jälkeen, sillä vasta tuolloin alkaa tuomioistuimen asettama virallinen ilmoittautumisaika kanteeseen. Käytännössä ryhmäkanteen edellytyksien toteutumista koskeva tuomioistuimen päätös voitaneen tehdä vasta täydennetyin haastehakemuksen (ryhmäkannelain 9 §) toimittamisen jälkeen, sillä vasta tuolloin tuomioistuimella on riittävästi tietoa päätöksen tekemiseksi.¹³⁹ Mikäli päätös on hylkäävä, on kantajalla lisäksi OK 5 luvun 5 §:n mukaisesti mahdollisuus täydentää haastehakemusta.¹⁴⁰ Myös ennakkollisten arvioiden tekeminen ryhmäkanteen mahdollisesta osallistujamäärästä on haastavaa, sillä opt in -mallisen ryhmäkanteen osallistujamäärän riskinä on aina, että vain murto-osa vahinkoa kärsineistä päättää liittyä kanteeseen.

Ryhmäkanteen edellytysten toteutumisen lisäksi oikeutetun yksikön on ennen kanteen nostamista tehtävä mahdollisimman kattava arvio ryhmäkanteen menestymisen mahdollisuuksista. Koulu on katsonut, että ensimmäisen ryhmäkanteen olisikin oltava ”varma juttu”.¹⁴¹ Oikeutetun yksikön arviota ryhmäkanteen menestymismahdollisuuksista taas vaikeuttaa ennakkotapausten puute. Näin ollen oikeutetun yksikön kynnys ryhmäkanteen nostamiseen on joka tapauksessa korkea, eikä sitä helpota ryhmään ilmoittautuvien kuluttajien määrän tai tuomioistuimen ratkaisujen ennakoitavuuden vaikeus taikka ennakkotapausten puute.

---

liiketoiminnasta, vaan toiminnan voidaan katsoa rinnastuvan enemmänkin oikeusavun ja julkisen vallan tehtävien hoitamisen välimaastoon.

¹³⁹ Koulu 2017b, s. 162.

¹⁴⁰ HE 154/2006 vp, s. 34.

¹⁴¹ Koulu 2017b, s. 81.

6 Ehdotuksia ryhmä- ja edustajakanteita koskevan sääntelyn kehittämiseksi

6.1 Kielto- ja hyvityskanteiden yhdistetty käsittely

6.1.1 Markkinaoikeudellisten ja sopimusoikeudellisten asioiden välisen erottelun hylkääminen

Suomessa on omaksuttu tiukka jaottelu yhtäältä markkinaoikeudellisten ja toisaalta sopimusoikeudellisten asioiden välillä. Todellisuudessa moniin markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluviin markkinaoikeudellisiin asioihin voidaan välittömästi liittää myös monia sopimusoikeudellisia kysymyksiä, ja näiden kahden erottelua voidaan toisinaan pitää teennäisenä ja perusteettomana. EU:n oikeuskäytännössä ja lainsäädäntötyössä tarkkaa erottelua markkinaoikeudellisten ja sopimusoikeudellisten asioiden välillä ei sen sijaan näytä olevan, vaan sen lainsäädäntötoiminnassa on päinvastoin pyritty edistämään kuluttajien oikeutta hyvitysten saamiseen kuluttajansuojan valvontatoiminnan yhteydessä.¹⁴² Myös muualta eurooppalaisesta kansallisesta lainsäädännöstä voidaan löytää esimerkkejä yhtäältä markkinaoikeudellisen ja toisaalta sopimusoikeudellisen sääntelyn yhdistämisestä.

Esimerkiksi Iso-Britanniassa vuonna 2014 uudistettu lainsäädäntö *Consumer Protection from Unfair Trading Regulations 2008 and Consumer Protection (Amendment) Regulations 2014* antaa kuluttajille suoraan oikeuden kolmenlaisiin hyvityksiin elinkeinonharjoittajan harhaanjohtavan tai aggressiivisen menettelyn seurauksena. Kuluttajilla voi säännöksen 27F – 27J -kohtien mukaan olla oikeus sopimuksen mitätöintiin ja maksettujen suoritusten palauttamiseen, hinnanalennukseen sekä vahingonkorvauksiin kielletyn menettelyn aiheuttamista taloudellisista tai henkilövahingoista. Kysymyksessä on siis lainsäädäntö, jonka nojalla ei ainoastaan määritellä harhaanjohtavaa ja aggressiivista menettelyä, mutta jonka nojalla voidaan lisäksi vaatia tällaisesta menettelystä aiheutuneiden vahinkojen korvausta sekä sopimusoikeudellisten suhteiden vahvistamista, kuten sopimuksen purkua tai hinnanalennusta.

Suomessakin on säädetty kuluttajien oikeuksista korvauksiin elinkeinonharjoittajan harhaanjohtavan ja aggressiivisen menettelyn aiheuttamista vahingoista, mutta hyvitysten saaminen on tosiasiaa vaikeaa. Esimerkiksi KSL 2 lukuun sisältyvän markkinoinnin

---

¹⁴² Määttä – Peltonen 2015, s. 176.

sääntelyn vastaisesta menettelystä kuluttajilla voi KSL 2 luvun 15 a §:n mukaan olla oikeus myös vahingonkorvauksiin. Elinkeinonharjoittajan sopimatonta menettelyä koskevan kiellon määrää markkinaoikeus, mutta vahingonkorvauksen osalta ei ole säädetty markkinaoikeuden toimivallasta. KSL 2 luvun 15a §:n mukaisia siviilioikeudellisia korvauksia olisi siis lisäksi haettava erikseen yleisestä tuomioistuimesta. KSL:n vahingonkorvauspykälän sanamuotoa on myös kritisoitu, eikä sen katsottu täyttävän EU:n sopimattomia menettelyjä elinkeinotoiminnassa koskevan direktiivin (UCPD)¹⁴³ vaatimuksia kuluttajille saatavilla olevista tehokkaista oikeussuojakeinoista.¹⁴⁴ Hyvitysten saaminen kielletyn menettelyn seurauksena on siis kuluttajien kannalta erittäin hankalaa yhtäältä siksi, että se vaatii erillisen prosessin, ja toisaalta myös siksi, ettei pykälän sanamuoto välttämättä johda helposti korvausten määräämiseen.

EU:n tuomioistuimen (EUT) ratkaisut koskien erityisesti sopimusehtodirektiiviä (UCTD)¹⁴⁵ osoittavat myös EU-tason pyrkimyksen luoda selkeä yhteys kilpailuoikeudellisen sääntelyn sekä sen sopimusoikeudellisten seurausten välillä. Erityisen merkityksellinen on EUT:n ratkaisu *Oceano*, joka perustaa kansallisille tuomioistuimelle oikeuden tutkia sopimusehdon kohtuuttomuus *ex officio* silloinkin, kun asianosainen ei ole erikseen vedonnut siihen. Ratkaisua perusteltiin kuluttajan tiedollisesti ja taloudellisesti heikommalla asemalla suhteessa vastapuolena olevaan elinkeinonharjoittajaan. Tulkinta vietiin pidemmälle *Pannon* -ratkaisulla, jonka myötä sopimusehdon kohtuuttomuuden arvioimisesta viran puolesta tuli kansallisen tuomioistuimen velvollisuus. Eräänlainen huippukohta UCTD:tä koskevassa EUT:n oikeuskäytännössä on *Invitel* -tapaus, jonka nojalla kohtuuttomaksi todettu sopimusehto sekä siitä mahdollisesti seuraava sopimuksen pätemättömyys koskee kaikkia samanlaisen ehdon sisältäviä sopimuksia *erga omnes*, eli niidenkin kuluttajien kohdalla, jotka eivät nostaneet kannetta lainkaan.¹⁴⁶

---

¹⁴³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/29/EY sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta, annettu 11.5.2005.

¹⁴⁴ Esimerkiksi KKV:n edustajan lausunnossa on todettu, ettei KSL 15 a § vastaa EU:n UCP-direktiivin 11 a artiklan tavoitetta. Kyseisen artiklan mukaan kuluttajilla, jotka ovat kärsineet vahinkoa sopimattomien kaupallisten menettelyjen vuoksi, on oltava käytössään oikeasuhteisia ja tehokkaita oikeussuojakeinoja, mukaan lukien vahingonkorvaus sekä hinnanalennus tai sopimuksen purkaminen. Ks. KKV/191/03.03/2022, s. 8.

¹⁴⁵ Neuvoston direktiivi 93/13/ETY kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista, annettu 5.4.1993.

¹⁴⁶ Durovic 2019, s. 30–33.

Suomessakin on oikeuskäytännössä, esimerkiksi tapauksessa KKO 2015:60, todettu EUT:n oikeuskäytännön nojalla tuomioistuimella olevan velvollisuus tutkia viran puolesta sopimuksen tai sopimusehdon kohtuuttomuus. Tuomioistuimen on lisäksi jo ennen kohtuuttomuusarviointia tutkittava, kuuluuko jokin käsittelyssä oleva sopimusehto UCTD:n soveltamisalaan.¹⁴⁷ UCTD:n soveltamisalaan kuuluva sopimusehto on määrättävä suoraan pätemättömäksi direktiivin 6 artiklan nojalla, kun taas direktiivin soveltamisalaan kuulumattomia ehtoja voidaan myös sovitella. Sovittelu on mahdollista direktiivin mukaisen kohtuuttomuusarvioinnin ulkopuolelle jätettävien ehtojen osalta. Tällaisia ovat erikseen sovitut sopimusehdot sekä direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetut sopimusehdot, eli sopimuksen pääkohteen määrittelyä, hinnan tai korvauksen riittävyttä sekä vastineena toimitettavia palveluja ja tavaroita koskevat ehdot, jos ne on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.

Kuluttajansuojan ja oikeuksiin pääsyn tosiasiallinen toteutuminen edellyttää myös sen varmistamista, että kuluttajilla on mahdollisuus vaatia hyvityksiä kokemistaan menetyksistä. Sopimuksen tai sopimusehdon pätemättömyyden toteaminen on tärkeä askel hyvitysten saamiseksi ja kuluttajansuojan vahvistamiseksi. Tätä näyttäisi edellyttävän myös UCTD:ä koskeva EUT:n oikeuskäytäntö. Onkin mahdollista, että kuluttajansuojan ja viime kädessä EU-lainsäädännön tehokas täytäntöönpano edellyttää muutoksia markkinaoikeuden toimivaltaa koskevaan lainsäädäntöön, jotta niin kieltoa kuin hyvityksiäkin voitaisiin kuluttajaoikeudellisissa asioissa hakea samasta tuomioistuimesta ja samalla prosessilla. Erityisesti tätä olisi harkittava UCTD:n soveltamisalaan kuuluvien kuluttajasopimusten vakioehtojen kohdalla, joita koskevissa kieltokanteissa markkinaoikeuden olisi voitava myös viran puolesta tutkia niiden kohtuuttomuuteen liittyvät sopimusoikeudelliset vaikutukset.

6.1.2 Markkinaoikeuden toimivallan laajennus rajatuissa tapauksissa

Markkinaoikeuden toimivalta voidaan johtaa perustuslain (731/1999, PL) 98.3 §:stä, jonka mukaan tuomiovaltaa määrättyillä toimialoilla käyttävistä erityistuomioistuimista säädetään lailla. Koska kyseessä on erikseen lailla säädetty toimivalta, on se perustavalla tavalla erilainen kuin yleisille tuomioistuimille kuuluva yleinen toimivalta: markkinaoikeuden toimivalta kattaa vain sen, mistä on erikseen säädetty. Tuomioistuinlain (673/2016) 5 luvun 1 §:n mukaan markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvat ”markkinaoikeudelliset asiat”. Sen

---

¹⁴⁷ KKO 2015:60, kohta 22.

sijaan markkinaoikeudellisiin kysymyksiin liittyvien riita-asioiden ei voida katsoa kuuluvan markkinaoikeuden toimivaltaan. Näin ollen markkinaoikeuden ei nykyainsäädännön puitteissa ole lähtökohtaisesti mahdollista ottaa kantaa siviilioikeudellisiin kysymyksiin, kuten vahingonkorvauksiin, kieltokanteen ratkaisun yhteydessä.

Markkinaoikeuden rajattuun toimivaltaan on kuitenkin säädetty joitakin poikkeuksia osana lakia oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa (100/2013) koskenutta vuoden 2012 uudistusta. Lain 1 luvun 4 §:ssä markkinaoikeuden toimivalta onkin ulotettu koskemaan myös joihinkin lakeihin perustuvia riita-asioita. Kysymys on lailla säädetyistä rajatuista poikkeuksista yleisille tuomioistuimille kuuluvaan toimivaltaan. Vaikka markkinaoikeuden toimivallasta säädetäänkin laissa oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa, ilmenevät toimivallan rajat todellisuudessa erillisestä lainsäädännöstä, johon markkinaoikeutta koskevassa lainsäädännössä on viitattu.

Yksi tällainen markkinaoikeudelle toimivallan perustava säännös on laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa (1061/1978, SopMenL), jonka 10a §:n mukaan SopMenL:n mukaisten kieltojen sekä niihin liittyvien riita-asioiden asioiden käsittely on keskitetty markkinaoikeuteen. Myös kyseiseen lakiin perustuvat vahingonkorvausvaatimukset tulevat siis markkinaoikeuden ratkaistaviksi. Myös tekijänoikeuslain (404/1961) 61 §:n nojalla tekijänoikeuslakia koskevien riita-asioiden oikeuspaikka on markkinaoikeus. Perustuslakivaliokunta piti markkinaoikeuden toimivallan laajentamista näissä tapauksissa riittävän rajattuna sekä perusteltuna.¹⁴⁸ Vastaavanlainen poikkeus sisältyy lisäksi myös liikesalaisuuslain 18 §:ään, joka perustaa markkinaoikeudelle yleisen tuomioistuimen kanssa rinnakkaisen toimivallan tapauksessa, joka koskee liikesalaisuuslain nojalla elinkeinonharjoittajaa vastaan esitettyjä yksityisoikeudellisia vaatimuksia.

Voidaankin kysyä, olisiko edellä käsiteltyjä poikkeuksia vastaava kuluttajansuojalainsäädäntöä koskeva markkinaoikeuden toimivallan laajennus myös mahdollinen. Tällaisen poikkeuksen nojalla markkinaoikeudella olisi toimivalta käsitellä kieltojen lisäksi myös rajattuja kuluttajansuoja-asioita, kuten esimerkiksi KSL 2 luvussa säädettyjä kiellettyjä menettelyitä markkinoinnissa ja asiakassuhteissa taikka KSL 3 luvun mukaisia kuluttajasopimusten ehtoja, koskevia riita-asioita. Erityisen perustellulta tällainen poikkeus vaikuttaa sellaisten asioiden kohdalla, joissa on kysymys selkeästi ja yksinkertaisesti

---

¹⁴⁸ PeVL 33/2012 vp, s. 2.

määriteltävissä olevista taikka suoraan lakiin perustuvista vahingonkorvausvaatimuksista. Markkinaoikeuden oikeuskäytännöstä voidaankin tunnistaa useita ratkaisuja, joissa elinkeinonharjoittajan laittomaksi todettu toiminta on aiheuttanut kuluttajille vahinkoa, jonka määrä olisi ollut helposti myös markkinaoikeuden pääteltävissä.

Esimerkiksi ratkaisussa MAO 301/2025 markkinaoikeus kielsi Telia Finland Oyj:tä jatkamasta menettelyä, jossa se tarjosi tietyn sopimuksen solmineille kuluttajille valtakunnallista asiointinumeroa, johon soittaminen oli kalliimpaa kuin normaaliin matka- tai lankapuhelinverkkoon. Kuluttajille tuli kielletyn menettelyn seurauksena kuluja asiointinumeron käyttämisestä. Tapauksessa olisi voitu kohtuullisen helposti selvittää, minkä verran sekä minkä hintaisia puheluita kukin Telia Finlandin asiakas oli sopimuksen voimassaoloaikana soittanut, ja määrätä näistä koituneet kulut hyvitettäväksi. Saman tyyppinen on ratkaisu MAO 316/17, jossa Finkraft Oy:n yksipuolinen muutos solmittuihin sähkösopimukseen katsottiin laittomaksi. Muutoksen aiheuttamat kulut olisi oletettavasti voitu kunkin sopimuksen solmineen kuluttajan osalta selvittää ja määrätä hyvitettäväksi.

Myös KKV:n ja Kuluttajaliitto ry:n oikeusministeriön edustajakannedirektiivin implementointia koskevaan työryhmämietintöön jättämässä eriävässä mielipiteessä on nostettu esiin kahden kanteen malliin liittyviä epäkohtia. Mielipiteessä kannatetaan markkinaoikeuden toimivallan laajentamista erityisesti sellaisten asioiden kohdalla, joissa kuluttajille koituneiden vahinkojen taikka määrättävien hyvitysten määrä olisi helposti arvioitavissa tai suoraan laissa määritelty.¹⁴⁹ Edellä käsitellyn EUT:n ratkaisukäytännön nojalla voitaisiin pitää perusteltuna myös markkinaoikeuden toimivallan laajentamista sellaisissa tapauksissa, joissa on kyse kohtuuttomista sopimusehdoista, joiden ei UCTD 6 artiklan mukaisesti tule sitoa kuluttajaa. Tämä tarkoittaisi, että markkinaoikeus velvoitettaisiin tutkimaan sopimusten tai sopimusehtojen kohtuuttomuutta viran puolesta, sekä määräämään sopimuksen pätemättömyydestä, mikäli sille on syytä.

6.1.3 Ongelmat

Markkinaoikeuden toimivallan laajentamisessa on kaksi ongelmakohtaa. Ensinnäkin markkinaoikeus on erityistuomioistuimien, jonka toimivalta on PL 98 §:n mukaisesti rajattu. Markkinatuomioistuimen ja kärjäoikeuksien rinnakkainen toimivalta on mahdollistettu

---

¹⁴⁹ OM Työryhmämietintö 2022:8, s. 187.

rajatuilla poikkeuksilla, mutta lähtökohtaisesti markkinaoikeuden toimivallan on katsottava väistyvän käräjäoikeuksille kuuluvan yleisen toimivallan tieltä. Toinen ongelma on muutoksenhaku, joka markkinaoikeuden ratkaisuihin tapahtuu valitusjärjestelmällä. Näin ollen siinä, missä yleisen ensimmäisen asteen tuomioistuimen päätökseen voi aina hakea muutosta toisen asteen tuomioistuimesta, on markkinaoikeuden ratkaisuun haettava valituslupaa suoraan korkeimmasta oikeudesta.

Yleisten tuomioistuinten toimivaltaa koskevien poikkeusten on oltava rajattuja ja perusteltuja. Rajoittuneisuus voi tarkoittaa sitä, ettei markkinaoikeuden toimivaltaa voitaisi laajentaa esimerkiksi lausekkeella, jonka mukaan markkinaoikeus voi käsitellä myös kuluttajasopimuksien ehtojen kohtuuttomuutta koskevat asiat ”tarvittaessa” tai ”harkintansa mukaan”. Toisaalta suora viittaus kuluttajasopimusten ehtoja koskeviin KSL 3 ja 4 lukuihin voisi olla riittävän rajattu poikkeus. On kuitenkin huomioitava, että riita-asiat muodostavat rikosasioiden ohella yhden yleisten tuomioistuinten merkittävimmistä tuomiovaltaan kuuluvista asioista, ja niitä koskevan toimivallan laajentaminen yleisiltä tuomioistuimilta markkinaoikeudelle on kyseenalaista jo tästä syystä. Toisaalta kuluttajaoikeudelliset riita-asiat eivät tällä hetkellä muodosta merkittävää osaa yleisten tuomioistuinten ratkaisemista riita-asioista, mikä johtunee edelläkin moneen otteeseen mainitusta niihin liittyvästä korkeasta oikeudenkäyntikynnyksestä.

Oikeudenkäyntikynnys ja oikeuksiin pääsy yhdessä EUT:n oikeuskäytännön vaikutuksen kanssa voinevat sen sijaan toimia osoituksina siitä, että markkinaoikeuden toimivallan laajentaminen on perusteltua. Perusteluina voitaisiin käyttää myös prosessiekonomisia lähtökohtia, mutta pääpainotus tulisi olla oikeuksiin pääsyn ja kuluttajansuojan parantamisessa. Perusteleminen tekee hankalaa se, että markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvissa asioissa muutoksenhakumahdollisuudet heikkenevät valituslupajärjestelmään siirtymisen vuoksi. Muutoksenhaku liittyy olennaisesti PL 21 §:n mukaiseen oikeusturvaan, jota koskee myös EIS 6 artikla.

Valituslupajärjestelmällä ei itsessään estetä oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin pääsyä tai oikeusturvaa, mutta se liittyy olennaisesti erityisesti PL 21.2 §:ssä nimenomaisesti turvattuun muutoksenhakuoikeuteen. Valituslupajärjestelmään siirtyminen tarkoittaa sitä, että muutoksenhaku ensimmäisen instanssin päätökseen on mahdollista vain, jos korkein oikeus myöntää siihen luvan. Tälle onkin perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan oltava

”oikeusturvan ja muutoksenhaun kannalta painavat, yleisesti hyväksyttävät ja erityiset perusteet”.¹⁵⁰ Kynnys valituslupajärjestelmään siirtymiselle on siis asetettu korkealle.

Toisaalta on muistettava, ettei valituslupajärjestelmään siirtyminen itsessään kuitenkaan rajoita oikeutta saada asiansa riippumattoman tuomioistuimen käsittelyyn. Lainvalmistelussa onkin useaan otteeseen todettu, ettei EIS 6 artikla edellytä muutoksenhakuinstanssin turvaamista, vaan ainoastaan ensimmäiseen tuomioistuimeen pääsyn.¹⁵¹ Sen sijaan voitaisiinkin argumentoida, että kuluttajaoikeudellisten riita-asioiden sulkeminen markkinaoikeudellisten kieltokanteiden käsittelyn ulkopuolelle muodostaa riskin PL 21 §:n ja EIS 6 artiklan mukaiselle oikeusturvalle. Tämä riski voisi muodostaa myös riittävän painavat ja erityiset perusteet valituslupajärjestelmään siirtymiselle.

6.2 Ryhmäkanteeseen ilmoittautuminen ja tuomion oikeusvoimavaikutus

6.2.1 Eurooppalaisia vaihtoehtoja tiukalle opt in -mallille

Edellä on käsitelty opt in - ja opt out -mallien välisiä eroja sekä perusteita ja mahdollisia taustasyitä Euroopassa yleisen opt in -mallin valitsemiselle. Kuten edellä todettiin, heikentää opt in -mallin valinta kollektiivisten oikeussuojakeinojen tehokkuutta ja lisää riskiä rationaalisen apatian toteutumiselle etenkin pieniä intressejä koskevien riitojen kohdalla. Opt in -mallia on kuitenkin puutteistaan huolimatta perusteltu muun muassa valtiosääntöoikeudellisin ja vastaajan oikeussuojaan liittyvin syin. Todellisuudessa ryhmäkanteista säättäminen ei kuitenkaan edellyttäisi sitoutumista vain jompaankumpaan malliin, vaan monissa Euroopan maissa on omaksuttu järjestelyjä, jotka mahdollistavat molempien mallien käytön tilannekohtaisesti. Lisäksi esimerkiksi opt in -mallista voidaan tunnistaa erilaisia versioita, joissa kanteeseen liittymisen ajankohta vaihtelee aina ryhmäkanteen vireillepanoa edeltävästä ajasta tuomioistuimen päätöksen jälkeiseen aikaan saakka.

Kuten jo aiemmin todettiin, edellyttää edustajakannedirektiivi opt in -mallin käyttöä rajat ylittävissä edustajakanteissa. Joissakin Euroopan valtioissa on kuitenkin omaksuttu ryhmäkanejärjestelmiä, joissa sekä opt in - että opt out -mallin hyödyntäminen on mahdollista siten, että kansallisissa kanteissa voidaan tietyin edellytyksin hyödyntää opt out -

---

¹⁵⁰ PeVL 68/2014 vp, s. 3.

¹⁵¹ PeVL 35/2002 vp, s. 2.

mallia. Valinta eri mallien välillä voi perustua pelkästään jaotteluun kansallisten ja kansainvälisten ryhmäkanteiden välillä, tai siihen voi liittyä tuomarin tai osapuolten harkintaa. Esimerkiksi Belgiassa, jossa ryhmäkanteet ovat lähtökohtaisesti opt in -mallisia, voidaan soveltaa opt out -mallia, mikäli osapuolet keskenään niin sopivat.¹⁵² Sen sijaan Norjassa opt out -mallinen ryhmäkanteen on prosessilain VIII-osan 35–7 §:n mukaan mahdollinen tuomioistuimen päätöksellä silloin, kun on kysymys pienistä vaatimuksista, jotka eivät vaadi yksilöllistä käsittelyä. Vaatimuksista huomattavan enemmistön on oltava niin pieniä, ettei niitä voida olettaa nostettavan lainkaan normaalissa siviiliprosessissa.¹⁵³

Esimerkiksi norjalaisen kuluttajaviranomaisen DNB pankkia vastaan nostamaan kanteeseen annetussa Borgartingin laamanninoikeuden ratkaisussa LB-2017-34099 määrättiin sovellettavaksi opt out -malli. Tapauksessa oli kysymys kuluttajille tarjottujen rahastojen hoitamisesta, jonka kuluttajaviranomainen katsoi olleen liian passiivista. Rahastojen aktiivisen hoitamisen laiminlyönnistä aiheutui vahinkoa ainakin 180 000 kuluttajalle, ja yhteenlaskettujen vahinkojen arvioitiin olevan noin 350 miljoonaa Norjan kruunua.¹⁵⁴ Opt out -mallin valintaa perusteltiin sillä, että yksittäiset vaatimukset olivat pieniä, mutta kuluttajia, joita kante koski, oli lukuisia. Lisäksi asiassa ei ollut osoitettu olevan vaatimuksia, joiden selvittäminen vaatisi niiden yksilöllistä tutkimista. Näin ollen niin sanottu prosessilain 35–7 §:n vahvistettu samankaltaisuusedellytys (*forsterkede likhetskrav*) täyttyi. Tapaus eteni lopulta korkeimpaan oikeuteen, joka ratkaisi sen kuluttajaviranomaisen hyväksi tuomiollaan HR-2020-475-A.

Vaikka ilmoittautuminen ryhmä- tai edustajakanteeseen haluttaisiin pitää pakollisena, voidaan opt in -mallista kuitenkin omaksua myös erilaisia versioita, jotka saattaisivat ehkäistä paremmin esimerkiksi rationaalisen apatian ongelmaa. Hyvänä esimerkkinä tällaisesta versiosta voidaan mainita myöhäinen opt in -malli, joka sallii kantajaryhmään liittymisen myöhäisemmässä vaiheessa prosessia, mukaan lukien vasta sen jälkeen, kun tuomioistuin on tutkinut asian ja ratkaissut sen kantajan hyväksi. Esimerkiksi Belgiassa kuluttaja voi liittyä ryhmäkanteeseen jopa vasta siihen annetun ratkaisun jälkeen. Liittymisaikaa on neljä kuukautta ryhmäkanteeseen annetun ratkaisun julkaisusta, ja menettelyn tavoitteena on lisätä ryhmäkanteen tehokkuutta ja parantaa kuluttajansuojaa.¹⁵⁵ Myös Italiassa myöhäinen opt in

---

¹⁵² Boularbah – Van den Bossche 2025, s. 10.

¹⁵³ NOU 2001:32, kohta 17.5.3.4.1.

¹⁵⁴ Forbrukerrådet 15.10.2017.

¹⁵⁵ Boularbah – Van den Bossche 2025, s. 10.

sallittiin 12. huhtikuuta vuonna 2019 lailla numero 31, jonka mukaan tuomioistuin asettaa 60–150 päivän mittaisen ilmoittautumisajan ryhmäkanteen substanssia koskevan päätöksen yhteydessä. Myöhäinen opt in -malli säilytettiin Italiassa myös edustajakannedirektiivin implementoinnin yhteydessä.¹⁵⁶ Ranskassa kanteeseen voi liittyä tuomarin päätöksen perusteella vähintään 2 kuukautta ja enintään 5 vuotta siihen annettun ratkaisun jälkeen.¹⁵⁷

Opt in -vaiheen sijoittuminen ryhmäkanneprosessin loppuun käytännössä pidentää kuluttajien harkinta-aikaa liittyä kanteeseen. Vaikka itse ilmoittautumisaika säilyisi vain muutaman kuukauden mittaisena, olisivat yhä useammat kuluttajat todennäköisemmin tulleet tietoisiksi itseään koskevasta ryhmäkanteesta, jos se olisi ollut vireillä tuomioistuimessa jo ennen ilmoittautumisajan alkamista. Lisäksi kuluttajat saattaisivat olla todennäköisemmin halukkaita liittymään kanteeseen tilanteessa, jossa vastaajan vastuun on jo todettu syntyneen. Myöhäisellä opt in -mallilla onkin mahdollisesti huomattava merkitys ryhmäkanteen toimivuudelle sekä oikeuksiin pääsyn parantamiselle.

6.2.2 Tuomion oikeusvoimavaikutuksen ulottuvuus

Tuomion oikeusvoimavaikutuksella (*res judicata*) tarkoitetaan tuomiolla vahvistetun oikeussuhteen tai oikeudellisen olosuhteen pysyvyyttä, ja sen seurauksena samaa asiaa ei voida saattaa enää uudestaan oikeuden käsiteltäväksi.¹⁵⁸ *Res judicata* -periaatteen tarkoituksena on siis varmistaa, ettei samasta (siviili)asiasta voida enää käydä uudelleen oikeutta, jos se on jo ratkaistu tuomioistuimen päätöksellä. Kyseinen doktriini on hyväksytty ja omaksuttu suomalaisessa lainkäytössä, ja se ilmenee myös välillisesti OK 31 luvun ylimääräistä muutoksenhakua koskevasta sääntelystä. Tuomion *res judicata* -periaatteen vaikutuksista ei kuitenkaan ole säädetty nimenomaisesti, minkä voidaan katsoa mahdollistavan myös sen kehittyvät ja ajan sekä kontekstin myötä muuttuvat tulkinnat.

Tiukan *res judicata* -periaatteen tulkinnan mukaan voidaan katsoa, että oikeusvoimavaikutus koskee tuomiolausumassa nimenomaisesti mainittuja oikeudellisia seikkoja kyseiseen oikeudenkäyntiin osallistuneiden asianosaisten välillä. Tällöin etenkin oikeusvoimavaikutuksen subjektiivinen, eli henkilöitä koskeva ulottuvuus, rajoittuu selkeästi niihin tahoihin, joille kyseinen tuomio on osoitettu. Ryhmäoikeudenkäynnit muodostavat

¹⁵⁶ Bugatti 2024, s. 568.

¹⁵⁷ Loi n° 2025-391 du 30 avril 2025, art. 16 III.A.I.

¹⁵⁸ Lappalainen – Hupli 2007, luku 2. Tuomion oikeusvoima.

poikkeuksen tällaiseen tiukkaan tulkintaan, sillä ryhmäkanteen asianosaisia ovat vain kantaja ja vastaaja, mutta asiassa annettu tuomio koskee silti kanneryhmään osallistuneita kuluttajia asianosaisaseman puuttumisesta huolimatta. Ryhmäoikeudenkäynnit eivät myöskään ole ainoita tilanteita, joissa tuomion oikeusvoimavaikutuksen voidaan katsoa ulottuvan asianosaisten ulkopuolelle. Vastaavanlainen tilanne koskee myös esimerkiksi osakeyhtiön osakkaita yhtiökokouksen päätöksen moitekanteessa, johon annetun ratkaisun oikeusvoimavaikutus koskee kaikkia osakkaita, vaikka heistä vain yksi olisi moittinut päätöstä. Tällaisesta laajemmasta oikeusvoimavaikutuksesta säädetään nimenomaisesti osakeyhtiölain (624/2006) 21 luvun 4 §:ssä.¹⁵⁹

Edellä mainittu laajennettu oikeusvoimavaikutus on siis jo vakiintunut suomalaisessa oikeusjärjestelmässä, eikä sitä voida pitää ryhmäkanteidenkaan osalta tuntemattomana tai täysin poikkeuksellisen mekanismina. Ryhmäkanteen oikeusvoimavaikutuksen laajuuden voitaneen katsoa tällä hetkellä olevan jopa lähempänä perinteistä asianosaisiin rajoittuvaa *res judicata* -periaatetta, kuin osakeyhtiön yhtiökokouksen päätöksen moitekannetta koskeva oikeusvoimavaikutus. Oikeusvoimavaikutuksen tarkoitus huomioon ottaen voitaisiin ryhmäoikeudenkäyntienkin kohdalla ajatella oikeusvoiman subjektiivisen ulottuvuuden yhä laajempaa tulkintaa. Tällöin ryhmäkanteeseen annetun tuomion oikeusvoimavaikutus voisi ulottua paitsi kanteeseen nimenomaisesti ilmoittautuneisiin, myös muihin kuluttajiin, joita koskevat kanneryhmän mukaiset olosuhteet ja niiden perusteet.

Tällä hetkellä on selvää, että ryhmäkanteen oikeudenkäynnin oikeusvoimavaikutuksen on tarkoitus koskea ainoastaan kuluttajia, jotka ovat nimenomaisesti ilmoittautuneet ryhmään. Näiden kuluttajien lisäksi voidaan kuitenkin todennäköisesti tunnistaa sellaisia kuluttajia, joita koskevat samat oikeudelliset olosuhteet, mutta jotka eivät ole esimerkiksi rationaalisen apatian vuoksi ilmoittautuneet ryhmään. Jos ryhmäkanteeseen saadun ratkaisun oikeusvaikutus ei koske heitä, voivat he teoriassa nostaa uuden, samaa asiaa ja samaa vastaajaa koskevan kanteen. Tämän voitaisiinkin katsoa olevan ristiriidassa *res judicata* -periaatteen tarkoituksen kanssa. Sen sijaan, jos ryhmäkanteen oikeusvaikutusten katsottaisiin koskevan kaikkia ryhmän määritelmään kuuluvia kuluttajia riippumatta siitä, ovatko he

---

¹⁵⁹ Osakeyhtiölain mukainen tuomioistuimen päätösten laajempi oikeusvoima koskee kuitenkin vain ratkaisuja, jotka ovat osakkaille myönteisiä. Sen sijaan hylkäävän ratkaisun oikeusvoimavaikutus on voimassa vain niihin osakkaisiin nähden, jotka olivat kanteen asianosaisia. Kyse on siis yksisuuntaisesta oikeusvoimavaikutuksesta. Ks. Hupli 2007, s. 138–139.

ilmoittautuneet alkuperäiseen kanteeseen, voitaisiin menettelyn katsoa sekä täyttävän *res judicata* -periaatteen tarkoituksen että parantavan oikeuksiin pääsyä.¹⁶⁰

Edellä käsitelty mahdollisuus *res judicata* -doktriinin laajemmasta tulkinnasta ryhmäkanteissa voi vaikuttaa radikaalilta ottaen huomioon Suomessa valitun opt in -mallin sekä sen taustalla olevan ja etenkin komission painottaman yksilöautonomian toteutumisen. Laajempi tulkinta näyttäisi kuitenkin saavan tukea muun Suomessa voimassa olevan lainsäädännön lisäksi myös edustajakannedirektiivin johdannosta, jonka 47 kohdan mukaan jäsenvaltioiden olisi sallittava kuluttajien hyötyvän määrätystä hyvitystoimenpiteistä ilman vaatimusta osallistua niitä koskevaan aikaisempaan prosessiin. Voidaankin katsoa, että kyseinen kohta edellyttäisi sellaisen mekanismin luomista, jolla kuluttajat voisivat vaatia hyvitystä silloinkin, kun he eivät ole alun perin ilmoittautuneet ryhmään. Kyseisen johdanto-osan kohdan mukaan tämä tulisi mahdollistaa kansallisen lainsäädännön puitteissa menettelyn tarkoituksenmukaisuuden ja tehokkuuden varmistamiseksi.

Suomessa edustajakannedirektiivin johdanto-osan 47 kohdan sisältämä viittaus kansalliseen lainsäädäntöön luultavasti estää *res judicata* -doktriinin laajemman tulkinnan. Suomalainen lainsäädäntö edellyttääkin erittäin selkeästi, että kanteeseen on liityttävä nimenomaisesti hyvitysten saamiseksi. Mahdollisuus tuomion oikeusvoimavaikutuksen laajentamisesta on kuitenkin kiinnostava sekä osittain perusteltu. Se toisi ryhmäkaneinstituution lähemmäs opt out -mallia sekä parantaisi näin oikeuksiin pääsyä. Lisäksi se voisi estää useat peräkkäiset oikeudenkäynnit samaa vastaajaa koskevista samoista vaatimuksista, mitä voidaan pitää riskinä niin prosessiekonomialle kuin vastaajan oikeusturvallekin. Suomessa omaksutun tiukan opt in -mallin sekä oikeusvoiman ulottuvuuden rajoittuneen tulkinnan voidaankin sanoa asettavan riskejä 47 kohdassa niin ikään mainituille ryhmäkanneprosessin tarkoituksenmukaisuudelle sekä sen tehokkuudelle.

6.3 Rahoitusvaihtoehdot

6.3.1 Julkinen rahoitus

Rahoitusvaihtoehdoista voidaan mainita ainakin yksilöiden rahoitus, tulospalkkiot, vakuutukset, yksityinen rahoitus ja julkinen rahoitus. Näistä merkittävä osa ei kuitenkaan sovellu ryhmä- tai edustajakanteiden rahoittamiseen. Esimerkiksi ryhmäkanteen

---

¹⁶⁰ Ervo 2020, s. 157.

rahoittaminen kanteeseen ilmoittautuneiden kuluttajien maksuilla on suljettu suoraan pois edustajakannedirektiivin 12 artiklassa, eikä 20 artiklan mukaan sallituilla kohtuullisilla osallistumismaksuilla voida kattaa koko oikeudenkäynnin kustannuksia. Myöskään olemassa oleva oikeusapusäännöstö ei sovellu kanteisiin, joissa kantajana on yksityishenkilön sijaan oikeutettu yksikkö. Sen sijaan yksityinen ja julkinen rahoitus sekä maksettaviksi määrättävien oikeudenkäyntikulujen rajoittaminen ovat mahdollisia vaihtoehtoja, minkä lisäksi myös esimerkiksi tulospalkkiosta on mahdollista sopia, vaikkakin sen käyttö Suomessa on harvinaista.¹⁶¹ Näihinkin rahoitusmuotoihin liittyy kuitenkin epävarmuuksia ja haasteita.

Julkisen rahoituksen puolesta puhuvat ensinnäkin EU-lainsäädäntö sekä siitä ja kansainvälisestä oikeudesta johdettavat oikeusperiaatteet, jotka asettavat suuren painoarvon oikeuksiin pääsulle perus- ja ihmisoikeutena. Oikeuksiin pääsyn voidaan katsoa muodostavan ensinnäkin osan EU:n perustavanlaatuisia arvoja, kuten oikeusvaltiota.¹⁶² Lisäksi sen voidaan katsoa sisältyvän EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklaan sekä PL 21 §:ään. Näin ollen Suomen valtion on pyrittävä PL 22 §:n mukaisesti turvaamaan oikeuksiin pääsy aktiivisin toimin. Edustajakannedirektiivin kannalta julkista rahoitusta puoltaa ensinnäkin edustajakannedirektiivin 20 artikla, jonka mukaisesti valtion on esimerkiksi julkisella rahoituksella mahdollistettava edustajakanteiden tosiasiallinen nostaminen. Lisäksi rahoituksen puolesta voi puhua myös sopimus Euroopan Unionin toiminnasta¹⁶³ (SEUT) ja sen 4 artiklan jäsenvaltioille perustama velvollisuus varmistaa tarvittavin toimin EU:n lainsäädännön toimeenpano.

Oikeusapua koskevasta lainsäädännöstä ja valmisteluaineistosta käy selvästi ilmi, että julkinen oikeusapu on tarkoitettu ensi sijassa yksityishenkilöille, jotka ovat oikeudellisen avun tarpeessa, mutta eivät kykene maksamaan sen kustannuksia. Tästä seuraa, ettei julkisen oikeusavun voida katsoa ulottuvan oikeutettuna yksikkönä toimivalle järjestölle. Tämä voidaan havaita jo suoraan oikeusapulain (257/2002) 2.3 §:n sanamuodosta, jonka mukaan oikeusapua ei myönnetä yhteisöille tai yrityksille. Järjestö voinee täyttää oikeusavun taloudelliset edellytykset, mutta sillä ei voitane katsoa olevan esimerkiksi henkilökohtaista

---

¹⁶¹ Asianajajaliitto B 03 Palkkio-ohje, kohta 1.5.

¹⁶² Oikeusvaltiossa julkisen vallan on toimittava lain mukaisesti sekä demokratiaa ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Tärkeä elementti oikeusvaltiolle on riippumaton tuomioistuinjärjestelmä, joka yhdessä perustavanlaatuisien periaatteiden kanssa luo vastapainoa julkiselle vallankäytölle. Näin ollen on lähdettävä siitä, että kansalaisten pääsy tuomioistuimiin muodostaa oikeusvaltion ratkaisevan osan.

¹⁶³ Sopimus Euroopan unionin toiminnasta, annettu 13.12.2007.

tarvetta avustukseen oikeudellisessa asiassa.¹⁶⁴ Oikeusavun merkitys ja tarve on kuitenkin vahvistettu lainvalmistelussa, ja samoja perusteluita voitaisiin käyttää myös osoittamaan oikeutetulle yksikölle myönnettävän julkisen avun tarpeellisuus.

Julkisen rahoituksen osalta on vielä otettava huomioon, että se on jo osittain toteutettu Suomessa. Vuoden 2026 valtion talousarvioesityksestä ilmeneekin, että työ- ja elinkeinoministeriön määrärahoihin kuuluu 50 000 euron osuus oikeudenkäyntikulujen kattamiseksi.¹⁶⁵ Kyseinen summa on osoitettu muun muassa ryhmäkannelain mukaisista ryhmäkanteista aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen maksamiseen jo useissa peräkkäisissä budjeteissa, vaikkakaan sitä ei ole vielä kertaakaan käytetty. Määrärahojen riittävyys ryhmäkanteiden oikeudenkäyntikulujen maksamiseen voidaan kuitenkin kyseenalaistaa, minkä lisäksi sitä ei voida lainkaan käyttää kuluttajajärjestön nostamien kieltokanteiden oikeudenkäyntikulujen kattamiseen, mihin se voisikin riittää. Nykyisellään kirjaus valtion talousarviossa ei siis edistä ryhmä- ja edustajakanteiden rahoitusta, mutta sitä voitaisiin kehittää.

Valtion budjetin lisäksi julkisen rahoituksen saamiseksi voitaisiin kehitellä myös innovatiivisia ratkaisuja, kuten rahastoja, joihin kerrytettäisiin varoja elinkeinonharjoittajille maksettavaksi määräytyistä seuraamusmaksuista tai uhkasakoista. Esimerkkinä tällaisesta voidaan mainita Ranskassa toimiva ryhmäkanteiden rahoitukseen käytettävä rahasto. Rahastoon siirretään esimerkiksi lain 2025-391 16 artiklan G.II. kohdan mukaan elinkeinonharjoittajan maksettavaksi määräytyt uhkasakot sekä siviililain (*Code Civil*) 5 kappaleen 1254 artiklan mukaan elinkeinonharjoittajille asetetut siviilimaksut. Erilaisten valtiolle maksettavien sakkojen allokointi kollektiivisten oikeussuojakeinojen rahoittamiseen vähentäisi rahoituksen ja poliittisen päätöksenteon sekä siihen kohdistuvan lobbauksen välistä yhteyttä, mikä voisi luoda itsenäisemmän ja kestävämmän pohjan rahoitukselle.¹⁶⁶

6.3.2 Riitarahoitus

Ainoa ryhmäkannelaissa mainittu rahoituskeino on kolmansien tahojen rahoitus. Kolmansilla tahoilla tarkoitetaan usein oikeushenkilöitä, joiden ensisijainen liiketoiminta perustuu siviilioikeudenkäyntien rahoittamiseen. Riitarahoittajan määritelmä voi kuitenkin olla myös

---

¹⁶⁴ HE 82/2001 vp, s. 77.

¹⁶⁵ HE 99/2025 vp, s. 615.

¹⁶⁶ BEUC 2022, s. 18.

laajempi, ja se voi kattaa esimerkiksi osapuolten asianajajat tai vakuutusyhtiöt.¹⁶⁷

Riitarahoittaja mahdollistaa oikeudenkäynnin kattamalla sen kustannukset, ja siitä vastineeksi se saa ennalta määritellyn osuuden oikeudenkäynnissä määrätyistä korvauksista, mikäli kanne voitetaan.¹⁶⁸ Siinä missä tällainen rahoitusmalli on Suomessa melko tuntematon, saattaisi se kuitenkin levitä Suomeenkin muualla Euroopassa rajat ylittävää liiketoimintaa harjoittavien riitarahoittajien mukana.

Kuten edellä todettiin, voidaan riitarahoittajan käsite nähdä laajasti siten, että se kattaa monia erilaisia rahoitusjärjestelmiä ja rahoittajatahoja. Esimerkiksi Saksassa riitarahoitus sai alkunsa vakuutusyhtiöiden alkaessa tarjoamaan oikeusturvavakuutusta muistuttavia rahoitusvaihtoehtoja erityisesti pienille yrityksille, joilla ei oikeusturvavakuutusten Saksassa nauttimasta suuresta suosiosta huolimatta yleensä ollut sellaista.¹⁶⁹ Suomessakin joukkoluonteisia kanteita voidaan rahoittaa oikeusturvavakuutuksilla, kuten tehdään vuonna 2020 alkaneeseen Vastaamo-tapaukseen liittyvien vahingonkorvausvaatimusten yhteydessä. Tapauksessa tietomurron kohteeksi joutuneen psykoterapiakeskus Vastaamon asiakkaiden vahingonkorvausvaatimuksia edistämään ryhtyneet asianajotoimistot edustavat uhreja maksutta, ja korvaukset asian hoitamisesta vaadittiin uhrien vakuutusyhtiöiltä.

Mikäli Vastaamo-tapaukseen liittyvät vahingonkorvausvaatimukset etenevät oikeudenkäyntiin, ei kysymys kuitenkaan ole ryhmäkanteesta, vaan useista erillisistä kanteista, jotka voidaan kumulointisääntöjen nojalla mahdollisesti käsitellä tuomioistuimessa yhdessä joko joukko- tai yhteiskanteena. Siinä, missä edellä kuvatun joukkokanteen rahoittaminen kuluttajien oikeusturvavakuutuksilla on siis jo nyt mahdollista sekä todennäköisesti myös asianajotoimistolle kannattavaa¹⁷⁰, ei ryhmä- ja edustajakanteita kuitenkaan lähtökohtaisesti voida rahoittaa oikeusturvavakuutuksilla. Suurin syy tähän on vakuutussopimukseen tyypillisesti sisällytetty ryhmäkanteet poissulkeva ehto.

Mikään ei sinänsä estäisi vakuutusyhtiöitä tulevaisuudessa tarjoamasta ryhmäkannevakuutuksia, joilla katettaisiin nimenomaisesti ryhmäkanteesta koituvia kuluja. Tällaisen vakuutuksen hankkiminen voisi olla myös oikeutetun yksikön vastuulla, sillä ryhmäkanteeseen osallistuville kuluttajille ei pitäisi tulla ryhmäkanteen seurauksena mitään

---

¹⁶⁷ Lein ym. 2025, s. 637.

¹⁶⁸ Hodges – Peysner – Nurse 2012, s. 10.

¹⁶⁹ Hodges – Peysner – Nurse 2012, s. 40.

¹⁷⁰ Näveri – Sanaksenaho 2024.

kuluja, eikä kanteeseen osallistumisen kuluttomuuden ehtona saisi olla vakuutuksen hankkiminen. Tällaisen vakuutusmuodon ilmestyminen markkinoille on kuitenkin melko epätodennäköistä, sillä siitä mahdollisesti kiinnostuneita oikeutettuja yksiköitä on kirjoitushetkellä vain yksi, ja tulevaisuudessakin niitä voi olla vain rajallinen määrä. Toisaalta esimerkiksi ryhmäkannevakuutuksia tai oikeusturvavakuutukseen kuuluvaa ryhmäkannelaajennusta voitaisiin alkaa tarjoamaan myös kuluttajille. Tällaisen vakuutuksen hankkiminen ei kuitenkaan saisi olla edellytyksenä ryhmäkanteisiin osallistumiselle.

Vakuutusyhtiöiden tarjoamasta rahoituksesta on erotettava liiketoiminta, jota voitaisiin kutsua varsinaiseksi riitarahoittamiseksi. Riitarahoittamista pääasiallisena liiketoimintana tekevät yritykset voivat toimia oikeudenkäynnin aikana aktiivisesti ja jopa kantajan roolissa, tai ne voivat olla täysin passiivisia rahoittajia. Esimerkkejä aktiivisemmin toimivista riitarahoittajista on löydettävissä runsaasti. Esimerkiksi saksalainen Cartel Damage Claims (CDC) on avustanut pienempiä yrityksiä suurempiin yrityksiin kohdistetuissa kartellitapauksissa Saksan lisäksi Alankomaissa ja Suomessakin. CDC:n rahoitusmalli perustuu asiavaltuuden siirtoon, eli siitä tulee varsinaisen riidan osapuoli sen edustamien yritysten siirtäessä vaatimuksensa CDC:n ajettaviksi. Kysymyksessä ei siis ole täysin ulkopuolinen rahoittaja.

Edellä kuvattu asiavaltuuden siirtoon perustuva rahoitusmalli on tunnettu suomalaisessa oikeuskäytännössä, ja sitä sivuttiin myös tutkielman neljännessä luvussa, jossa siitä käytettiin nimeä siirronsaajan kanne. Esimerkiksi CDC:n Suomessa toteuttamassa kanteessa useat pienet yritykset siirsivät CDC:lle Kemira Oyj:tä vastaan kohdistetut kilpailuoikeuden rikkomista koskeneet vaatimuksensa. Siirron jälkeen CDC nosti kanteen, jossa vaadittiin Kemiraa maksamaan yli 21 miljoonaa euroa pääomaa sekä yli 56 miljoonan vahingonkorvaukset saamatta jääneistä pääomista.¹⁷¹ Asiavaltuuden siirtoa hyödynnetään myös kuluttajaoikeudellisissa riidoissa erityisesti lentomatkailusta aiheutuneiden kulujen korvausten vaatimiseen. Tällaista mallia hyödyntää esimerkiksi kaikkialla Euroopassa toimiva Flightright. Asiavaltuuden siirto ei kuitenkaan sovellu ryhmä- ja edustajakanteisiin, joissa varsinaisen kantajan on oltava oikeutettu yksikkö. Ryhmäkanteiden rahoittajien täytyisi siis olla täysin kanteen ulkopuolisia kolmansia tahoja.

---

¹⁷¹ Ks. Helsingin käräjäoikeuden välituomio 36492, annettu 4.7.2013, s. 2.

Esimerkkejä passiivista riitarahoittamista liiketoimintanaan harjoittavista tahoista ei Suomessa ole. Edellä 5 luvussa on myös käsitelty syitä, joiden nojalla riitarahoittajamarkkinoiden syntyminen Suomeen on varsin epätodennäköistä. Se voisi kuitenkin muodostua varteenotettavaksi rahoituskeinoksi etenkin rajat ylittävissä kanteissa, taikka eurooppalaisten riitarahoittajien laajentaessa toimintaansa myös Suomen alueelle. Varsinaisen ulkopuolisen tahon riitarahoituksella onkin pitkät perinteet esimerkiksi Saksassa ja Alankomaissa, minkä lisäksi riitarahoittajia on myös muun muassa Belgiassa, Ranskassa, Itävalloissa ja jopa Ruotsissa.¹⁷² Eurooppalaiset riitarahoittajat, kuten vaikkapa saksalainen FORIS AG sekä brittiläiset Innsworth ja Asertis, toimivat usein myös rajojen yli, eli oikeanlaisen kuluttajariidan sattuessa kohdalle voisi tällainenkin rahoitusmalli olla mahdollinen, vaikkakin epätodennäköinen.

6.3.3 Tulospalkkiot

Edustajakanteiden taloudellisen mahdollistamisen yhteydessä on keskusteltu myös tulospalkkioista. Onkin todennäköistä, ettei oikeutettu yksikkö ajaisi asiaa oikeudessa itse, vaan palkkaisi sitä varten avustajan tai asianajajan. Näin ollen avustajan tai asianajajan palkkio muodostaa merkittävän osan oikeutetun yksikön oikeudenkäyntikulusta. Suomessa hyödynnetään pääasiassa tuntiperusteista palkkiota, mutta myös muita ja kenties tehokkaampia palkkiomalleja on olemassa. Esimerkkinä tällaisesta mallista on tulospalkkiomalli, jossa asianajaja saa palkkionsa sillä ehdolla, että juttu voitetaan. Palkkion määrä sovitaan ennakkoon, ja se voi vastata esimerkiksi jotain osuutta oikeudenkäynnissä esitetystä vaatimuksista. Tulospalkkiomallissa asianajaja kantaa oikeudenkäynnin kuluriskin, ja saa työstään palkkion vain, jos tapaus ratkaistaan päämiehen hyväksi.

Tulospalkkioihin on suhtauduttu kriittisesti, ja esimerkiksi Euroopan parlamentin edustajakannedirektiiviä koskevan ehdotuksen¹⁷³ mukainen 15a artikla kieltää tulospalkkion tai muiden oikeudenkäymiseen yllyttävien palkkiomallien käytön. Lopulliseen edustajakannedirektiiviin ei tällaista mainintaa tullut, mutta tulospalkkioiden laaja käyttäminen edustajakanteiden rahoituksessa on joka tapauksessa epätodennäköistä Euroopassa, jossa vallitseva asenne tulospalkkiojärjestelmää kohtaan on kielteinen.¹⁷⁴ Tulospalkkiojärjestelyjen uskotaan yleisesti yllyttävän tarpeettomaan käräjöintiin, vaikka

¹⁷² Lein ym. 2025, s. 641.

¹⁷³ Position of the European Parliament 2018/0089 (COD), annettu 26.3.2019.

¹⁷⁴ Visscher – Faure 2021, s. 473.

todellisuudessa tulospalkkiojärjestelmällä palkatun asianajajan taloudellisessa intressissä ei ole aloittaa oikeudenkäyntiä, joka todennäköisesti päättyisi häviöön.¹⁷⁵ Tulospalkkiomalliin liittyy siis osittain samanlaisia liioitellun kriittisiä asenteita kuin opt out -malliin ja sitäkin pidetään yhdysvaltalaisen *Class Action* -instituution ominaispiirteenä yhdessä rangaistusluonteisten vahingonkorvausten kanssa. Todellisuudessa tulospalkkiot olisi kuitenkin Euroopassakin nähtävä selkeänä mahdollisuutena rahoittaa edustajakanteita, joka vertautuu myös kolmansien tahojen rahoitukseen.¹⁷⁶

Suomessa tulospalkkiot ovat harvinaisia, mikä voi liittyä esimerkiksi rangaistusluonteisten vahingonkorvausten kieltoon.¹⁷⁷ Asianajajien palkkio-ohjeen 1.5 kohdassa on myös määritelty, että tulospalkkiot ovat mahdollisia vain erityisestä syystä, mikä edelleen luultavasti vähentää niiden käyttöä. Tulospalkkiosta on sovittava kirjallisesti, ja se voi edellyttää taloudellisia uhrauksia ja riskinottoa niin kantajalta kuin asianajajaltakin. Käytännössä tulospalkkion määräksi on sovittava sellainen summa, joka on asianajan näkökulmasta riittävän suuri kattamaan oikeudenkäynnistä aiheutuvat taloudelliset riskit, mutta joka ei kuitenkaan ole epäsuhtainen asianajajalta vaadittuun tehtävään ja työmäärään nähden.¹⁷⁸ Tulospalkkiot ovat kuitenkin sinänsä sallittuja, mistä syystä ne on huomioitava osana mahdollisia ryhmä- ja edustajakanteiden rahoittamiskeinoja.

Tulospalkkiojärjestelmä voisi mahdollisesti toimia ryhmäkanteiden rahoitusjärjestelmänä, ja sen käyttö saattaisi kannustaa asianajajia ottamaan hoitaakseen ryhmäkanteita. Oikeutetun yksikön ei myöskään tarvitsisi huolehtia joistakin ennen kanteen nostamista aiheutuvista kuluista, mikäli sopimus asianajajan kanssa kattaisi myös ryhmäkanteen osallistujien etsimisen ja heidän tietojensa keräämisen. Tulospalkkioiden osalta oikeutetun yksikön kannalta olisi positiivista myös se, että vaikka ryhmäkanteen lopulta hävittäisiin tai sitä ei lainkaan käsiteltäisi ryhmäkanteena, ei asianajajalle tarvitsisi lähtökohtaisesti maksaa palkkiota.

Toisaalta tulospalkkiot ohjaavat asianajajien toimintaa vahvasti, ja johtaisivat todennäköisesti vaikeampien ryhmäkanteiden hylkäämiseen liian suuren riskin vuoksi. Tämänhetkisessä tilanteessa, jossa yhtäkään ryhmäkannetta ei ole vielä nostettu, voidaan ensimmäisiä

---

¹⁷⁵ Silvestri ym. 2024, s. 31.

¹⁷⁶ Ioannidou 2019, s. 1375.

¹⁷⁷ Koulu 2017b, s. 206–208.

¹⁷⁸ Markus 2020, s. 153.

ryhmäkanteita joka tapauksessa pitää riskialttiina ennakkotapausten puuttumisen vuoksi. Tämä on omiaan myös nostamaan asianajajien palkkiovaatimuksia. Ryhmäkanteiden ajaminen ei kerrytä oikeutetun yksikön resursseja siten, että sillä ryhmäkanteiden voittamisenkaan seurauksena olisi varaa maksaa asianajajalle tämän ottaman riskin arvoista huomattavaa palkkiota. Tulospalkkiot eivät voine siis toimia ainakaan ainoana rahoituskeinona ryhmäkanteille.

6.4 Oikeudenkäyntikulujen rajoittaminen

6.4.1 Tuomioistuinprosessin tehostaminen

Edellä on käsitelty erilaisia julkisia ja yksityisiä tapoja rahoittaa kollektiivisia oikeudenkäyntejä. Voidaan kuitenkin väittää, ettei mikään edellä mainituista oikeudenkäynnin rahoituksen keinoista vastaa varsinaiseen ongelmaan, joka on oikeudenkäynnin rahoittamisen sijaan sen korkea hinta. Osana oikeudenkäyntikynnyksen laskemista sekä ryhmäkanteen tosiasiallisen toteutumisen edistämistä olisikin syytä pyrkiä myös tutkimaan oikeudenkäyntikulujen syntymistä ja perusteita. Oikeudenkäyntikulujen syntyperusteiden analysoiminen voi edesauttaa kulujen vähentämistä, joka pitkällä juoksulla parantaisi myös muiden kuin oikeuksiaan kollektiivisesti hakevien kuluttajien oikeuksiin pääsyä. Myös oikeudenkäyntikulukatosta säätämistä voitaisiin tutkia.

Keinoja oikeudenkäyntikulujen rajoittamiseen on useita, eikä niitä pohdittaessa tule unohtaa myöskään yksittäisen asianosaisen valintojen vaikutusta asiassa syntyviin lopullisiin kuluihin. Koska kysymyksessä on monisyinen ongelma, ei sitä myöskään pyritä täysin ratkaisemaan tämän tutkielman puitteissa. Sen sijaan keskitytään tarjoamaan ylätasoisia ehdotuksia korkeiksi muodostuneiden oikeudenkäyntikulujen madaltamiseksi sekä oikeudenkäyntikynnyksen laskemiseksi. Erityisesti jälkimmäinen tavoite edellyttäne myös oikeudenkäyntikulujen ennakoimisen helpottamista, sillä vaikka oikeudenkäynnin kalleus voi jo nostaa oikeudenkäyntikynnystä, saattaa lopullinen päätös jättäytyä oikeusprosessin ulkopuolelle olla seurausta epävarmuudesta lopullisen laskun suuruudesta sekä maksukyvyyn riittävydestä.

Oikeudenkäyntikuluja voidaan ensinnäkin laskea lyhentämällä tuomioistuinprosessin kestoja tai muulla tavalla keventäen prosessia. Oikeudenkäyntiä voidaan pyrkiä lyhentämään esimerkiksi perusteellisella valmistelulla, tarkalla todistelun rajaamisella sekä

muutoksenhakua koskevin päätöksin.¹⁷⁹ Ryhmäkanteoikeudenkäynnin keston osalta olisi pohdittava kriittisesti esimerkiksi ryhmäkannelaissa tehtyä valintaa sallia erillinen muutoksenhaku ryhmäkanteen edellytyksiä koskevassa kysymyksessä. Erillisen muutoksenhaun salliminen kesken prosessin hidastaa asian käsittelyä. Tällaisenaan ryhmäkanteen sääntelyn voidaan jopa väittää nimenomaisesti ajavan vastaajan tekemään ryhmäkanteen edellytyksiä koskevan vastaväitteen, vaikka se ei sinänsä olisikaan täysin perusteltavissa.¹⁸⁰ Toisaalta jotakin erilliskysymystä koskevan muutoksenhaun salliminen vasta pääasian ratkaisun jälkeen voisi myös hidastaa prosessia ja tehdä tyhjäksi ensimmäisen tuomioistuinininstanssin tekemän selvitystyön.

Oikeudenkäyntikulujen laskemisessa on lähinnä kysymys prosessiekonomian parantamisesta: tehokkaampi prosessi johtaa useimmiten maltillisempiin kuluihin. Prosessiekonomia ei kuitenkaan voi mennä perustuslain ja kansainvälisen oikeuden edellyttämän oikeusturvan ohi siten, että asian liian nopeaa tai pintapuolista käsittelyä voitaisiin perustella taloudellisin syin. Prosessiekonomiasta lienee kuitenkin mahdollista parantaa hyödyntämällä esimerkiksi teknologian tarjoamia mahdollisuuksia etäkokouksiin, automaatioon ja muuhun sähköiseen viestintään.¹⁸¹ Kaikki edellä mainitut muutokset edellyttävät kuitenkin niiden asianmukaisuuden tutkimista esimerkiksi oikeusturvan ja oikeudenkäynnin osapuolten muidenkin oikeuksien toteutumisen kannalta.

Toisaalta oikeudenkäyntikuluja voidaan pyrkiä vähentämään myös kohdistamalla sääntelyä kuluja aiheuttaviin tahoisiin, kuten asianajajiin. Tällainen sääntely voisi sisältää rajoituksia esimerkiksi asianajajien sallittuihin tuntipalkkoihin. Tämä sinänsä markkinatalouden vastainen sääntelymalli voitaisiin korvata myös sääntelyllä, joka sen sijaan nojaisi markkinatalouden peruseriaatteisiin. Tällä hetkellä voidaankin väittää korkeiden asianajokulujen olevan osittain seurausta siitä, ettei palvelujen käyttäjillä ole hyviä mahdollisuuksia vertailla eri toimijoiden palvelujen hintoja tai arvioida palvelun kokonaishintaa.¹⁸² Mikäli säädettäisiin esimerkiksi Asianajajaliiton ylläpitämästä kaikkien asianajopalveluja tarjoavien tahojen tuntihinnat sisältävästä julkisesta rekisteristä, voisivat hinnatkin lähteä laskuun markkinamekanismin avulla.

---

¹⁷⁹ Markus 2019, s. 118.

¹⁸⁰ Koulou 2017b, s. 163.

¹⁸¹ Markus 2019, s. 119.

¹⁸² Viitanen 2006, s. 620.

6.4.2 Kulujen kohtuullistaminen

Oikeudenkäyntikulujen aiheuttaman riskin vähentämiseksi on olennaista tarkastella myös täyden korvauksen periaatetta ja häviöjä maksaa -sääntöä. Oikeudenkäynnin kuluriskin alentamiseksi voisikin olla perusteltua rajoittaa näiden periaatteiden käyttöä ja sallia matalamman kynnyksen poikkeukset oikeudenkäyntikulujen jakamisessa. OK:n sääntelyyn sisältyy jo nyt esimerkkejä sekä kulusäännön poikkeuksista että korvattavien oikeudenkäyntikulujen rajoittamisesta kulukatoin. Kulukorvauskatot ja korvausten kohtuullistaminen koskevat vastapuolen asianajokuluja, jotka normaalin kulusäännön mukaisesti tulisivat hävinneen osapuolen maksettaviksi.

OK 21 luvun 8 b §:n kohtuullistamissääntö mahdollistaa oikeudenkäyntikulukorvausten alentamisen tilanteessa, jossa täysi korvaus olisi kohtuuton. Kohtuuttomuutta on arvioitava ottaen huomioon oikeudenkäyntiin johtaneet seikat, asianosaisen asema sekä asian merkitys. Kohtuuttomuussääntöä on sovellettu vain hyvin harvoin ja korkealla kynnyksellä.¹⁸³ Pykälään vuonna 2023 säädetty muutos poisti siinä aiemmin olleen vaatimuksen kohtuuttomuuden ilmeisyydestä, mutta sekään tuskin johtaa sen soveltamisen jyrkkään yleistymiseen. Ryhmäkanteiden kannalta ongelmana on, ettei pykälää säädettäessä ole ajateltu sen soveltumista kollektiivisiin kanteisiin, joissa toinen asianosainen ei toimi oikeudenkäynnissä omia oikeuksiaan puolustaakseen. Kysymykseen ei siis ole suoraan otettu kantaa lainvalmistelussa.

Oikeudenkäyntiin johtaneiden seikkojen osalta korvausten kohtuullistamista voisi puoltaa elinkeinonharjoittajan passiivisuus tai haluttomuus neuvotella tai vaihtaa tietoja ryhmäkannetta suunnittelevan oikeutetun yksikön kanssa.¹⁸⁴ Niin ikään kohtuullistamista voisi puoltaa se, jos jotkin kuluttajat ovat vieneet asiansa KRIL:aan ennen ryhmäkanteeseen ilmoittautumista, ja saaneet sieltä päätöksen, joka ei kuitenkaan vastaa tuomiota.¹⁸⁵ Tältä osin on kuitenkin epäselvää, voisivatko yksittäisten ryhmään kuuluvien kuluttajien lautakunnasta saamat ratkaisut johtaa oikeutetun yksikön kulukorvausten kohtuullistamiseen. Mitä tulee asianosaisen asemaa ja asian merkitystä koskevaan pohdintaan, on kyseenalaista, tulisiko tuomioistuimen arvioida niitä oikeutetun yksikön vai sen edustamien kuluttajien osalta. Sanamuoto vaikuttaisi puoltavan niiden tarkastelua oikeutetun yksikön kannalta, sillä kuten jo

---

¹⁸³ HE 201/2022 vp, s. 26.

¹⁸⁴ HE 107/1998 vp, s. 20.

¹⁸⁵ HE 107/1998 vp, s. 21.

aiemmin on todettu, eivät ryhmäkanteeseen osallistuneet kuluttajat ole asianosaisia. On kuitenkin vaikeaa ajatella ryhmäkanteella ajettavilla asioilla olevan merkitystä oikeutetulle yksikölle, vaikkakin sen taloudellista asemaa voitaneen arvioida melko helposti suhteessa vastapuolena toimivaan elinkeinonharjoittajaan.

On kenties mahdollista ajatella, että OK 21 luvun 8 b §:n sääntelyä voitaisiin soveltaa ryhmäkanteisiin. Se ei kuitenkaan voi toimia lähtökohtana ryhmäkanteidenkäynnissä, sillä kysymys on poikkeuksesta. Oikeutettu yksikkökään ei siis voi lähteä siitä, että pelkästään ryhmäkanteiden korkeat kustannukset ja omien resurssien niukkuus automaattisesti johtaisivat kulujen kohtuullistamiseen. Näin ollen sääntely ei yhtäältä mahdollista ryhmäkanteiden nostamista, eikä liioin laske oikeudenkäyntikynnystä.

Yhtenä vaihtoehtona on harkittava myös oikeudenkäynnin kulukattoa koskevaa sääntelyä, josta on niin ikään esimerkki nykyisessä lainsäädännössä. OK 21 luvun 8 c §:n mukaisissa asioissa, eli summaarisissa velkomus- ja häätöasioissa, on oikeusministeriön asetuksella määritellyt taksat, joiden määrät riippuvat velkomuksen määrästä sekä asian käsittelyn vaikeudesta. Kenties vastaavaa voitaisiin kuvitella käytettävän myös ryhmäkanteissa. Ennalta ilmoitettavat kulutaulukot voisivat paitsi laskea oikeudenkäyntikuluja, myös lisätä mahdollisuuksia lopullisten kulujen määrän ennakoimiseen ja laskea siten oikeudenkäyntikynnystä. Erona olemassa olevaan sääntelyyn on kuitenkin se, ettei ryhmäkanteen ole summaarinen tai luultavasti edes millään muotoa yksinkertaisesti ratkaistava asia, mistä syystä kulukatot tai vakiotaksat voisivat olla esimerkiksi suhteessa ryhmäkanteen vaatimuksien summaan, oikeudenkäynnin kestoon tai ryhmäkanteeseen ilmoittautuneiden määrään.

6.5 Yhteiset vahingonkorvausvaatimukset

Ryhmäkanteen tarkoituksenmukaisuuden ja muiden edellytysten täyttämiseksi oikeutettu yksikkö pyrkinee saavuttamaan kanteelleen mahdollisimman suuren ryhmäkoon. Haasteena suuressa ryhmäkoossa on kuitenkin se, että jokainen vaatimus on pyrittävä yksilöimään jo haastehakemuksessa. Kollektiivinen oikeussuojakeino menettääkin skaalaetunsa yksilölliseen oikeussuojaan nähden silloin, jos siihen pyritään liittämään individuaalisten vaatimusten tutkimista sekä yksilölliselle oikeussuojalle tyypillistä tarkkuutta yksittäisten vaatimusten

tutkimisessa ja todistelussa.¹⁸⁶ Suomalainen ryhmäkante uhkaa menettää tehokkuutensa ryhmäkannelain 9 §:n sääntelyn vuoksi, sillä siinä edellytetään yksilöityjen vaatimusten ilmoittamista täydennetyssä haastehakemuksessa. Mikäli ryhmäkanteen ryhmäläisten vaatimukset kuitenkin voitaisiin yhdenmukaistaa yhdeksi vaatimukseksi, saataisiin järjestelmästä kevyempi ja prosessiekonomisempi.

Onkin kiinnostava huomiota mahdollisuuteen tehdä yhteinen vahingonkorvausvaatimus. Tällä tarkoitetaan sitä, että kaikkien ryhmä- tai edustajakanteeseen ilmoittautuneiden kuluttajien vaatimusten yksilöimisen sijaan kanteella vaadittaisiinkin yhtä summaa, joka perustuisi esimerkiksi ennakkolliseen arvioon kaikkien kanteeseen osallistuvien vaatimusten yhteenlasketusta määrästä tai elinkeinonharjoittajan aiheuttaman vahingon suuruudesta. Yhteisten vaatimusten mahdollistaminen lainsäädännöllä laajentaisi ryhmäkanteen käyttöalaa, vähentäisi riskiä alaryhmien syntymiseen ja tekisi ryhmäkanteesta joukkokanteesta selkeästi eroavan ja tehokkaamman kannemuodon.¹⁸⁷ Ongelmana yhteisen vahingonkorvausvaatimuksen esittämiselle on kuitenkin sitä tukevan sääntelyn puute sekä ristiriitaisuus eräiden oikeusperiaatteiden kanssa.

Yksilöityjen korvausvaatimusten korvaaminen yhteisellä korvausvaatimuksella, ja korvausten jakaminen ryhmäkanteen jälkeen, ei ainakaan lähtökohtaisesti vaikuta noudattavan vahingonkorvausoikeudellisia periaatteita, erityisesti vaatimusta täyden korvauksen periaatteesta. Täyden korvauksen periaate tarkoittaa sitä, että lukuun ottamatta laissa säädettyjä vakiokorvauksia, vahingonkorvauksia määrätään maksettavaksi vain sen verran kuin vahinkoa on todellisuudessa sattunut.¹⁸⁸ Vahingonkorvauksen määrän toteaminen edellyttää siis todistelua yksilölle koituneen vahingon määrästä. Näin ollen prosessi, jossa tuomioistuin määräisi ryhmän yhteisen vahingonkorvauksen, joka sitten jaettaisiin ryhmäläisten kesken jälkikäteisessä prosessissa, on lähtökohtaisesti omaksuttujen oikeusperiaatteiden vastainen, sillä se voisi johtaa korvaukseen, joka toisten ryhmäläisten kohdalla on liian suuri ja toisten taas liian pieni.

Ruotsissa on ryhmäkannelainsäädäntöä koskevassa tutkimuksessa nostettu esiin ehdotuksia yhteisten hyvitysten jakamiselle erillisessä prosessissa, joka alkaisi vasta varsinaisen asian käsittelyn päätyttyä. Lainvalmistelussa päädyttiin kuitenkin toteamaan, että vaikka muutokset

---

¹⁸⁶ Koulou 2017b, s. 76.

¹⁸⁷ Koulou 2017b, s. 78.

¹⁸⁸ Hemmo 2005, s. 144.

tuomioistuimen määrämien hyvitysten tai vahingonkorvausten määrittämisessä lisääisivät ryhmäkanteiden toimivuutta ja tehokkuutta, eivät ne ole välttämättömiä ryhmäkanteiden mahdollistamiseksi.¹⁸⁹ Vahingonkorvausten määrittäminen koko ryhmälle yhteisesti sekä niiden jälkikäteen jakaminen saattaisivat Ruotsissa, kuten Suomessakin, edellyttää perustavanlaatuisia vahingonkorvausta koskevia oikeusperiaatteita muuttavaa uutta lainsäädäntöä.¹⁹⁰ Ruotsissakaan nykyinen lainsäädäntö ei siis ainakaan lähtökohtaisesti mahdollista yhteisen vahingonkorvausvaatimuksen esittämistä sekä sen jakamista tuomion jälkeisessä erillisessä prosessissa, vaikkakin esimerkiksi Lindblom on pitänyt esillä tarvetta harkita sen mahdollistamista.¹⁹¹

Toisaalta sopimusoikeudellisiin periaatteisiin nojaten voitaisiin väittää, että ryhmäkanteeseen osallistuvilla kuluttajilla olisi oikeus ennen ryhmäkanteeseen käynnin sopia yhteisen vahingonkorvausvaatimuksen esittämisestä sekä korvausten jakamisesta oikeudenkäynnin jälkeen. Mielestäni tällaisen sopimuksen tekemistä ei voida ainakaan lähtökohtaisesti nykyisen lainsäädännön nojalla kieltää, ja myös Koulu on todennut, ettei mikään estä oikeutettua yksikköä vaatimasta ryhmäkanteeseen ilmoittautuneita kuluttajia sopimaan yhteisistä vahingonkorvauksista ja niiden jakamisesta, kunhan kysymys on järjestökanteesta, eikä viranomaisen nostamasta kanteesta.¹⁹² Jää kuitenkin epäselväksi, miten ryhmäkannelain 9 §:n sääntely vaatimusten yksilöimisestä täydennetyssä haastehakemuksessa suhtautuisi tällaiseen sopimukseen.

Yhteisen vahingonkorvausvaatimuksen lisäksi voidaan ryhmäkannelain 5 ja 9 §:ien sääntelyä harkita myös OK 17 luvun 2.3 §:n valossa. Kyseisen lainkohdan mukaan tuomioistuin voi arvioida yksityisoikeudellisen saatavan määrän, mikäli sitä koskevaa näyttöä ei ole tai sen saaminen olisi asian laatuun nähden kohtuuttoman vaikeaa tai kallista. Mikäli siis ryhmäläisten vaatimusten perusteena olevien seikkojen yksilöiminen olisi kohtuuttoman haastavaa, voisi tuomioistuin arvioida kullekin ryhmäläiselle kuuluvien vahingonkorvausten tai muiden hyvitysten määrän ilman oikeutetun yksikön tarvetta esitellä jokaisen vaatimuksen perusteena olevat seikat haastehakemuksessa.

---

¹⁸⁹ SOU 1994:151, s. 19.

¹⁹⁰ SOU 1994:151, s. 103.

¹⁹¹ Lindblom 2009, s. 33.

¹⁹² Koulu 2017b, s. 79.

Esimerkki voidaan paikantaa Ruotsista, jossa kuluttajaviranomaisen (*Konsumentombudsman*, KO) sähköyhtiö Kraftkommissionia vastaan nostamassa kanteessa vaadittiin kuluttajille korvauksia sähkön hinnasta ajalta, jona Kraftkommission oli keskeyttänyt sähkön toimitukset kesken sopimuskauden. Kuluttajille, joiden määrän arvioitiin olevan noin 7000, vaatimusten määrät vaihtelisivat mm. sopimuksen keston ja sähkönkulutuksen mukaan, minkä vuoksi KO katsoi vaatimuksien taustalla olevien seikkojen yksilöllisen selvittämisen olevan mahdotonta. KO vetosikin Ruotsin oikeudenkäymiskaaren (*Rättegångsbalken*) 35 luvun 5 §:ään, jonka nojalla tuomioistuimien voisi KO:n mukaan määrittää vahingonkorvausten määrät hyödyntäen siihen kehitettyä laskentakaavaa.¹⁹³ Kraftkommission vastusti asian käsittelyä ryhmäkanteena muun ohella sillä perusteella, ettei KO ollut selvittänyt ryhmään kuuluvien kuluttajien vaatimusten perusteita riittävän yksilöllisesti, mutta Umeån käräjäoikeus päätyi lopulta hyväksymään ryhmäkanteen muun muassa siksi, että ryhmäläisten yhteiset perusteet kanteen nostamiselle oli selvitetty riittävällä tasolla.¹⁹⁴

Selvää on, että etenkin ryhmäkanteissa, joissa osallistujamäärä on suurehko, ei oikeutettu yksikkö voine kerätä uskottavaa näyttöä kaikkien ryhmäläisten vaatimusten määristä. Esimerkiksi kuluttajille maksettavien vahingonkorvausten määrä on voitava siis määrittää tuomioistuimen arviolla. Vaatimusten taustalla olevien seikkojen lisäksi myös pitkälle menevä vaatimusten ennakkollinen yksilöinti vähentää ryhmäkanteen prosessiekonomiaa. Voidaankin väittää, että jos ryhmäkanteen olisi oltava täysin yksilöity jokaisen ryhmäläisen osalta, olisi se todellisuudessa vain raskaampi versio joukkokanteesta.¹⁹⁵ Näin ollen mielestäni ryhmäkanteen tuomien tehokkuus- ja oikeusturvaetujen todellinen hyödyntäminen edellyttää yhteisten vahingonkorvausvaatimusten sallimista ainakin jollakin tasolla. Tämä olisi syytä huomioida myös ryhmäkannelain sääntelyssä, joka voisikin esimerkiksi nimenomaisesti sallia sopimuksen yhteisestä vahingonkorvausvaatimuksesta. Tällöin kuluttajien yksilölliset vaatimukset voisivat ilmetä haastehakemukseen liitetystä sopimuksesta, joka sisältäisi määrättyjen vahingonkorvausten jakoperusteet.

6.6 Ryhmävalituksen kehittäminen

Viimeisenä on nostettava esiin jo edellä lyhyesti käsitelty ryhmävalitus, joka on ryhmäkannetta rajatumpi, mutta myös siihen nähden huomattavasti kevyempi kollektiivinen

---

¹⁹³ Ds 2008:74, s. 217.

¹⁹⁴ Ds 2008:74, s. 219.

¹⁹⁵ Koulu 2017b, s. 78.

oikeussuojakeino. Ryhmävalituksen nostaminen ei esimerkiksi edellytä ryhmään ilmoittautumista, eikä asiaa käsitellä tuomioistuimessa, vaan KRIL:ssa. Ryhmävalituksen nostajan, eli kuluttaja-asiamiehen, näkökulmasta resursseihin liittyvät ongelmat eivät kuitenkaan täysin poistu, vaikka varsinaisia oikeudenkäyntikuluja ei määrätäkään. Kenties tästä syystä myös ryhmävalituksen käyttö on jäänyt lähes olemattomaksi. Kollektiivisten oikeussuojakeinojen saavutettavuutta ja käytettävyyttä KRIL:n toimivaltaan kuuluvissa rajatuissa kuluttaja-asioissa voitaisiin kuitenkin huomattavasti helpottaa mahdollistamalla nykyistä paremmin ryhmävalituksen käyttö.

Kuten aiemmin on todettu, on ryhmävalitukseen annettava ratkaisu ainoastaan suositus. Oikeudellisen sitovuuden puuttuminen voikin olla syynä sille, miksi kuluttaja-asiamies ei ole tähän mennessä hyödyntänyt ryhmävalitusta massaluonteisten kuluttajariitojen ratkaisemiseksi. Resurssien käyttäminen ryhmävalitukseen, johon saatava ratkaisu ei sido elinkeinonharjoittajaa, on voinut kuluttaja-asiamiehen näkökulmasta vaikuttaa vastuuttomalta tai yleisesti epäviisaalta. KRIL:n ratkaisujen taustalla on kuitenkin oikeudellista punnintaa, ja sen suositukset lähtökohtaisesti nauttivat legitimitetistä. Yhtenä vaihtoehtona kollektiivisen oikeussuojan parantamiseksi voitaisiinkin esimerkiksi esittää ratkaisua, jossa ryhmävalitukseen annettu suositus voitaisiin tarvittaessa vahvistaa tuomioistuimen päätöksellä. Mekanismi vastaisi joiltain osin Kuluttaja-asiamiehen asettamaa kieltoa, joka voidaan tarvittaessa vahvistaa markkinaoikeuden päätöksellä.

Jos ryhmävalitukseen annettu suositus esimerkiksi hyvitysten maksamisesta kuluttajille voitaisiin joko oikeutetun yksikön tai vastaajan hakemuksesta viedä tuomioistuimeen, lisäisi se luultavasti huomattavasti kuluttaja-asiamiehen edellytyksiä ja halukkuutta käyttää resursseja ryhmävalitusten tekemiseen. Mikäli ryhmävalituksen ratkaisu vahvistettaisiin hovioikeudessa, vähentäisi mekanismi myös arvioita käsittelyn kokonaiskustannuksista. Normaali ryhmäkanne tulisi oletettavasti käsitellyksi ensin kärjäoikeustasolla ja sitten uudelleen hovioikeudessa. Mikäli ensimmäinen oikeusaste olisikin kuluttajariitalautakunta, voitaisiin kokonaiskustannuksista vähentää ensimmäisen asteen tuomioistuinkäsittelyn kustannukset.

Edellä kaavailtu ryhmävalituksen vahvistamismekanismi sisältäisi lukuisia haasteita liittyen esimerkiksi vastaajan oikeuteen saada asiansa riippumattoman tuomioistuimen käsiteltäväksi sekä oikeuteen hakea muutosta. Näihin ongelmiin ei syvennytä tässä lähemmin, mutta on selvää, että ehdotus vaatisi paljon taustatyötä ja tarkoittaisi toteutuessaan huomattavia

muutoksia nykyiseen järjestelmään. Onkin muistettava, että jo voimassa olevan järjestelmän mukaisen ryhmävalituksen yleinen kehittäminen voisi edesauttaa kuluttajien kollektiivisen oikeussuojan toteutumista. Jos ryhmävalitusten tekeminen olisi helpompaa, olisi oikeutetuilla yksiköilläkin hallussaan eräänlaisia ennakkotapauksia, joiden vieminen myöhemmin tuomioistuimeen ryhmäkanteina olisi hieman vähemmän riskialtista. Ryhmäkanteen taustalla oleva ryhmävalitukseen saatu ratkaisu toimisi siis yhtenä keinona pienentää oikeudenkäyntikynnystä. Lisäksi jo edellä käsitelty OK 21 luvun 8 b §:n mukainen kohtuullistamissääntö edellyttäne, että mikäli ryhmävalitus on ratkaistu kuluttajien hyväksi, voitaisiin oikeudenkäyntikuluja kohtuullistaa siinä tapauksessa, että tuomioistuin ratkaisisikin samaa asiaa koskevan ryhmäkanteen vastaajan hyväksi.

7 Johtopäätökset ja yhteenveto

Globaalissa taloudessa elinkeinonharjoittajan toiminnan vaikutukset voivat ulottua lukuisiin kuluttajiin, joille laittomat toimet voivat aiheuttaa vahinkoja tai muita oikeudellisia menetyksiä. Elinkeinoharjoittajan laajamittaisetkin lainvastaiset toimet ja niistä aiheutuneet vahingot tulevat heikosti hyvitettyiksi siksi, etteivät yksittäisten kuluttajien kokemat vahingot ole riittävän suuria oikeusprosessien aloittamiseksi. Silloinkin, kun kuluttajan vaatimuksen koko puoltaisi kanteen nostamista, eivät kuluttajan resurssit välttämättä mahdollista oikeuteen menemistä. Kollektiiviset oikeussuojakeinot mahdollistavat toimiessaan oikeuksiin pääsyn toteutumisen tilanteissa, joissa lukuisat pienet vahingot uhkaisivat jäädä vaille hyvityksiä. Tehokkaina oikeussuojakeinoina kollektiivisilla oikeussuojakeinoilla olisi myös elinkeinonharjoittajien toimintaa ohjaava vaikutus. Ryhmä- ja edustajakanteilla on siis tärkeä rooli tulevaisuuden kuluttajansuojan toteuttamisessa ja sen toimeenpanon tehostamisessa.

Suomessa on yleiseen prosessilainsäädäntöön perustuvien kollektiivisten oikeussuojakeinojen lisäksi säädetty ryhmäkanteesta ja edustajakannedirektiivin implementoinnin myötä myös kieltokannemuotoisesta edustajakanteesta. Kummankaan kannemallin hyödyntämisestä ei kuitenkaan vielä ole esimerkkejä. Vuonna 2023 implementoitu edustajakannedirektiivi toi joitakin kaivattuja muutoksia ryhmäkanteisiin, ja sen myötä ryhmä- ja edustajakanteiden nostaminen mahdollistettiin myös kuluttajajärjestöille. Myös ryhmäkanteen aiemmin erittäin suppea soveltamisala laajeni huomattavasti, mikä edelleen parantaa sen käytön edellytyksiä. Vaikka edustajakannedirektiivi toi tärkeitä muutoksia ryhmäkannelakiin, ei se kuitenkaan onnistunut korjaamaan laissa jo aiemmin havaittuja epäkohtia, joiden vuoksi ryhmäkanteen nostaminen vaikuttaa edelleen epätodennäköiseltä ja vaikealta. Edellä tutkielmassa onkin käyty läpi ryhmäkannelakiin kohdistettua kritiikkiä sekä viitattu muun muassa ryhmäkanteiden työläyteen, riskialttiuteen sekä kalleuteen, jotka näyttävät estävän sen käytön kuluttajien oikeuksien puolustamisessa.

Edustajakannedirektiivin implementointi ei edellyttänyt merkittäviä muutoksia olemassa olevaan lainsäädäntöön, sillä kysymyksessä oli minimiharmonisaatioon tähtäävä direktiivi. Näin ollen edustajakannedirektiivin implementoinnin yhteydessä pidättäydyttiin tekemästä merkittäviä muutoksia olemassa oleviin lakeihin, minkä seurauksena niissä aiemmin esiintyneisiin epäkohtiin ei myöskään tartuttu. Tätä voi pitää hukattuna tilaisuutena tarkastella kriittisesti ryhmäkannelain sisältöä sen käyttämättömyyden valossa. Edustajakannedirektiivin implementoinnin turvin ja tuella suomalainen ryhmäkannemekanismi olisi voitu uudistaa

tehokkaaksi oikeussuojakeinoksi, joka vastaisi myös eurooppalaisen lainsäätäjän edellytyksiä kuluttajille tarjottavista tosiasiallisista kollektiivisista hyvityskeinoista. Sen sijaan nykyisen ryhmäkannemekanismin ongelmat ovat samat kuin ennen edustajakannedirektiiviä, ja johtuvat pitkälti alkuperäisen ryhmäkannelain säätämisen yhteydessä tehdyistä lainsäädännöllisistä valinnoista. Tällaisia valintoja ovat esimerkiksi tiukka opt in -malli sekä ryhmäkanteen rahoitusta koskevien konkreettisten ratkaisujen puute.

Edellä tutkielmassa on pohdittu mahdollisia keinoja, joiden avulla kollektiiviset oikeussuojakeinot voitaisiin tosiasiallisesti saada käyttöön. Kaikki ratkaisut eivät kuitenkaan ole yhtä realistisia. Erityisesti erilaisia ryhmä- ja edustajakannejärjestelmiä vertaillen on muistettava, että oikeusjärjestykset ja -perinteet voivat olla perustavalla tavalla erilaisia jopa Euroopan ja EU:n sisällä. Esimerkiksi Portugalissa omaksuttu opt out -mallinen ryhmäkanteen lienee melko epätodennäköinen Suomessa, eikä sitä hyväksytty pohjoismaisten ryhmäkanteiden edelläkävijämaassa Ruotsissakaan. Toisaalta norjalainen pienriitojen opt out -malli saattaisi löytää tukea myös Suomessa. Ryhmäkanteen toteuttamiskelpoisuus paranisikin mielestäni huomattavasti, mikäli Suomessakin otettaisiin käyttöön pieniä vaatimuksia koskeva opt out -mallinen ryhmäkanteen. Sääntelyn pohjana voitaisiin käyttää norjalaista esimerkkiä.

Myös markkinaoikeuden toimivallan ulottaminen sen perinteisen toimivallan yli joihinkin rajattuihin kuluttajaoikeudellisiin riitoihin on haastava, mutta oman arvioni mukaan kuitenkin mahdollinen toimi. Sen toteuttamiskelpoisuus riippuu suoraan siitä, kuinka rajatuksi poikkeaminen normaalista toimivallanjaosta voidaan säätää säilyttäen kuitenkin muutoksen vaikuttavuuden kuluttajansuojan toimeenpanolle. Mahdollinen raja voisi perustua EUT:n ratkaisukäytäntöön, ja koskea lähinnä KSL 2 ja 3 luvun mukaisia asioita. Lisäksi ryhmäkannelain haastehakemusta koskevien vaatimusten sisältöä olisi tarkasteltava, ja pohdittava, missä määrin kanteen nostamisessa on syytä edellyttää kaikkien ryhmäläisten vaatimusten ja niiden perusteluiden yksilöimistä. Ryhmäkanteiden nostamista ja käsittelyä voitaisiinkin huomattavasti keventää sallimalla ainakin jonkin asteinen kuluttajien vaatimusten yhdistäminen. Varsin yksinkertainen, mutta kenties kuitenkin vaikuttava ratkaisu voisi olla myös keskittyminen ryhmävalitusjärjestelmän tehostamiseen siinä toivossa, että se madaltaisi kynnyksen ryhmäkanteiden nostamiseen.

Mitä tulee ryhmä- ja edustajakanteiden rahoitukseen, on todennäköisin ratkaisukeino Suomessa julkinen rahoitus. Aikaisempia esimerkkejä julkisen rahoituksen myöntämisestä on

ollut valtion budjetissa jo aiemmin, ja suomalainen kuluttajansuojajärjestelmä on muutoinkin lähtökohtaisesti viranomaisjohtoinen. Nähdäkseni valtion tuki oikeutetulle yksikölle ryhmäkanteiden ajamiseen olisi luonteva askel eteenpäin alkuperäisestä ryhmäkanejärjestelmästä, jossa ryhmäkanteiden ajaminen oli osoitettu kuluttaja-asiamiehelle. Valtio tukee jo nykyiselläänkin oikeutettuna yksikkönä toimivaa Kuluttajaliittoa, joten käytännössä rahoituksen osoittaminen myös ryhmäkanteille edellyttäisi lisärahoituksen löytymisen lisäksi vain muutoksia rahoitussopimuksiin. Sen sijaan riitarahoittajamarkkinoiden syntyminen Suomeen on epätodennäköistä. Vaikka suomalainen järjestelmä kokisi lukuisiakin ryhmäkanteelle suotuisia muutoksia, on kansantalous siitä huolimatta niin pieni, ettei riittävän suurta vaatimusjoukkoa houkuttelemaan ulkopuolisia rahoittajia luultavasti synny.

Myös arviot ehdotettujen toimien vaikuttavuudesta ovat vaihtelevia, eikä kaikilla ehdotuksilla voida nähdä olevan yhtä suurta merkitystä ryhmä- ja edustajakanteiden toteuttamisessa. Siinä missä markkinaoikeuden toimivallan laajentamisella voitaisiin olettaa olevan merkittäviä vaikutuksia oikeutetun yksikön kyvykkyyteen kanteiden ajamisessa, ei esimerkiksi asianajajien tulospalkkioiden osalta voida välttämättä sanoa samaa. Mitä tulee ryhmäkannelain mukaisen opt in -mallin muuttamiseen tai opt out -mallin rajattuun käyttöönottoon, voi näiden toimien vaikutus olla yhdentekevä, jos oikeutetulla yksiköllä ei ole resursseja ryhmäkanteiden nostamiseen. Lieneekin selvää, että nykyinen järjestelmä kaipaa useita samanaikaisia muutoksia, jotta se olisi toimiva. On myös huomioitava, että jokaista ehdotettua toimea koskevat vaikuttavuusolettamat kärsivät epävarmuustekijöistä, jotka liittyvät ryhmä- ja edustajakanteiden käyttämättömyyteen Suomessa. Kotimaisten kokemusten ja vertailukohteiden ollessa vähissä, tai niiden täysin puuttuessa, on mahdollisimman vaikuttavien ratkaisujen etsimisessä tyydyttävä muissa maissa nähtyihin esimerkkeihin sekä otettava myös riskejä.

Kenties merkittävin ryhmä- ja edustajakanteiden toimivuuden vaatima ponnistus on muutos kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin kohdistuvissa asenteissa. Euroopan tasolla ajatukset kollektiivisten oikeussuojakeinojen väärinkäyttömahdollisuuksista sekä yhdysvaltalaisesta ryhmäoikeudenkäyntien räjähdysmäisestä kasvusta on korvattava realismilla ja optimismilla. Opt out -malli, yhteiset vahingonkorvausvaatimukset sekä riitarahoituksen eri muodot, mukaan lukien asianajajien tulospalkkiot, ansaitsevat tulla arvioiduiksi pelkojen ja ennakkoluulojen sijaan objektiivisesti ja avoimesti. Suomessa olisi syytä tarkastella kriittisesti myös muun muassa kahden kanteen mallia, kanteisiin ilmoittautumisen ajankohtaa sekä

oikeudenkäyntikulujen tasoa. Ensisijaista on lisäksi myöntää, että suomalaisten kuluttajien mahdollisuudet viedä asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi ovat melko huonot. Oma näkemykseni on, että näiden tosiseikkojen myöntäminen on edellytyksenä toimivan ryhmä- ja edustajakannemekanismin saavuttamiselle. Kollektiivisten oikeussuojakeinojen henkiin herääminen vaatii siis sekä rohkeutta ja valmiutta ottaa riskejä että aitoa halukkuutta parantaa olemassa olevan järjestelmän toimivuutta.